

Viktor Klingbergs Afrikabrev

1894-1937

Förord

Viktor Emanuel Klingberg föddes 14/9 1856 i Tidaholm. Han var andra barnet av nio till disponent Erland Theodor Klingberg (1821-1914) och Sophie (f. Baalack) (1832-1925).

Han studerade till läkare i Uppsala och arbetade på flera ställen, däribland i Älvdalen 1892-1894, men misslyckades med att få fast anställning där, varefter han våren 1894 emigrerade till Sydafrika. Som framgår av brev 1 lämnade han Sverige främst då han inte såg att han skulle kunna betala sina skulder.¹

Han emigrerade i mars 1894, 37 år gammal, till södra Afrika, och reste med båt från England till Kapstaden, och sedan först till Johannesburg. Där fanns redan emellertid över 100 läkare, så han reste vidare och arbetade sedan som läkare de närmaste åren på ett antal olika platser, utspridda över ett stort område i södra Afrika.²

Viktor gifte sig 25/12 1912 i Sydafrika med Marthie de Klerk (1883-1951). Han fick inga egna barn men de hade en adoptivson (en föräldralös systerson till hans fru).³

Viktor var amatörbotaniker och samlade växter från bl.a. Matabeleland som han skickade till Naturhistoriska riksmuseet, där 19 av hans växtexemplar finns. Den tyske botanikern Mattfeldt namngav en korgblommig växt (i korsörtssläktet) *Senecio klingbergii* efter honom. Men numera anses detta vara samma art som *Senecio discifolius* så namnet används inte längre.

Viktor var en stor besvikelse för sin far, dels för att han sällan hörde av sig men kanske framför allt för de stora skulder han hade, dels till brodern Richard och dels till olika personer i Sverige; i åtminstone ett fall fick hans far och bröder betala som borgenärer.

Viktor kom aldrig hem till Sverige igen. Viktor avled i Johannesburg 90 år gammal den 8/8 1947.

.....

I familjen finns 69 brev från Viktors tid i Afrika bevarade. De är från 8/3 1894, då han befinner sig i London på väg till Sydafrika, fram till 14/12 1937, då han skriver sitt sista brev till brodern Erland (sammanlagt 43 år). 65 brev är från Viktor till fadern eller syskon, 3 är från hans hustru hem till svågrar i Sverige och 1 brev är ett brev från fadern till Viktor som aldrig kom fram utan returnerades.

Samlingen kan delas i två delar⁴:

Den första delen löper från 1894-1913 där de flesta breven är ställda till hans far Erland Theodor, som avled 1914, men också några till brodern Richard (1854-1907) i England och ett till systemen Sigrd (1858-1914). Syskonen verkar ha vidarebefordrat några av sina brev till föräldrarna hemma i Sverige. Bland de bevarade

¹ Se appendix VI för en detaljerad redogörelse för Viktors skuldsituation.

² Viktor bodde inte bara i nuvarande Sydafrika utan även i nuvarande Zimbabwe och Moçambique, i ett område med en utsträckning på cirka 2 250 km, mer än avståndet mellan Stockholm och Neapel. För en detaljerad förteckning över de platser Viktor besökte eller bodde på, se appendix II.

³ Se appendix V för mer om Viktors familj.

⁴ Breven från 1894-1913 finns hos Viktors brorssondotter Ulla Janson, född Klingberg, medan breven från 1919-1937 finns hos Viktors brorssonson Tage Klingberg på Mackmyra.

breven finns också ett från Erland Theodor Klingberg till sonen Viktor daterat 21/4 1896; detta brev nådde aldrig sin mottagare utan returnerades.

Den andra hälften av brevsamlingen löper från 1919-1937 då Viktor skriver till sin broder Erland men hans hustru också skriver till två av sina svågrar:

Avsändare	Mottagare	antal brev	Period
Viktor Klingberg	fadern Erland Thedor Klingberg	46	1894-1913
Viktor Klingberg	brodern Richard Klingberg	8	1894-1907
Erland Theodor	sonen Viktor Klingberg	1	1896
Viktor Klingberg	systemen Sigrid Nordlander	1	1902
Viktor Klingberg	brodern Erland Klingberg	10	1919-1937
Marthie Klingberg	svågern Fredrik Klingberg	1	1919
Marthie Klingberg	svågern Erland Klingberg	1	1925
Marthie Klingberg	svågern och svägerskan Erland och Anna Klingberg	1	1936

Viktor berättar i sina brev om situationen i södra Afrika (i vilken han verkar relativt väl insatt), hur han bor, lite grann om läkaryrket, om växter och djur han ser och någon gång om lokalbefolkningen. Han skriver ingenting om vad han tänker, känner eller har det trots att han befinner sig i en oerhört intressant och expansiv period av södra Afrikas historia och trots att han befinner sig mitt i andra Matabelekriget 1896 och i Boerkriget 1899-1902. Hans föräldrar hemma i Uppsala måste ha varit mycket oroliga när han nämner upprustning och krig, mördade vita och anfallande infödingar.

Han återkommer i nästan varje brev innan 1913 till sin ekonomiska situation och de obetalda lån han lämnat kvar hemma i Sverige och mellan raderna kan man läsa hans fascination över de rikedomar som kanske kan finnas i guldgruvorna. Den första delen av brevsamlingen nämner ofta och i samma ordalag Viktors skulder och hans löfte om att skicka pengar. Den senare delen nämner inga pengar alls. Troligen har han betalt av sina skulder och har nu stabil ekonomi.

Han nämner heller inte till att börja med den kvinna han gifter sig med 1912. Det är dock viktigt att komma ihåg att hans brev till pappan och brodern inte ger hela bilden – vi vet ju inte till vilka andra, t.ex. mamman och andra syskon, han skrev. Från 1919 får vi själva en inblick i äktenskapet då hans hustru Marthie skriver till sin svåger Fredrik. Hon är långt öppnare och mycket mer privat i sina tre brev än vad Viktor är i de han skrivit.

Man kan däremot ana en viss hemlängtan ju äldre han blir. Han nämner allt oftare syskon och nämner att det är länge sedan han hörde något från Sverige. Han nämner att han funderat på att besöka Sverige men det är ju

så svårt att på plats på båten. Den efterlämnade brevsamlingen ger ett intryck att den svenska syskonskaran givit upp honom och allt mer sällan hörde av sig sedan föräldrarna avlidit.⁵

Breven är mycket lite privata och som läsare får man inte veta så mycket om hans privatliv, hans tankar eller känslor. Däremot ger breven en relativt god insikt i situationen för en vit lyckosökare i södra Afrika kring sekelskiftet 1900.

Breven har givit långt mer information om Viktor än vad familjen tidigare hade. Innan visste man i stort bara att han var läkare och flyttade till Sydafrika, hade gift sig och hade fosterbarn. Nu vet vi väsentligt mer om var han bodde och arbetade, hans familj och framför allt vad han var med om.

London, Kings Hotel, Finsbury
8 Mars 94

Gode Pappa!

Jä! Nu är jag här i London
jag kan inte se någon ut-
väg att betala mina skulder
med att stanna i Sverige, så
jag är frid i Sydalen. Jag
har från före här tillfört
uppmärksamhet att stå mig ner
i Högskolan i Södra
Afrika och neder nu det
för att försöka min hylla

Första sidan av Viktors första brev från resan till Södra Afrika, London 8 mars 1894.

⁵ Viktor hade bara två syskon kvar i livet när han själv avled 1947: Knut (1871-1959) och Elsa (1875-1957).

Innehållsförteckning:

Förord	1
Brev 1-69	5
Appendix I: Bilder	130
Appendix II: Boende- och vistelseorter 1894-1947	136
Appendix III: Orts- och platsregister	139
Appendix IV: Personregister	141
Appendix V: Viktors familj	145
Appendix VI: Viktors skulder	148
Appendix VII: Södra Afrika på Viktors tid (1894-1947)	153
Källor och mer läsning	162

Breven har renskrivits med tillägg av fotnoter, där sedvanliga källor på internet har använts. Stavningen i breven är den ursprungliga. Bakgrundinformation inklusive viktiga platser och orter samt personer i breven finns nämnda i särskilda appendix.

Julie White & Svante Janson⁶ (augusti 2015)

⁶ Viktor Klingbergs brorsons dotterson.

1. Viktor Klingberg till sin pappa Erland Theodor Klingberg

8/3 1894 (London)

London, Lings Hotel,⁷ Finsbury Square

8 mars 94

Goda Pappa!

Ja! Nu är jag här i London.⁸ Jag kan inte se någon utväg att betala mina skulder med att stanna i Sverige, då jag ej fick Elfdalen.⁹ Jag har från flere håll blifvit uppmanad att slå mig ner i Kapkolonien i Södra Afrika och reser nu dit för att försöka min lycka der.¹⁰ Är det så bra som det blifvit utmåladt, så skall jag nog kunna tjena pengar, men obekantskap med språket m.m. gör att många motgångar möta mig, men jag är nu van dervid. – Angående mina skulder så har jag icke ansett det vara till någon nytta att utbetala det lilla jag sammanlagdt utan använda dem att söka skaffa mera. Med Lindstedt kan jag nog dra ut på tiden. Örebrolånet står ännu ett par år, Petri vill nog få pengar i år och jag skall nog söka lemna så vidt möjligt är för mig.¹¹ Jag har fått löfte om ett el. 2 tusen i vår,¹² men jag har dem ej hand ännu.

- Resan dit ner går på 14 dagar så att det är inte så farligt långt bort som det låter. – Jag hade nog tänkt mig att resa hem först innan jag reste hit, men det hade kostat mig ett par hundra kronor mera.

- Pappa skref till mig om Argentina och Amerika men dit lönar ej att resa nu. I Sverige finns f.n. ingen plats der man med fördel kan slå sig ned. 2-3 vikariat på sin höjd och det är ej mycket att betala skulderna med. Richard tycker inte om att jag reser för Lifförsäkringens skull.¹³ Jag vet ej huru det är ställt med den vid resa utom Europa. – Jag skall skriva vidare då jag kommer till Kap. För lifförsäkringen som skall betalas nu i mars behöfves väl ingen tillägspremie kan jag tro.

⁷ Något Lings Hotel kan inte hittas i ungefär samtida hotellförteckningar. Vid Finsbury Square fanns (t.ex. 1898) Klein's Hotel, Seyd's Hotel och Buckets Hotel. Kan Viktor ha skrivit fel?

⁸ Viktor är tydligen i London för att därifrån resa vidare till Kapstaden.

⁹ Efter en medicine kandidatexamen i Lund 1890 arbetade Viktor bland annat i Älvdalen 1892-94 men fick ingen fast anställning där.

¹⁰ Längre ned i brevet framgår att Viktor varit i Berlin en tid och har rest direkt till London.

¹¹ Adolf Fredrik Lindstedt (1847-1915) läkare i Uppland. Han är äldre än Viktor och läkare. John Petree (1830-1912) godsägare på Bollstanäs vid Upplands Väsby. Petree var född i Gåsborns socken dit Viktor och hans familj flyttade 1866-86. Se appendix VI.

I brev 21 (från fadern Erland Theodor Klingberg till Viktor, daterat 21/4 1896) framgår att Örebrolånet var på 3000 kronor från arbetshusförvaltningen i Örebro.

¹² 2 000 kronor år 1894 motsvarar cirka 136 000 kronor år 2015.

¹³ Viktors äldre bror Richard Theodor Klingberg (1854-1907) som 1885 emigrerade till Sheffield där han var representant för svenska järn- och ståltillverkare och exportörer.

Karl har jag förstås träffat här.¹⁴ Han har visst förlorat en 200 pund på en konkurs,¹⁵ men hoppas snart tjäna in det. - Af Richard hörde jag att Pappa skrivit till mig adr. Berlin men det brevet har jag ej fått.

Många helsningar

Pappas Tillgifvne son Viktor

¹⁴ Viktors yngre bror *Carl* Gustaf Klingberg (1863-1934) som 1883 emigrerade till England och startade 1891 egen grosshandlarfirma i London. Han verkar livet igenom haft ekonomiska problem.

¹⁵ £ 200 år 1894 motsvarar cirka 3 600 i svenska kronor 1894, vilket motsvarar cirka 250 000 kronor år 2015.

2. Viktor Klingberg till sin pappa Erland Theodor Klingberg

25/3 1894 (Emellan Kongo och Kapstaden)

Emellan Kongo och Kapstaden¹⁶

25/3 94

Goda Pappa!

Min resa har hitintills gått lyckligt. Jag afsände bref från Madeira som jag förmodar har kommit fram. Om onsdag komma vi till Kapstaden och derifrån ämnar jag mig inåt till staden Johannesburg i Republiken Transvaal. Johannesburg ligger 100 svenska mil in i landet och tar omkring 3 dagars resa på jernväg. Det blir nog svårighet med språket men har hittills haft god nytta af det lilla tyska jag kan. - Det är nog ett vågadt spel att ge sig upp i dessa trakter der allting räknas i pund, där ett ägg kostar 50 öre och ett glas mjölk 80 öre etc.¹⁷ Staden Johannesburg har omkring 40-50 000 innevånare. 11 eller 12 läkare lära förut finnas på platsen en del tyska en del engelska och en fransk har jag fått veta af skeppsläkaren här på Norham Castle ångaren.¹⁸ - Här på ångbåten äro rätt många passagerare några tyskar men mest engelsmän. Här är musiksextett med och 1^{sta} klassens passagerare har dans och maskeradbaler etc nästan hvarje dag. Jag far 2^{dra}.¹⁹ Äfven 3^{dje} klass finnes. - I Madeira voro vi i land. Det var en förtjusande plats med palmlunder, vilda kallor och blommor och frukter som jag aldrig sett förut. Infödingarne kommo ut i båtar och bjödo ut Bananer, jordgubbar och andra frukter som endast växa der.²⁰ - När jag kommit till Johannesburg skall jag skriva derifrån. Brefven behöva nog minst en månad för att komma till Sverige. Ett telegram kostar 10 à 12 kronor för hvarje ord.²¹ - Jag förmodar bref kunna nå mig under adress Johannesburg, Republic Transvaal South Africa.

Angående liffförsäkring så har jag derom tillskrifvit Richard.

Helsningar från tillgifvne

sonen Viktor

*ankom d. 19 Apr.*²²

¹⁶ Kapstaden är en sydafrikansk stad på Atlantkusten. Bosättningar fanns i området för över 10 000 år sedan. Staden grundades 1652 av holländska ostindiska kompaniet. Storbritannien hade sedan 1795 kontroll över staden.

¹⁷ 50 öre år 1894 motsvarar cirka 34 kronor år 2015, medan 80 öre motsvarar cirka 54 kronor år 2015.

¹⁸ SS Norham Castle byggdes 1883 för att transportera passagerare och post mellan Storbritannien och Sydafrika. Se Bild 1.

¹⁹ En andraklassbiljett kostade 47 £ 5 s ToR (1895), vilket motsvarade cirka 850 kronor år då och cirka 58 000 kronor år 2015.

²⁰ Bananer introducerades i Sverige först 1909. Jordgubbar fanns sedan senare delen av 1700-talet.

²¹ 11 kronor år 1894 motsvarar cirka 750 kronor år 2015.

²² Denna anteckning är tillagd av Erland Theodor Klingberg.

3. Viktor Klingberg till sin pappa Erland Theodor Klingberg

4/4 1894 (Johannesburg, Sydafrika)

Ankom d. 8 Maj besv. 9/5²³

Johannesburg 4/4 1894

Goda Pappa!

Jag har nu kommit hit upp och har varit här ett par dagar, men det är ovisst huruvida jag kommer att stanna här. Då jag kom hit fick jag den föga hugnesamma underrättelsen att på sista månaderna en massa läkare hitkommit och för närvarande finnas här öfver 100 stycken i en stad på omkr. 50 000 innevånare. Skyltar finnas i hvarje gathörn. – Johannesburg växer visserligen med hastighet för hvarje dag,²⁴ men det är ändå för stor konkurrens. – De som lyckas få anställning i minorna som läkare ha det utmärkt bra.²⁵ En Dansk läkare kom hit för en tid sedan alldeles tomhändt och har nu 200 pund i månaden från grufvorna. – 8/4 Jag kommer nu antagligen att medfölja en Engelsk expedition till Matabelelandet på temligen bra vilkor.²⁶ Huru länge jag kommer att bli der vet jag inte alls, men skall skriva så fort jag kan.

Här har jag träffat många Svenskar. En Kapten Gustaf von Zweigberk är bosatt i Kapstaden och är f.n här.²⁷ En son till Bergmästare Lundström i Filipstad är också här och gör visst goda affärer i minor.²⁸ – Johannesburg är för öfvrigt just ingen vacker stad, inga ordentliga gator finnas utan dammet ryker vida omkring.

Jag bor här på ett s.k. Boarding House för 2 Pund i veckan men annars är allting här mycket dyrt.²⁹

Ja! i morgon reser jag uppåt Buluwayo i Matabelelandet.³⁰ Resan tar nog en 5 veckor och mat får vi ta med oss. Jag skrifer nu samtidigt till Richard angående liffförsäkringen.

²³ Denna anteckning är tillagd av Erland Theodor Klingberg.

²⁴ Området runt Johannesburg var tidigt bosatt av olika afrikanska stammar. På 1800-talet anlände boer (ättlingar till holländska nybyggare). 1886 upptäcktes guld i området och Johannesburg grundades. Johannesburg växte snabbt och redan 1896 hade staden 100 000 innevånare.

²⁵ "minorna" betyder gruvorna (engelska mines; i äldre svenska hade "mina" även betydelsen gruva). I Sydafrika pågick sedan 1886 en stor guldrush.

²⁶ Matabeleland är numer en del av Zimbabwe.

²⁷ Gustaf Fredrik von Zweigberk (1858-1936 död i Sydafrika) sjökapten, affärsman i Kapstaden.

²⁸ Karl Herman Lundström (1828-1902), bergmästare i Filipstad, gift 1857 med Gustava Elisabeth Planting Gyllenbåga (1837-80). Paret hade fyra söner: Anders Herman (1858-1917) professor och domprost, Karl Jakob (1860-1926) civilingenjör, Arnold Fredrik (1864-1905) agronom och ingenjör, och Ernst Hjalmar Johannes (1871-1922) kyrkoherde. Troligast är det Karl Jakob eller Arnold Fredrik som Viktor nämner.

²⁹ £ 2 motsvarar 36 kr 1894 och cirka 2400 kr år 2015.

Helsningar till Mamma

Från tillgifvne sonen

Viktor

Bref till mig kommer fram under adress Doktor F.P. Lindblom, Johannesburg, Box 1840, Transvaal, South Africa³¹

Box betyder breflåda och här finns ingen brefbärare utan hv. hus har sin särskilda breflåda eller box. Lindblom är en bekant och kamrat till mig fr. Upsala och jag lemnar en del af mina saker hos honom.

D.S.

³⁰ Bulawayo är nu Zimbabwes andra största stad och ligger i Matabeleland. 1894 tillhörde Bulawayo British South Africa Company efter första Matabelekriget året innan.

³¹ Frans Peter Lindblom (1854-97 i Johannesburg) läkare i Sydafrika efter 1892.

4. Viktor Klingberg till sin bror Richard Klingberg

8 april 1894 (Johannesburg, Sydafrika)

Johannesburg 8 April. 94

*Emottaget i Sheffield 7/5*³²

Broder Richard!

Jag är nu här i Johannesburg men kommer ej att stanna här emedan här på sista månaderna tillkommit så många läkare så att f.n. finnas öfver 100 här i en stad på 50.000 innevånare.

Jag reser i morgon med en Engelsk Expedition till Matabelelandet på någorlunda vilkor.³³

- Här fins många Svenskar. En Zweigberk träffade jag i Kapstaden. Han är Sjökapten och har en firma der. En son till Bergmästare Lundström i Filipstad är också bosatt här i Johannesburg och han gör visst goda affärer i guldminor.³⁴

För öfvrigt är Johannesburg en egendomlig stad, inga gator finnas, inga lyktor, inga brefbärare men desto fler Bodar, Theatrar, Barer.

Har du hört något om Lifförsäkringen? Här fins flere Lifförsäkringsföreningar Mutual Life m.fl.

Min adress är Doktor F.P. Lindblom, Box 1840, Johannesburg, Transvaal, South Africa.³⁵

Lindblom är en kamrat till mig och bosatt här. Han var först i Kimberley.³⁶ Box 1840 är numret på breflådan.

Hastel. Din bror

Viktor

³² Det var vanligt att brev skickades runt i familjen. Dateringen kan vara gjord av Richard Klingberg eller Erland Theodor Klingberg.

³³ Matabeleland är numer en del av Zimbabwe.

³⁴ Gustaf Fredrik von Zweigberk (1858- 1936 död i Sydafrika) sjökapten, affärsman i Kapstaden.

Karl Herman Lundström (1828-1902), bergmästare i Filipstad, gift 1857 med Gustava Elisabeth Planting Gyllenbåga (1837-80). Paret hade fyra söner: Anders Herman (1858-1917) professor och domprost, Karl Jakob (1860-1926) civilingenjör, Arnold Fredrik (1864-1905) agronom och ingenjör, och Ernst Hjalmar Johannes (1871-1922) kyrkoherde. Troligast är det Karl Jakob eller Arnold Fredrik som Viktor nämner. "guldminor": här menar Viktor gruvorna. I Sydafrika pågick sedan 1886 en stor guldrush.

³⁵ Frans Peter Lindblom (1854-97 i Johannesburg) läkare i Sydafrika efter 1892.

³⁶ Kimberley är en stad i Norra Kapprovinsen i Sydafrika, grundad 1866 då stora mängder diamanter hittades.

5. Viktor Klingberg till sin bror Richard Klingberg

20/7 1894 (Bulawayo, nuv. Zimbabwe)

Buluwayo, Matabeleland, South Africa

20/7 July 94

Broder Richard!

Ditt bref af den 8 Maj erhöj jag först i går. Jag erhöj samtidigt ett bref från Pappa dateradt 9 maj.³⁷ Brevet ha legat en tid i Johannesburg annars hade jag nog fått dem förut. Posten till Europa går visst nu i afton och jag vill därför skriva några rader till dig nu annars kommer jag ej detta bref här ifrån förr i nästa vecka d.v.s. i dag 8 dagar. - Jag såg av ditt bref att Pappa rangeradt med Lifförsäkringen. Jag vill nu i händelse premierna blifva för höga i Sverige tala om för dig att jag talat med en här på platsen varande Agent för Lifförsäkrings Bolaget "Mutual Life" i New York som har filialer och agenter kring hela världen. Han sade att det är olika premier för Norra och Södra Afrika. Hufvudkontoret för Afrika är Cape Town. Förhöjningen här är, vill jag minnas han sade, 1 £ på 100 £ försäkr. För en försäkring på 1000 £ skulle för lifstid premien blifva 40 £ och på 20 år 47 £.³⁸ Detta allt kan du få reda på genom Carl i London der ett kontor för "Mutual Life" finnes. Någon tilläggspremie för sjuklighet behöfs ej! - Det är egentligen orätt af Bolagen att taga hela Södra Afrika öfver en hand i fråga om Lifförsäkringar ty här i Matabeleland är klimatet ovanligt helsosamt (det ligger högt öfver hafvet) då deremot sådana trakter som Durban, Delagoa Bay, Lorenzo Marques höra till de ohälsosammaste på jorden.³⁹

Några penningar hopsparda har jag ej ännu utan jag får det nog ganska knifvigt att börja med här och det lilla jag hade med mig har gått åt till resan och till en hut, som jag måste bygga åt mig.⁴⁰ Språket är dessutom ännu en ganska svår stötesten.⁴¹ Någon inkomstbringande praktik kan jag ej påräkna ännu här. Folket som ligger här nu är mestadels ungt folk Prospekterare o.d. hvilka ej rådfråga läkare såvida de ej få skåt i sig eller dylikt. Några familjer finnas just ej ännu här. Detta allt kommer dock att ändras by and by. Buluwayo tillväxer för hvarenda dag. Vagn på vagn anlända. När jag kom hit funnos endast tält och huts, nu fins en massa hus, firmor, agenter, Solicitors, Assayers etc etc, men något att göra eller någon förtjänst att tala på är det ej för någon ännu. Alla söka blott att få fast position och vänta på Gold miningsarbetena.⁴² Detta torde dock dröja ganska länge innan

³⁷ Viktors pappa är Erland Theodor Klingberg (1821-1914) bosatt i Uppsala.

³⁸ £ 1 motsvarar cirka 18 kronor år 1894 och cirka 1200 kronor år 2015.

³⁹ Durban är en hamnstad i Sydafrika från 1824 med varmt subtropiskt klimat. Delagoa Bay, numer Maputo Bay, är en havsvik i södra Moçambiques kust; där ligger hamnstaden Lourenço Marques, numer Maputo, grundad ca 1850 och sedan 1898 Moçambiques huvudstad. Här råder tropiskt savannklimat.

⁴⁰ "Hut" är en enklare bostad, ursprungligen engelska för hydda.

⁴¹ Oklart om Viktor menar engelska eller de lokala infödingarnas språk ndebele. Jämför brev 29 (20/3 1897).

⁴² Solicitors är advokater. Assayers är värderingsmän.

Den brittiskfödde sydafrikanske affärsmannen, gruvmagnaten och politikern Cecil Rhodes (1853-1902) skaffade 1888 rättigheter att börja leta efter guld mm i Matabeleland och Mashonaland av matabelekungen Lobengula. Han grundade

de kunna komma igång maskiner hitsända etc. Jag har sett rätt vackra bitar av quartzguld och från flere håll har försports fynd af alluvialguld.⁴³

Oberoende af Guldfyndigheterna kommer dock Buluwayo att bli en stor stad och hufvudort för ett stort och utomordentligt fruktbart land. Klimatet är mildt och helsosamt och äfven för nordbor tjenligt att vistas i. Negrerna gå här spritt nakna med endast en skinnlapp på stjerten och en påse på ett annat ställe. - Här finnes ett sjukhus el. hospital 1 mil härifrån i den s.k. Old Township. Det är naturligtvis endast några kojor af ler och halm. Jag såg der några negrer som blifvit sårade i kriget.⁴⁴ De stackrarna måste behandlas mera som djur än menniskor. - Sjelfva Buluwayo ligger vid en liten flod eller bäck jag vet ej hvart den rinner men jag tror den till slut mynnar ut i Zambesi floden.⁴⁵

Det mesta folk som komma hit komma från Johannesburg men äfven från Mafeking och Salisbury anlända vagnar.⁴⁶ Jag hörde häromdagen att 500 vagnar äro på vägen från Johannesburg hit och ligga på andra sidan Crocodil River.⁴⁷ De måste hålla på länge på vägen och vänta länge på betesställena emedan gräset genom den starka trafiken blifvit afbetad miltals omkring.

Jag vet ej om jag omtaladt mitt äfventyr på vägen hit, jag hade nog flera men detta var det värsta nemligen att gå vilse i Africas skogar. Jag hade gått ut för att jaga Guinea-Fowles eller Perlhöns som det är godt om här i Africa och träffade mycket riktigt på en flock på 7 à 8 st. Jag sprang kring och fick mycket riktigt skjuta ett par, men när jag sedan skulle gå tillbaks till lägret fann jag att jag var vilsen. Att gå vilse i Africas skogar är ytterst farligt då vatten ej fins ofta på flere hundra mil; många ha gått vilse och ingen har sett dem mer. Africas skogar bestå nästan uteslutande åtminstone i denna del af Africa af Acacieträ, alla lika stora så att det är mycket lätt att gå vilse.⁴⁸ De ha taggar vassa och skarpa precis som metkrokar och att råka in i ett snår af dylika buskar är inte roligt och kan man komma ut blodig och sönderrifven får man vara nöjd. Emellertid sprang jag omkring hit och dit, det var en mulen dag så att jag kunde ej ha solen att rätta mig efter, hit och dit och brydde mig ej om hvarken ormar eller lejon tänkande att min sista stund var kommen. Till slut kom jag till en uttorkad flodbädd och beslöt att följa den och gick några timmar i sanden men så kom jag att märka att jag gick emot den rigtning som vattnet hade gått under regntiden. Vårt läger visste jag var vid en flod och tänkte att denna flodbädd måste leda till något större vattendrag hvarför jag beslöt vända om och kom sent omsider fram till en flod, som jag följde och kom sent omsider fram till lägret.

1889 British South Africa Company (Chartered Company) för att exploatera detta, och koloniserade området, speciellt sedan matabelernas motstånd krossats under Första Matabelekriget 1893.

⁴³ Kwartsguld är guld som finns i bergarten kvarts, alluvialguld är guld i flodsediment.

⁴⁴ Första Matabelekriget ägde rum 1893, då matabelerna gjorde uppror mot British South Africa Company men besegrades.

⁴⁵ Troligen Umguzifloden eller en biflod till den.

⁴⁶ Mafeking (Mafikeng, Mahikeng); då i Brittiska Bechuanaland, sedan 1895 i Kapkolonin i nuvarande Sydafrika, grundades av Barolongfolket 1852; brittiska legosoldater bosatte sig där 1880-talet. Mafeking var huvudstad i Bechuanaland 1894-1965. Salisbury, numera Harare, grundades 1890 och är huvudstad i Zimbabwe.

⁴⁷ Crocodile River är en flod i nuvarande norra Sydafrika som är en av källorna till Limpopo, men på Viktors tid användes namnet ibland även för hela Limpopo, och det är fallet här. Limpopo mynnar ut i Indiska oceanen i Moçambique. Limpopo bildar gräns mellan Transvaal (nu Sydafrika) och Bechuanaland och Matabeleland (nu Botswana och Zimbabwe).

⁴⁸ Akacieträd är vanligt växande i tropiska klimat.

Den Expedition jag medföljde var ej af Engelska regeringen utrustad och ej heller var aflöningen så stor att därför var skäl att medfölja men jag har nog haft fördel deraf i andra afseenden språk etc. och skulle jag rest hit utan denna så hade det blifvit mångdubbelt dyrare.

Det här i Africa varande s.k. Charter kompaniet har Engelska regeringens tillstånd att tillgodogöra sig mineralfyndigheter inom ofantliga områden i Africa i Transvaal, Mashonalandet, Matabelelandet etc. Papperet tar nu slut men jag skall snart skriva igen. Få se huru det kommer att gå för mig här, jag hoppas det bästa om det kanske kommer att dröja en tid innan allt kommer igång. Helsningar till Eliza.⁴⁹

Helsningar till Eliza och hem när du skrifer. Ett par blommor sänder tagna här, den blå vid Lobengulas f.d. lägerplats i Old Township, för öfvrigt allmän här; den andra på vägen i Mashonalandet liknar Linnèa. Har för öfvrigt nu en rätt vacker samling växter här ifrån Africa.⁵⁰

Din tillgifvne bror

Viktor

⁴⁹ Eliza född Thackray (1855-1938), gift med Viktors äldre bror Richard Klingberg (1854-1907).

⁵⁰ Viktor var amatörbotaniker och samlade växter från bl.a. Matabeleland som han skickade till Naturhistoriska riksmuseet, där 19 av hans växtexemplar finns. Den tyske botanikern Mattfeldt namngav en korgblommig växt (i korsörtssläktet) *Senecio klingbergii* efter honom.

Mashonaland är den nordöstra delen av nuvarande Zimbabwe och styrdes från 1890 av The British South Africa Company.

6. Viktor Klingberg till sin bror Richard Klingberg

19/8 1894 (Bulawayo, nuv. Zimbabwe)

Buluwayo 19 Aug 1894

Broder Richard!

Jag förmodar du nu erhållit min "intressanta" reseberättelse.⁵¹ Den var mycket för kort och jag skulle ha kunnat skriva mycket mera men som ett brev kan den ju vara nog. Jag sänder dig nu några växter ifall du vill hålla till godo.⁵² Den ludna som är uppklistrad i midten af pappret är tagen i Mashonalandet och är den planta jag i brevet omnämnde, hvaraf decocten användes af kaffrerna som preservativ mot Malaria. Jag blef genom en af infödingarne påvisad densamma.

De andra äro tagna här i Buluwayo. En gul sorts Getpors det jag tror är med.

Jag skulle nog kunna sända många flere men jag är rädd frakten blir dyr. Ett helt herbarium skulle jag nog kunna sända men jag förmodar det ej kan passera tullarne.

Här börjar nu snart att bli vår och regntiden börjar i slutet af oktober.

Jag får nu lof att bygga mig en hut af iron-plate som nog kostar sina 30£.⁵³

För öfvrigt är här ännu ej så mycket att göra men jag hoppas det skall bli bättre under rainy season. Folk håller på att strömma till fortfarande och det kommer nog att pågå ännu ett par månader.

Angående Guldfyndigheterna så äro visst det jag tror syndicat bildade men några minarbeten blir det nog först nästa år då de hunnit få hit maskiner.

Har du inga affärer på Transvaal och Johannesburg, dit gå mycket varor.⁵⁴ Svenska Tändstickor användes här allmänt och kosta 1 sh.⁵⁵ paketet. Nästan allting här tages från Johannesburg. Här bygges nu förtvifvadt och flere präktiga stenhus äro uppförda som nog kostar sina slantar.

Har du hört något från Lifförsäkringsbolaget?

⁵¹ Viktor skrev 1894 en 27-sidig reseberättelse som han skickade till Richard, som sedan skickade hem den till Sverige. Den finns bevarad i familjen.

⁵² Viktor var en mycket intresserad och kunnig amatörbotaniker.

⁵³ "Hut" är en enklare bostad. £30 motsvarar cirka 540 kr 1894 och cirka 36 000 kr år 2015.

⁵⁴ Viktors äldre bror Richard Theodor Klingberg (1854-1907) som 1885 emigrerade till Sheffield där han var representant för svenska järn- och ståltillverkare och exportörer.

⁵⁵ Strax före sekelskiftet var Vulcan Tändsticksfabrik i Tidaholm världens största tillverkare av tändstickor. År 1893 tillverkade man 1 223 288 askar/dag. 1 sh (shilling, 1/20 pund) motsvarar cirka 1 kr år 1894 och 68 kr år 2015.

Jag har skrivit till Petri angående mitt lån, få se huru länge det kan få stå innan han vill ha pengar.⁵⁶ Om jag kunde lägga utaf här skulle det slumpa bra, men ännu kan jag det ej.

Jag sänder också några frimärken.

Helsningar från din tillgifvne

bror Viktor.

⁵⁶ Se appendix VI och brev 1.

7. Viktor Klingberg till sin pappa Erland Theodor Klingberg

25/10 1894 (Bulawayo, nuv. Zimbabwe)

Buluwayo, Matabeleland, South Africa

25/10 94

Goda Pappa!

Pappas bref från Hagge har hitkommit något försenadt⁵⁷. - Jag afsände en resebeskrifning till Richard för att sedan hemsändas men jag vet ej huruvida den framkommit? – Angående Hellbergska lånet så borde han inte haft så brådt dermed. Jag fick för honom betala ut i Upsala rätt mycket och fick vänta flere år innan jag fick igen det.⁵⁸ – Jag skref i går till Richard och bad honom skriva till Carl i London ifall han kan skicka Pappa en 100 £ af det han är skyldig Pappa.⁵⁹ Jag skall i dag skriva till Carl sjelf derom. – Här i Buluwayo är för närvarande ej så mycket att förtjena förr än minarbetena börja och maskiner hitkommit.⁶⁰ Hoppas dock kunna lägga utaf något inom den närmaste tiden.

Jag har tjenstgjort en tid omkr. 14 dagar på lazarettet här under läkarens tjenstledighet. Jag bodde då på lazarettet som ligger i Old Township ½ svensk mil härifrån, men hade att rida in hit för hvarje dag på sjuksyn bland manskapet på fortet och fångarne, som hörde till hans praxis. Nästan hvarje dag var det Matabeler som skulle ha spöslitning för en eller annan förseelse och jag fick då lof att vara närvarande och säga till när det var nog.

Buluwayo har nu tillväxt ganska betydligt. Här finnas nu 12 à 13 Hotel, men några ordentliga gator finnas ej ännu. Mycket folk kommer hit och en del går härifrån, de förra äro dock betydligt flere. Angående guldfyndigheterna så lära nu omkr. 20,000 claims vara utpiggade men huru många af dem löna sig arbeta får framtiden utvisa.⁶¹

Här är nu vår och en ryslig värme har varit dessa dagar. Rock och väst brukas ej här bara en skjorta och ett par byxor. Negrerna gå alldeles nakna. Regntiden nalkas nu i nästa månad och det måtte vara duktiga skurar efter hvad jag hört.⁶²

⁵⁷ Hagge bruk beboddes av Viktors äldsta syster Sigrid (1858-1914) gift med Harald Nordlander (1853-1920) som var brukspatron där. Viktors föräldrar tillbringade en del somrar där under 1890-talet.

⁵⁸ Hellberg som nämns i brevet skulle kunna vara Erik Florentin Hellberg (1856-1923), läkarstuderande i Uppsala samtidigt med Viktor, senare läkare.

⁵⁹ £100 år 1894 motsvarade ungefär 1800 svenska kronor, villket motsvarar cirka 120 000 kronor år 2015.

⁶⁰ Man hoppas hitta guld i Bulawayo.

⁶¹ "claim" betyder inmutning, "utpiggad" hänför till det faktum att man slog ner pinnar i marken för att markera sin inmutning.

⁶² I Bulawayo råder ett subtropiskt klimat med varma somrar och korta milda vintrar. Regntiden varar från november till mars.

Jag har ej läst någon svensk tidning på hela året, så det skulle vara roligt att få några veckor af Nya Dagl. Allehanda hitskickade.⁶³ - Jag har skickat en del växter till Richard härifrån men det var endast en obetydlighet. Här är en ganska märkvärdig flora och är nog för vetenskapen okänd.⁶⁴

Många helsningar till Mamma och hemmavarande från tillgifvne sonen

Viktor

P.S. En blomma till Mamma följer. D.S.

Till Petri och Lindstedt har jag skrivit. D.S.

⁶³ Nya Dagliga Allehanda var en konservativ dagstidning som utgavs i Stockholm 1859-1944.

⁶⁴ Viktor var amatörbotaniker och samlade växter från bl.a. Matabeleland som han skickade till Naturhistoriska riksmuseet, där 19 av hans växtexemplar finns. Den tyske botanikern Mattfeldt namngav en korgblommig växt (i korsörtssläktet) *Senecio klingbergii* efter honom. (Men numera anses detta vara samma art som *Senecio discifolius* så namnet används inte längre.)

8. Viktor Klingberg till sin bror Richard Klingberg

23/11 1894 (Bulawayo, nuv. Zimbabwe)

Buluwayo, Matabeleland

23 Nov. 94

Broder Richard!

Har du fått mitt paket med växterna? Jag förmodar de kommit dig tillhanda just i dessa dagar.

Jag skrifver på samma gång hem nu. Brevet medföljer till Pappa. Du kan ju läsa det så slipper jag skriva om samma saker. Ni ha nu i Europa vinter och snö förmodar jag. Här varmt som i en bakugn och regnskurar emellanåt som äro förfärliga. Just nu kommer en skur när jag sitter här och skrifver.

Jag förmodar du i Engelska tidningar läst om Buluwayo så att jag just ej har så mycket nytt att omtala.⁶⁵ Jag har träffat några Svenskar här. De hafva kommit och sökt upp mig. De flesta äro murare och Carpenters men de äro gentila herrar här och tjena sina 40 à 50 £ i månaden.⁶⁶ För öfvrigt finnas här allt möjligt slags folk. Amerikanare, Engelsmän, Tyskar, Dutchmen. Skandinaver, Coolis från Indien brokigt klädda och med kolsvarta ögon och dito hår och med ring i näsan.⁶⁷

Vidare finns Malayer, Japaneser och negrer förstås af alla de slag. Engelska talas förstås af alla Europeer och Amerikanare, men Coolis tala Indiska och Negrerna tala sitt.⁶⁸ Jag har haft att göra med ett par Coolis, som blifvit skurna i magen med knif. De äro lydiga och tacksamma men fattiga.

Med en Malay har jag också haft att göra. De fleste af Prospectors eller guldgrävarne äro förstås obildade men de mesta af dem äro vidt beresta och med stor människokännedom.⁶⁹ I Pappas bref nämnde jag att 20000 Claims äro utpiggade.⁷⁰ De flesta af dem lära kunna arbetas och många very rich.⁷¹

⁶⁵ Oklart vad detta syftar på. Bulawayo erövrades från matabelerna året innan, 1893, under det första Matabelekriget som engelsmännen vann.

⁶⁶ "Carpenters" är snickare. £40 à 50 år 1894 motsvarar cirka 60 000 kronor år 2015 vilket verkar orimligt.

⁶⁷ "Dutchmen" betyder holländare på engelska, medan "Cooli" användes under 1800- och tidigt 1900-tal som beteckning på arbetare från Indien.

⁶⁸ Det är okänt vilket (vilka) av de många indiska språken som talas av "Coolis" från Indien. Den afrikanska befolkningen i Bulawayo talar ndebele, ett av de cirka 500 olika bantuspråk som finns i södra och centrala Afrika.

⁶⁹ "Prospector" är guldgrävare.

⁷⁰ "claim" betyder inmutning, "utpiggad" hänför till det faktum att man slog ner pinnar i marken för att markera sin inmutning.

⁷¹ Man märker att Viktor talar engelska till vardags eftersom allt mer engelska smyger sig in i hans skrivspråk.

Hvar och en som vill prospecta har att taga ut license som kostar 1 shilling och egenhändigt skriva sitt namn i en bok.⁷² Han eger då rättigheten ifall han finner guld att pigga ut för sin del 10 s.k. Claims. Ett Claim har vissa feet i längd och bredd.⁷³ Han kan dock åt andra pigga ut åt hvarje 10 claims ifall de tagit ut license och komma öfverens om en del af vinsten. Sedan måste reefet⁷⁴ arbetas till ett visst djup och registreras. Jag har sett många claims utpiggade rundt omkring här. De rikaste lära finnas omkr. 120 mil härifrån vid Belingwe och Gwelo tror jag.⁷⁵

Här blir också ett synnerligen tjenligt land för farmers och landtbrukare.⁷⁶ Allting växer här, men ännu är trädgårdsskötseln i sin linda och åkerbruket är för året förstördt genom kriget.⁷⁷ Vid min ankomst hit voro grönsaker nästan omöjliga att få och för några knippen rädisor och salat betaltes 5 £.⁷⁸ Nu hafva prisen gått ned ofantligt och gardens finnas uteder hela floden i mängd. – Mjöl är mycket dyrt här och allt mjöl (hvetet och Majs etc) måste föras hit på oxvagnar från Johannesburg eller Mafeking.⁷⁹ Kriget har gjort detta. Smör och mjölk finnes ej heller att få annat än som conserveradt på burk och condensed milk.⁸⁰ Till brödet användes här jam eller sylt i stället för smör. Grädder har jag ej sett sen jag lemnade Europa.

Få se hur mycket jag kan få att göra nu under rainy season.⁸¹ Jag önskar den skulle vara öfver då det nog blir en väldig folkströmning hit. Sjukligheten brukar dock vara större denna tid på året men rörelsen kommer först att få fart här då maskiner och pengar komma från Londonsyndicaten.⁸²

En glad och trevlig jul tillönskar jag dig och sänder ett kort som jag hoppas kommer fram till julaften.

Din tillgifvne

bror Viktor

⁷² 1 shilling är 1/20 £, cirka 1 krona år 1894 och motsvarande cirka 60 kronor år 2015.

⁷³ En "foot" är 30,48 cm. Ett claim var 400 × 150 fot, d.v.s. 122 × 76 meter.

⁷⁴ "reefet" betyder malmådern.

⁷⁵ 120 engelska mil, d.v.s. ca 190 km. Både Belingwe och Gwelo ligger ca 150 km fågelvägen från Bulawayo (och 120 km från varandra). Belingwe, numer Mberengwa, ligger i centrala Zimbabwe. Gwelo är en stad i Zimbabwe, grundad 1894, och bytte namn till Gweru 1982.

⁷⁶ "farmers" är engelska för jordbrukare

⁷⁷ Det första Matabelekriget var året innan, 1893.

⁷⁸ £5 motsvarar cirka 90 kronor år 1894 och cirka 6000 kronor år 2015.

⁷⁹ Mafeking (Mafikeng, Mahikeng); då i Brittiska Bechuanaland, sedan 1895 i Kapkolonin i nuvarande Sydafrika, grundades av Barolongfolket 1852; brittiska legosoldater bosatte sig där 1880-talet.

⁸⁰ "Condensed milk" betyder kondenserad mjölk.

⁸¹ Regntiden i Bulawayo varar mellan november och mars.

⁸² Med "Londonsyndicaten" menar Viktor de engelska gruvbolagen som han hoppas ska satsa på Bulawayo.

9. Viktor Klingberg till sin bror Richard Klingberg

24/1 1895 (Bulawayo, nuv. Zimbabwe)

Buluwayo, Matabeleland, South Africa

24/1 95

Broder Richard!

Ditt bref har jag bekommit. Du hade skickat det till Johannesburg så att det varit 1 vecka mer än som behöfs på vägen. Den Europeiska posten går nemligen öfver Mafeking och hit.

Angående växter så är det nog godt och väl att M. Carruthers⁸³ eller hvad han heter är mycket glad att få växter härifrån men jag är inte alls hugad att sända till honom på de vilkor han erbjuder. Jag kan inte begripa huru han kan vara så barnsligt dum och tro att han kan få köpa växter från ett okänt land för 2 £ för 100 st.⁸⁴ Det kostar ju ett herbarium i Sverige af samma storlek. Han borde vara angelägen att få dem före andra. British Museum kan ej få dessa växter, hopsamlade under olika årstider, utan att sända hit en särskild Botanist och det kostar nog mer än 100 £.⁸⁵ Dessutom kostar nog frakten ej så litet. Jag skall höra efter huru mycket frakten kostar till Cape-Town. – Jag har äfven Skalbaggar konstiga en så stor som en kräfta och torndyflar, som glänsa som guld. Om ej frakten är för dyr skall jag dock sända öfver några växter Skalbaggar m.m. och du kan ju skänka dem hvart du vill.

Regnskurarna ha nu framtrölat en växt och djurverld som är underbar nytt nästan för hvarje dag.

För en tid sedan var jag ett stycke utom staden och kom ner i en Lund af lager och myrten m.fl. trädslag och satte mig på en sten och satt der en stund då jag fick höra ett egendomligt läte som kom mig att se mig ikring och hvad jag då fick se gjorde att jag blef stående slagen af häpnad öfver det ovanliga i den syn som mötte mig. Invid en trädrot satt en groda stor som ett kägelnklot och glodde. Jag fick tag i en stör och skulle börja peta på henne, men hon flög på mig så att jag fick lof ge mig undan.

Här fortfar byggandet alltjämt, men någon tillströmning af folk har ej börjat för året. Hade jag fått vara ensam här hade förhållandet varit annorlunda och jag kunnat lägga af pengar, men här äro nu 4 à 5 läkare på omkr. 2000 innevånare af hvilka dock hälften ligga utikring och prospekterar eller på farmer, men en massa folk väntas komma upp i April eller maj.

Vid hospitalet hade jag endast förordnande 10 dagar.

⁸³ William C. Carruthers FRS (1830-1922) intendent för botaniska avdelningen på British Museum (från 1881 i Natural History Museum, som länge hörde till British Museum). Vi vet inte om Viktor sände några växter till London, men han sände ca 300 till Naturhistoriska riksmuseet i Stockholm där de ännu finns kvar.

⁸⁴ £2 motsvarar 36 kronor år 1895 och cirka 2400 kronor år 2015.

⁸⁵ £100 motsvarar 1800 kronor år 1895 och cirka 120 000 kronor år 2015.

Helsningar till Eliza⁸⁶

från din bror

Viktor

⁸⁶ Eliza född Thackray (1855-1938), Richards fru.

10. Viktor Klingberg till sin pappa Erland Theodor Klingberg

25/1 1895 (Bulawayo, nuv. Zimbabwe)

Buluwayo, Matabeleland

25 Jan 95

Goda Pappa!

Pappas bref af den 6te Dec äfvensom tidningarne har jag bekommit.⁸⁷ Julen har jag förstås tillbragt här och voro vi några Skandinaver tillsammans på julafton.

Här skall nu vara regntiden men på 3 veckor har inte kommit en droppe, hvilket lär vara ovanligt och fortfar det länge fruktas missväxt.⁸⁸ Tryckande varmt är det i stället. Dagen före julafton var jag nere i floden och badade hvilket jag inte gjort någon jul förrut.

Här bygges och rustas väldeliga hvarje dag. På sista tiden ha de börjat bygga hus af papp, som se rätt bra ut men huruvida de kunna stå emot regnskurarne vet jag ej. De flesta hus här äro af jernplåt men äro förskräckligt varma och qvafva att bo uti då solen ligger på.

Jag har nu fått anbud från British museum i London att tillsända växter från Matabelelandet, men de betala så usligt så att jag vet inte om jag vill ditsända några på de villkoren. Jag skulle kunna göra mycket för Riksmuseum och Universiteterna i Sverige då såväl växt som djurverlden här är till stor del okänd och Matabelerna ha förut icke tillåtit hvita att forska i deras land.⁸⁹ Men Svenskarne äro så dumma så att man kan tyvärr inte inlåta sig i några underhandlingar med dem. Först då de fått höra att andra hållit sig framme komma de nog på en gång.

Här skall nu bli elektriskt ljus på gatorna och telefoner komma att sättas upp. Telefoner äro dock här liksom i England på långt när ej så vanliga som i Sverige.⁹⁰ Det är nog språket som gör skillnaden.

Ett nytt lazarett eller rättare sagdt det gamla skall flyttas, är under byggnad något närmare staden än det gamla. Det syns att bli en vacker byggnad af tegel. Någon kyrka fins här ej ännu men det skall byggas en.

Från Richard hade jag bref häromdagen. Likaså har jag haft bref från Lindstedt för någon tid sedan.⁹¹

⁸⁷ Viktor skriver till sin pappa 25/10 1894 om att han skall skicka Nya Dagliga Allehanda.

⁸⁸ Regntiden i Bulawayo varar normalt mellan november och mars.

⁸⁹ Viktor var amatörbotaniker och samlade växter från bl.a. Matabeleland som han skickade till Naturhistoriska riksmuseet, där 19 av hans växtexemplar finns. Den tyske botanikern Mattfeldt namngav en korgblommig växt (i korsörtssläktet) *Senecio klingbergii* efter honom. (Men numera anses detta vara samma art som *Senecio discifolius* så namnet används inte längre.)

⁹⁰ Patent på telefonen togs 1876 och redan året därpå fanns det telefoner i Sverige. År 1885 hade Stockholm flest telefoner i Europa. Den första telefonväxeln i Kapstaden sattes upp 1896.

⁹¹ Lindstedt skulle kunna vara Adolf Fredrik Lindstedt (1847-1915) läkare i Uppland. Han är äldre än Viktor men läkare också. Han nämns i tidigare brev. Viktor är skyldig honom pengar, se appendix VI.

Jaså Rosendahl är i Upsala nu och e.o. proffessor. Han nämnde till mig innan jag reste att han inte ville ha den platsen.⁹²

Många helsningar till Mamma, någon Mossa lämplig att skicka i bref har jag tyvärr inte men får jag se någon skall jag sända den.

Tillgifvne sonen

Viktor

⁹² Henrik Viktor Rosendahl (1855-1918), läkare, farmakolog och botaniker, var född i Filipstad och barndomsvän (kanske skolkamrat?) med Viktor och hans bror Richard; han och Richard skickade 1870 tillsammans in några växtexemplar till Naturhistoriska riksmuseet. Rosendahl blev extra ordinarie professor i farmakologi vid Uppsala Universitet 1895-96. Senare professor och föreståndare vid Farmaceutiska institutet i Stockholm.

11. Viktor Klingberg till sin pappa Erland Theodor Klingberg

11/3 1895 (Gweru, nuv. Zimbabwe)

Gwelo, Matabeleland, South Africa

11 March 95

Goda Pappa!

Som jag i förra veckan flyttade från Buluwayo och hit till Gwelo vill jag nu med posten som går på Torsdagsmorgonen härifrån medsända några rader.

Gwelo ligger 120 (Engelska) mil norr om Buluwayo ett stycke på andra sidan Shangani river.⁹³ Denna del af Matabelelandet innehåller de rikaste minorna och de stora syndicaten Consolidated Gold Fields med ett kapital af 1 million £ sterling, Rhodesia Exploring Company ha stora properties här rundt omkring.⁹⁴

Jag reste med Postvagn från Buluwayo på Tisdags morgon och kom hit på Onsdags eftermiddag.⁹⁵ Min resa bekostades af Charter Company i hvars af hvilket jag nu antagit anbudet att bestrida distriktsläkare befattningen för minområdena Gwelo, Belingwe och Selukwe m.fl.⁹⁶ Jag var tveksam huruvida jag skulle mottga anbudet men Governmentets styrelse tiggde och bad och till slut gaf jag med mig.

Under resan hit blef jag i tillfälle att taga öfversigt af en del af landet och ett bördigare och mera tilltalande land kan näppeligen tänkas.⁹⁷ Grönskande höjder afbrutna av talrika strömmar, här der lunder af lager och myrten och oranger jemte underbara blommor i praktfulla färger. Trakten här kring Gwelo är lika tilltalande. En skogshöjd straxt invid och en liten ström. Antiloper skutta rundt omkring och äfven strutsar finnas här. Man föreställer sig i allmänhet gulfälten såsom ödsliga och ofruktbara slätter och i många fall torde det nog vara så, men här i Matabelelandet är det raka motsatsen.

⁹³ Shanganifloden börjar vid Shangani och rinner igenom den västra delen av Zimbabwe.

⁹⁴ Consolidated Gold Fields var ett engelsk guldgruvbolag 1887-1988 och Rhodesia Exploring Company, del av British South Africa Company, ett stort gruvbolag 1889-1965. £1 miljon motsvarar 18 miljoner kronor år 1895 och cirka 1200 miljoner kronor år 2015.

⁹⁵ Resan skedde den 5-6 mars 1895.

⁹⁶ Charter Company är British South Africa Company (BSAC), grundat i syfte att exploatera guld och andra mineraltillgångar i södra Afrika av Cecil Rhodes (1853-1902). Belingwe, numer Mberengwa, ligger i centrala Zimbabwe ca 110 km söder om Gweru. Selukwe, numer Shurugwi, är en stad i centrala Zimbabwe ca 30 km söder om Gweru, grundad 1899 vid guldgruvan på Selukwe guldfält som anlades på tidigt 1890-tal.

⁹⁷ Området kring Zimbabwe har på grund av sin bördighet länge betraktats som "södra Afrikas kornbod".

Jag bor tillsvidare i en hut liksom alla göra här men då mina rum bli färdiga på lazarettet som är af tegelsten byggt kommer jag att flytta dit.⁹⁸ Jag har aflöning som distriktsläkare af Charter Company men har förstås betaldt för allt hvad jag gör och 5 sh. om dagen för hvarje patient på lazarettet.⁹⁹

Då minarbetena börja har jag äfven utsigt att få några af dessa. Det ena med det andra hoppas jag kunna göra 1 à 2000. Extra praktiken har hittills gått till 2 à 3 £ om dagen men torde nog öka då mera folk hunnit komma hit.¹⁰⁰

Lönen i Elfdalen var visserligen 3000 men mynten här äro litet tyngre.¹⁰¹

Jag vet ännu ej huru mycket jag kan få för mina claims. En gammal Prospectare från Barberton vid namn Franklin har piggat ut 10 claims åt mig 16 mil vester om Buluwayo i närheten av Maselkratzes kraal Pappa vet.¹⁰² Jag har ej varit der, men har sett af tidningarne att han piggat ut 60 inalles. Af dessa har jag 10, men får dock endast en tredje del af försäljningssumman af dessa 10 claims, då han haft allt besvär med arbetet att sänka schaft m.m. som han hållit på med i flera månader.¹⁰³ Jag har skriftligen förstås på detta.

Jag förmodar han tänker sälja dem i Maj då det blir "Boom" d.v.s. en tillströmning af pengar och folk till Matabeleland.

I Buluwayo rustas nu till en Expedition med ändamål att för Charter Companys räkning eröfra området Barutse-Mabunda norr om Zambesi.¹⁰⁴ Expeditionen kommer att bestå af omkr. 800 man med maxinguns och gatlingkanoner.¹⁰⁵ Jag blef af Colonel Artwood erbjuden att medfölja som läkare men tog Gwelo i stället.¹⁰⁶ Det skulle nog vara roligt att få komma med dit upp, men har det dock lugnare här i Gwelo.

⁹⁸ "Hut" är en enklare bostad, ursprungligen engelska för hydda.

⁹⁹ Chartered Company är British South Africa Company (BSAC), grundat i syfte att exploatera guld och andra mineraltillgångar i södra Afrika. Cecil Rhodes (1853-1902) var den drivande grundaren. 5 sh (shilling) är 5/20 av ett £ och motsvarar ca 300 kronor år 2015.

¹⁰⁰ "1 à 2000" kronor motsvarar cirka 70 000 – 140 000 kronor år 2015.

¹⁰¹ Viktor arbetade som läkare i Älvdalen 1892-3. Lönen på 3 000 kronor motsvarar cirka 200 000 år 2015.

¹⁰² Barberton är en stad i östra Transvaal i Sydafrika där man hittade guld 1881, vilket ledde till en kort men intensiv guldrush. "claim" betyder inmutning, "prospectare" betyder guldgrävare.

Maselkratzes kraal okänd.

¹⁰³ Sänka schaft betyder att gräva gruvschakt.

¹⁰⁴ Barotseland, nuvarande västra Zambia, styrdes av British South Africa Company från 1895. Mabunda var ett annat folk i Barotseriket. Zambezifloden har sina källor i nuvarande Zambia och rinner ut i Indiska Oceanen. Den är en gränsflod mellan nuvarande Zimbabwe och Zambia.

¹⁰⁵ Gatlingkanonen uppfanns under amerikanska inbördeskriget på 1860-talet av Richard Gatling och användes mycket framgångsrikt för att besegra de lokala afrikanska folken. Maximkulsprutan uppfanns 1883 och är det vapen som främst förknippas med Storbritanniens koloniala framgångar i södra Afrika. Britterna använde vapnet för första gången i första Matabelekriget 1893.

¹⁰⁶ Överste Artwood, okänd.

Colonel Artewod sade att det var expeditions afsigt att åtminstone med en del gå längre upp måhända ända upp till Victoria Nyanza och Egypten.¹⁰⁷

Doktor Jameson Charter Companys Chief hemkommer till Buluwayo från Europa nästa vecka och då förmodar jag allt blir bestämdt angående nämnda expedition.¹⁰⁸

Ja nu har jag omtalat allt nytt som kan intressera. Här äro förträffliga jagtmarker rundt omkring men jag har ännu ej haft tid att gå ut något. Fisk finnas här ymnigt i floderna och stora baddare som ta både ref och krok.

Många helsningar till Mamma

Från

Tillgifne sonen

Viktor Klingberg

Districts-Surgeon

Här finnas 4 Hotel af hvilka Victoria Hotel är det bästa. Det är inte annat än hyddor med halmtak tillsvidare men ändock finnas både Sweitzeri, Billardsalong och Piano.¹⁰⁹

D.S.

¹⁰⁷ Victoria Nyanza är ett annat namn på Victoriasjön, Afrikas största sjö, som ligger på gränsen mellan nuvarande Uganda, Tanzania och Kenya.

Egypten: det var länge målet för Cecil Rhodes att hela östra Afrika från Egypten till Kap skulle falla under British South Africa Companys beskydd.

¹⁰⁸ Sir Leander Starr Jameson (1853-1917) läkare, politiker och sedan 1893 British South Africa Companys förvaltare (Administrator) i Matabeleland. Jameson samarbetade sedan 1888 med Cecil Rhodes (1853-1902). Charter Company är British South Africa Company (BSAC), grundat i syfte att exploatera guld och andra mineraltillgångar i södra Afrika. Cecil Rhodes (1853-1902) var den drivande grundaren.

¹⁰⁹ Ett "schweitzeri" var i Sverige på 1800-talet ett slag kafé med alkoholserving.

12. Viktor Klingberg till sin pappa Erland Theodor Klingberg

30/5 1895 (Gweru, nuv. Zimbabwe)

Gwelo, Matabeleland Gold-Fields, South Africa

30 May 1895

Goda Pappa!

Bref af den 22 April har jag bekommit den 27 dennes jemte ock ett porträtt af Knuts öra.¹¹⁰ Tidningarne (Stockholms Nyheter)¹¹¹ har jag också bekommit men ej något bref, sedan ett skrifvet i Januari, kom på samma gång. Det torde vara bäst att sätta ut full adress: Gwelo, Matabeleland, South Africa. Svensk titel å brefven duger nog men användes Engelsk så ser det nog litet bättre ut om jag tituleras Surgeon och ej Spurgeon alldenstund det senare ordet betyder – knöl.¹¹²

Jag förmodar jag har bref från Richard med nästa post. Posten är nu ändrad så att vi få post å Söndagarne i stället för onsdagar som förut, men inom kort kommer det att bli post 2 gånger i veckan. Det är stora Postvagnar som användas här med 4 par mulåsnor för hvarje vagn. Passagerare och paketer befordras samtidigt, men under de senaste veckorna har trafiken varit så stark så att paketer, kappsäckar och en del passagerare oftast måst lemnas efter.

Här har nu vintern börjat sätta i och något regn kommer nu ej på flere månader. Med kölden är dock ej så farligt. Temperaturen är i det närmaste densamma hela året om, ungefär som en midsommardag i Sverige.¹¹³ Endast nätterna äro litet kyliga i Juli och Augusti.

I förra veckan var Chartered Companis administrator H.H. Doktor Jameson här.¹¹⁴ Han har varit till Europa på en trip, men har nu kommit tillbaka – Chartered Cⁿⁱ tyckes inte vara något bolag der det är ställd på knussel.

Jag kom hit i Mars men fick min lön ändå för hela månaden och så har jag fått en häst och sadel jemte ock en hvit betjent allt på Governments bekostnad, men de ha också litet att ta utaf alldenstund dess område är ungefär så stort som Europa.¹¹⁵

¹¹⁰ Knut Klingberg (1871-1959) var Viktors yngste bror. Han var officer och tjänstgjorde bl.a. i Persien 1914-15.

¹¹¹ Stockholms Nyheter, oklart.

¹¹² "Surgeon" betyder läkare på engelska.

¹¹³ Genomsnittstemperaturen i Gweru varierar mellan + 20 och +29 grader, där den svalaste månaden är juni och den varmaste oktober/november. Under juni och augusti kan nattemperaturen krypa ner till +5 grader.

¹¹⁴ Sir Leander Starr Jameson (1853-1917) läkare, politiker och sedan 1893 British South Africa Companys förvaltare (Administrator) i Matabeleland. Chartered Company är British South Africa Company (BSAC), grundat i syfte att exploatera guld och andra mineraltillgångar i södra Afrika. Cecil Rhodes (1853-1902) var den drivande grundaren.

¹¹⁵ Detta är en överdrift. BSAC:s område (nuvarande Zimbabwe och Zambia) var 1,1 miljoner km² (även om gränsen norrut var obestämd till en början). Hela Europa är ca 10 milj. km², varav drygt hälften, 5,4 milj. km², låg i dåvarande Ryssland, så

Jag har gjort ett par sjukresor till ganska aflägsset belägna platser. Den ena var till ett Camp (Guldgräfvareläger) 50 Engelska mil aflägsset och hade att resa dag och natt och i sträckgalopp och ombyte af hästar. Den som hemtade mig och visade vägen var en norrman från Arendal i Norge.¹¹⁶ Jag blef alldeles skinnflådd der bak efter den resan, men när man får bra betaldt, så kan man ju slita litet ondt emellanåt.

På en annan resa blef det alldeles mörkt på hemvägen så att jag fick lof att ha en kaffrer med mig som kröp framför hästen och leta efter spåret.¹¹⁷ Jag hade på denna resa att passera lejonskogen m.fl. trefliga ställen. Antiloper stora som älgar, qvaggor m.m. har jag sett på mina resor, men lejon har jag inte kommit att möta ännu.¹¹⁸ Vargar och schakaler kunna höras hvarje natt härkring.

Här har varit rätt sjukligt nu en tid och lazarettet och hotellen äro öfverfyllda av sjuka mest i feber. Denna tid af året är nog den sjukligaste nu vid regntidens slut. Jag har därför haft mycket att göra nu en tid och mina sjukräkningar för April gå nog till en 150 à 200 £ och denna månad blir nog inte sämre. Minarbetena ha dock inte börjat ännu, hvarför jag ej heller ännu kunnat få några accorder med Syndicaten.¹¹⁹

Jag bor fortfarande på ett af Hotellen här men har rum och office på lazarettet.¹²⁰ Vi äro 4 som äta på samma gång här, en Mining Commissioner Norris, en surveyor Wayland m.fl. och passas upp af indier klädda i röda turbaner.¹²¹ Här är god tillgång på färskt kött, men smör och mjölk är ondt efter likaså ägg. Grönsaker, kål, sallad, räddisor, gurkor, pumpor är det godt efter likaså meloner, som här växa utan gödning. Annars är här allting ganska dyrt. En bundt tändstickor, som i Sverige betingar 15 öre, kostar här 1 shilling, en cigarr 1 shilling (En shilling omkr. 90 öre) en tandborste 3 shilling etc.¹²²

Jag har haft feber 3 gånger sen jag kom hit till Africa. 1^{sta} gången i Buluwayo var nog värst men de 2^{ne} sista gångerna har den gått öfver på en à två dagar. På lazarettet har jag två patienter som legat sjuka i feber i 2 månader.

Många helsningar till Mamma och hemmavarande. Jag medsänder några strutsfjedrar. Jag har en hel rustning (krigshufvudbonad m.m.) af präktiga svarta strutsfjedrar, men den kan nog inte sändas på posten.

att Europa utom Ryssland var ca 4,6 milj. km². Dagens EU är 4,4 milj. km². Hela Södra Afrika, medräknat dessutom Kapkolonin, Natal, Oranjefristaten, Transvaal (dessa utgör nu Sydafrika), Bechuanaland (nu Botswana), Tyska Sydvästafrika (nu Namibia) och Portugisiska Östafrika (nu Moçambique) är 4,6 milj. km², d.v.s. lika mycket som Europa utom dåvarande Ryssland.

¹¹⁶ Arendal är en stad i södra Norge.

¹¹⁷ "kaffrer" är en term för den svarta lokalbefolkningen i Sydafrika. Numer, efter apartheid, är det en nedsättande beteckning.

¹¹⁸ Kvagga är en slags stäppsebra som skall ha varit utdöd sedan 1877. Kvagga verkar dock ha varit en allmän beteckning i södra Afrika för sebror. Stort tack till Staffan Ulvstrand, professor emeritus i ekologisk zoologi i Uppsala, för hjälp med detta.

¹¹⁹ "minarbetena" syftar på gruvprospekteringen, "accorder" betyder avtal och "Syndicaten" syftar på gruvbolaget.

¹²⁰ Ett exempel på hur engelskan smyger sig in i Viktors språk.

¹²¹ Indiska invandrare.

¹²² 15 respektive 90 öre år 1895 motsvarar 10 respektive 60 kronor år 2015. Exemplet med tandborsten: den torde då i Gwelo ha motsvarat cirka 2:70 kronor, vilket motsvarar cirka 180 kronor år 2015, då en tandborste kostar ungefär 25 kronor i Sverige.

tillgäfvne sonen

Viktor

13. Viktor Klingberg till sin pappa Erland Theodor Klingberg

12/7 1895 (Gweru, nuv. Zimbabwe)

Gwelo, Matabeleland, South Africa

12 July 1895

Goda Pappa!

Tvenne bref har jag på samma dag bekommit ett af den 29 Mars och ett af den 10 Maj. Ett bref afsände jag i slutet af Maj eller början af Juny. Till Richard afsände jag bref i förra veckan. Det senaste brefvet som Pappa skref innehöll åtskilliga paragrafer att besvara: 1) Klimatet här och i Buluwayo är ungefär detsamma. Gwelo är ej så ohelsosam plats men Selukwe och Belingwe äro mera ohelsosamma.¹²³ Febern är dock ej så farlig här för en person med god konstitution, men för dem som sofva på bara marken genomvåta etc är den naturligtvis farlig.¹²⁴ Gwelo ligger ett godt stycke från Shangani River och omkring 300 miles från Zambezi.¹²⁵ Jag har haft feber 4 gånger. 1^{sta} gången i Buluwayo var värst, men sedan lindrigare för hvarje gång och senaste gångerna endast 1 à 2 dagars illamående.

2) 2^{ne} tegelbruk finnes nära Gwelo.

3) Jag bor för närvarande i en hut men har min office (mottagningsrum) på lazarettet.¹²⁶

4) Jag har tvenne hvita biträden på lazarettet förutom negerboys. 2^{ne} sjuksköterskor äro beställda.

5) Mosquitos finnas ej här. Ormar äro ej så talrika, har sett en och annan. Scorpioner har jag sett en ute på marken, men ej i rum. Myrorna såväl svarta som hvita äro deremot mycket besvärliga och förstör rappningen på väggarna i lazarettet. I hut tycks de ej trifvas. Gräshopporna äro också besvärliga vissa tider på året och Dessutom finnas här 4 st. townpolice (stadspolis) för Gwelo.

7) Infödingarna rådfråga aldrig läkare och jag har ingen praktik bland dem annat än då de någon gång sändas af sina husbönder eller de hvita hos hvilka de arbeta.

Angående lefnadsomkostnaderna här så äro de nog i förhållande till desamma i Europa temligen dyra, men på kläder behöfver man dock icke ha så stora expenser. För en skjorta får man dock betala omkring 20 kr. men

¹²³ Bulawayo grundades 1840 och erövrades av briter 1893. Selukwe, numer Shurugwi; är en stad i centrala Zimbabwe ca 30 km från Gweru, grundad 1899 vid guldgruvan på Selukwe guldfält som anlades på tidigt 1890-tal. Belingwe, numer Mberengwa, ligger i centrala Zimbabwe ca 100 km från Gweru.

¹²⁴ Den feber Viktor skriver om skulle kunna vara malaria.

¹²⁵ Shanganifloden börjar vid Shangani cirka 50 km från Gweru och rinner igenom den västra delen av Zimbabwe. Zambezifloden har sina källor i nuvarande Zambia och rinner ut i Indiska Oceanen. Den är en gränsflod mellan nuvarande Zimbabwe och Zambia.

¹²⁶ Hut är ett engelskt ord för hydda men betyder här en enklare bostad i allmänhet. Office betyder kontor eller mottagning.

rock och väst användes just ej så mycket. En boutelj öl kostar omkring 3 kronor i svenskt mynt och en cigarr 1 kr, 1 whisky 1 kr. etc.¹²⁷

Här är nu den s.k. torra årstiden och något regn faller nu ej förr än till våren d.v.s. i Oktober.¹²⁸ Hvete har de försökt odla omkring Buluwayo och lär ha utfallit väl. Majs, pumpor, caffircorn odlas af infödingarne.¹²⁹ För närvarande är dock priset på majs temligen högt efter hvad jag kan förstå allldenstund räkningen för 1 månads kost för min häst var uppsatt till 5 £ 5 sh. d.v.s. omkr. 100 kr. i månaden.¹³⁰ Detta betalas dock af Chartered Company.¹³¹

Angående penningar så skall jag söka sända hem i Oktober på chequer i Standard Bank i London. Huru mycket kan jag ej veta nu.¹³² Jag har skrivit till Richard derom och det är väl bäst han får bli mellanhand.¹³³

Det skulle vara roligt se några svenska Tidningar då och då. Här finnes naturligtvis inga sådana. Det enda som påminner om Sverige här är Örebro och Tidaholms tändsticksaskar, som man kan få se kringströdda här och der.

Ja nu har jag ingenting af vigtt att meddela mera denna gång.

Helsningar till Mamma och hemmavarande,

tillgifvne sonen

Viktor

P.S. I September är min födelsedag och jag tänker då ha kafferep här, De som komma äro välkomna. Det är ingen särskildt påstått, men det skulle ej skada att ge Sigrid och Missen en vink så att de komma med.¹³⁴ Emellertid skulle det vara bra att veta huru många som kommer litet förut för arrangementer etc. D.S.

¹²⁷ 1 krona år 1895 motsvarar cirka 68 kronor år 2015, varför 3 kronor år 1895 motsvarar cirka 200 kronor år 2015, och 20 kronor knappt 1400 kronor år 2015. I Sverige kunde man 1895 köpa 100 cigarrer för 1 krona, ett par yllekalsonger kostade hela 3:25.

¹²⁸ Regntiden varar från november till mars.

¹²⁹ "Caffircorn", d.v.s. kaffer Korn, är ett annat namn på durra.

¹³⁰ 100 kronor år 1895 motsvarar cirka 6800 kronor år 2015.

¹³¹ Chartered Company är British South Africa Company (BSAC), grundat i syfte att exploatera guld och andra mineraltillgångar i södra Afrika. Cecil Rhodes (1853-1902) var den drivande grundaren.

¹³² Standard Bank grundades ursprungligen i London 1862 och öppnade lokalkontor i Södra Afrika i samband med guld- och diamantruschen. Det första lokalkontoret öppnades 1886 i det som skulle bli Johannesburg. I början på 1900-talet öppnades allt fler lokalkontor.

¹³³ Richard Theodor Klingberg (1854-1907), Viktors äldre bror, som 1885 emigrerade till Sheffield, var representant för svenska järn- och ståltillverkare och exportörer.

¹³⁴ Sigrid Nordlander (1858-1914) och Marie-Louise "Missen" Müntzing (1860-1928) är två av Viktors tre systrar. Sigrid gifte sig 20/6 1878 med brukspatron Harald Nordlander (1853-1920) på Hagge bruk utanför Smedjebacken och bodde där till sin död. Marie-Louise gifte sig 12/4 1882 med ingenjören Alvar Müntzing (1848-1917) som arbetade i pappersindustrin och bland annat uppfann det s.k. kraftpappret. De bodde i Munksjö till 1896, sedan i Timsfors (Markaryd) 1897-1902, och från 1902 i Stockholm.

14. Viktor Klingberg till sin pappa Erland Theodor Klingberg

10/8 1895 (Gweru, nuv. Zimbabwe)

Gwelo, Matabeleland Gold Fields, South Africa

10 Aug. 1895

*Ankom 9 Sept.*¹³⁵

Goda Pappa!

Bref af den 2 Juli bekom jag i Måndags d.v.s. 4 Aug.¹³⁶ Posten här kommer och går samma dag och detta bref kommer att gå härifrån nästa måndag d.v.s. 12 Aug.¹³⁷ Posten från Europa går öfver Mafeking och derifrån till Buluwayo.¹³⁸ Det dröjer nog inte länge innan det blir jernväg hit både från Beira och Mafeking.¹³⁹ Om ett à 2 år lära båda linierna skola vara färdiga för trafik.

Här byggs mycket för närvarande och det ena stenhuset efter det andra visar sig och huts försvinna så småningom.¹⁴⁰ Jag bor nu på lazarettet som ligger temligen högt och ett bra stycke från floden, som dock för närvarande till följd af brist på regn är så godt som uttorkad.¹⁴¹ Gwelo ligger högre öfver hafvet än Buluwayo och omkring 300 miles (Engelska) från Zambesi-floden.¹⁴²

Jag sände en fotografi från Gwelo till Richard. Jag vet ej huruvida detsamma framkommit. Men jag förmodar i så fall att han sänder densamma hem. Dessa huts äro naturligtvis endast uppförda provisoriskt och komma att efterträdas af tegelhus.

¹³⁵ Denna anteckning är tillagd av pappan Erland Theodor.

¹³⁶ Skall nog vara 5 augusti, eftersom den 4 augusti inte var en måndag.

¹³⁷ Av detta ser man att posten mellan Gwelo och Sverige verkar ta omkring en månad i vardera riktningen.

¹³⁸ Mafeking (Mafikeng, Mahikeng); då i Brittiska Bechuanaland, sedan november 1895 i Kapkolonin i nuvarande Sydafrika, grundades av Barolongfolket 1852; brittiska legosoldater bosatte sig där 1880-talet. Mafeking var huvudstad i Bechuanaland 1894-1965. Bulawayo grundades 1840 och togs över av britterna 1893.

¹³⁹ Beira ligger i nuvarande Moçambique och grundades 1891. Järnvägsnätet inom södra Afrika byggdes ut vid denna tid och järnvägen kom till Gweru 1902, både från Beira (via Salisbury) och från Mafeking (via Bulawayo).

¹⁴⁰ "Hut" betyder enkel bostad, ursprungligen hydda på engelska

¹⁴¹ Gwerufloden börjar vid Gweru och är en biflod till Shanganifloden, som rinner ut i Gwayi som rinner ut i Zambezifloden.

¹⁴² Zambezifloden har sina källor i nuvarande Zambia och rinner ut i Indiska Oceanen. Den är en gränsflod mellan nuvarande Zimbabwe och Zambia.

En del properties där har nu blifvit floated, det stora Willoughbys Syndicate vid Selukwe och ett annat här i närheten för 300 000 £ och maskiner börja nog att komma upp så småningom från Beira och Johannesburg.¹⁴³

Här befaras nu oroligheter från Khamas Country.¹⁴⁴ En del af landet står under Britiskt protektorat och det är nu Chartered Companis mening att införlifva detsamma under dess styrelse.¹⁴⁵ Utrustning af frivilliga pågåår samt utdelning af gevär och 250 hästar äro på väg till Buluwayo. Det är icke omöjligt att det blir en expedition dit i September eller Oktober.

Det fins en bok här om Syd-Africa skriven af upptäcksresande C. Selous.¹⁴⁶ Den innehåller allting om Matabele och Mashonalandet samt är särdeles intressant att läsa samt försedd med plancher och karta. Den är visserligen skriven på Engelska men måhända den fins i Svensk öfversättning. Boken heter "Travels and Adventures in South-Africa by C. Selous". Den beskriver landets utveckling och hans resor här och både Buluwayo och Gwelo omnämnas jemte infödingarnas seder och bruk både här och vid Zambesi. Det vore skäl att köpa den om den kan fås i Upsala.¹⁴⁷ Det är en temligen stor bok på omkring 500 sidor.

Svensken Andersson har också varit här i dessa trakter. Han har visst skrivit en bok om sjön Ngami och Okavango-floden.¹⁴⁸

Rosendahl är Professor nu efter hvad jag såg i Pappas bref.¹⁴⁹ Jag har skrivit ett bref till honom adresserat till Carolinska Institutet och som jag förmodar han bör ha fått nu.¹⁵⁰

Angående Tobak så växer den nog här och är af utmärkt beskaffenhet om den kan fås ren, men ingen bryr sig om ännu att odla den och all Tobak som användes här hitföres från Transvaal.¹⁵¹ Den säljes mestadels i stora rullar eller också finskuren men äfven Tobak i kakform från Amerika rökes allmänt. Engelsmännen här såväl

¹⁴³ Selukwe, numer Shurugwi; är en stad i centrala Zimbabwe ca 30 km söder om Gweru, grundad 1899 vid guldgruvan på Selukwe guldfält som anlades på tidigt 1890-tal.

¹⁴⁴ Khama III (1837-1823) var kung över en del av Bechuanaland (nu Botswana) som 1885-1966 var ett brittiskt protektorat.

¹⁴⁵ Chartered Company är British South Africa Company (BSAC), grundat i syfte att exploatera guld och andra mineraltillgångar i södra Afrika. Cecil Rhodes (1853-1902) var den drivande grundaren. Chartered Company ville ta över Bechuanaland 1895. Khama och två andra kungar från Bechuanaland reste i augusti till England för att få förbli under engelska regeringens styrelse, vilket lyckades.

¹⁴⁶ Frederick Courtney Selous (1851-1917) var en jägare och upptäcktsresande berömd för sina resor i södra Afrika på 1870- och 80-talen. Hans bok *Travels and Adventures in South-Africa* (1893) verkar inte vara översatt till svenska.

¹⁴⁷ Viktors föräldrar bor i Uppsala sedan 1886.

¹⁴⁸ Karl Johan Andersson (1827-67) svensk jägare och upptäcksresande. *Lake Ngami, or Explorations and Discoveries in the Wilds of Southern Africa* (1856), *The Okavango River, a Narrative of Travel, Exploration and Adventure* (1861). Ngamisjön och Okavangofloden ligger i Bechuanaland, numera Botswana.

¹⁴⁹ Henrik Viktor Rosendahl (1855-1918), läkare, farmakolog och botaniker, var född i Filipstad och barndomsvän (kanske skolkamrat?) med Viktor och hans bror Richard; han och Richard skickade 1870 tillsammans in några växtexemplar till Naturhistoriska riksmuseet. Rosendahl blev extra ordinarie professor i farmakologi vid Uppsala Universitet 1895-96. Senare professor och föreståndare vid Farmaceutiska institutet i Stockholm.

¹⁵⁰ Karolinska Institutet är ett statligt medicinskt universitet i Stockholm grundat 1810.

¹⁵¹ Tobak odlades redan på 1600-talet med de första anläggande holländarena, Idag är Zimbabwe en av världens största producenter av tobak. Transvaal, numer en del av nordöstra Sydafrika, var ett självständigt land, styrt av boer.

som i Europa röka mest pipa och endast undantagsvis cigarr. Matabelerne odla Tobak som de ibland komma och vilja sälja men den har en obehaglig bismak alldenstund de blanda upp den med kodynga för att få den fastare och kunna forma den till kulor.

Angående öfvriga växter så tror jag nog allting kan växa här, men nästan inga sysselsätta sig med åkerbruk och farmer härkring äro få då alla endast snoka efter guld.¹⁵² Ett par grönsakstäppor finnas nere vid floden och de bära sig utmärkt och nästan alla sorts grönsaker kan fås derifrån. De odlas och skötas af Coolis (Indier) som bättre kunna handhafva dylikt arbete än Europeer och bättre stå emot arbete i solen.¹⁵³ Hvete har blivit odlat vid Buluwayo och har visat sig trivas utmärkt.

Här har nu inte kommit något regn på flere månader och inte en molntapp finnes på himmelen denna tid af året, men när regn kommer så kommer det dugtigt.¹⁵⁴ I November och December regnar det nästan hvarje dag. Någon skymning finnes här ej utan det blir tvärt mörkt omkring kl. 6 och så är det hela året om.¹⁵⁵

Ja nu har jag just ingenting mer att skriva denna gång.

Helsningar till Mamma och hemmavarande.

Tillgifvne sonen

Viktor

¹⁵² "farm" är engelska för bondgård.

¹⁵³ "Cooli" användes under 1800- och tidigt 1900-tal som beteckning på arbetare från Indien.

¹⁵⁴ Regnperioden är november till mars.

¹⁵⁵ Solen går ner strax före kl 18.00 i augusti i Gweru; under året varierar tiden mellan 17.30 och 18.45.

15. Viktor Klingberg till sin pappa Erland Theodor Klingberg

23/8 1895 (Gweru, nuv. Zimbabwe)

Gwelo, Matabeleland, South Africa

23 Aug 95

Goda Pappa!

Sedan jag afsände mitt senaste bref den 12te dennes har jag erhållit ett bref från Mamma som jag nu går att besvara. Något vidare nytt har ej här inträffat som kan vara af intresse att meddela. Jag var för en tid sedan (i förra veckan) till Selukwe som ligger omkring 27 Engelska mil from här.¹⁵⁶ Selukwe ligger rätt vackert mellan tvenne höjder i en Afrikansk löfskog. Trakten derkring är temligen kuperad backe upp och backe ned med djupa dalsäkningar och yppig vegetation öfverallt.

Hotellet der jag tog in innehades af två Svenska bröder Areskough från Skåne och slägt till professor Areskough.¹⁵⁷ De har varit här i Afrika en lång tid och ha inte varit i Sverige på 11 år.

Selukwe är ett rätt stort samhälle och tillväxer hastigt tack vare de rika guldfyndigheterna derkring bland hvilka Willoughbys Syndicate är det förnämsta och bland de första som bildades här i Matabelelandet.¹⁵⁸ För öfvrigt finns der i närheten Bonsor och Dunravens reef båda synnerligen rika.¹⁵⁹ Gamla arbetställen finnas äfven der som ock flerstädes på vägen dit som jag såg.

I Selukwe finnes Postkontor, 2^{ne} Hotel, Sweitzeri och Billiard samt dessutom en massa bostäder för tjenstemän och enskilda. Jag såg rätt vackra stuffer¹⁶⁰ af quartz-guld, som voro tagna der i närheten. En del maskiner ha nog kommit upp, men de flesta ha dock inte anlänt ännu.

Här kommer nu i nästa vecka att bli försäljning af stands (tomter). De bäst belägna komma nog att betinga 100 à 200 £ men äfven för 70 à 80 £ kunna temligen centralt belägna erhållas. Här finnes ingen kyrka ännu men prest har anlänt och gudstjensterna hållas i Court-house (Tings-huset).

Jag skref i mitt förra bref angående befarade oroligheter från Khamas Country.¹⁶¹ Landet står under Britiskt protectorat men det är Chartered Companys afsigt att införlifva detsamma med dess öfvriga härvarande

¹⁵⁶ Selukwe, numer Shurugwi; är en stad i centrala Zimbabwe, grundad 1899 vid guldgruvan på Selukwe guldfält som anlades på tidigt 1890-tal. "from": det smyger sig in litet engelska i Viktors svenska ibland.

¹⁵⁷ Fredrik Wilhelm Christian Areschough (1830-1908) botaniker och professor i Lund. Kan också vara Johan Erhard Areschough (1811-87) professor i botanik i Uppsala. Vilka bröderna är som Viktor nämner är okänt.

¹⁵⁸ Willoughbys Syndicate var det gruvföretag som John Christopher Willoughby (1859-1918) grundade.

¹⁵⁹ South Bonsor och Dunraven Mine är gruvor utanför Gweru.

¹⁶⁰ Stuff betyder mineralprov.

¹⁶¹ Khama III (1837-1823) var kung över en del av Bechuanaland (nu Botswana) som 1885-1966 var ett brittiskt protektorat.

områden.¹⁶² Jag vet ej ännu huru saken kommer att aflöpa, men Khama har gått öfver till England i och för underhandlingar härom. Khama är en negerkung, men landet är temligen civiliserat och befolkningen står på en jemnförelsevis hög bildningsgrad. Emellertid pågår rekrytering af frivillige och utdelning af vapen. Bechuananland gräns-polis utgör en styrka af 500 man i Companys tjenst beridna och försedda med gevär och kommer dertill 1 à 2000 frivillige så torde styrkan blifva tillräcklig i händelse af förvecklingar. Khamas Country är nog inte något guld-land men landet lämpar sig väl för boskapsskötsel och för farmare.¹⁶³ Till följd af brist på vatten under den torra årstiden, kan nog ingen expedition komma dit annat än under regntiden.

Här har inte kommit en droppe regn på flere månader, men då regn kommer blir hastigt grönt och vackert på 1 à 2 dagar.¹⁶⁴ Förra årets regnperiod var ganska knapp och det tros att det detta år skall komma mer regn. Hemma börjar nu hösten, men här börjar då våren.

Helsningar till Mamma och hemmavarande

från tillgifvne sonen

Viktor

¹⁶² Chartered Company är British South Africa Company (BSAC), grundat i syfte att exploatera guld och andra mineraltillgångar i södra Afrika. Cecil Rhodes (1853-1902) var den drivande grundaren. Chartered Company ville ta över Bechuanaland. Khama och två andra kungar från Bechuanaland reste då till England aug-dec 1895 för att få förbli under engelska regeringens styrelse, vilket lyckades.

¹⁶³ Bechuanaland var ett brittiskkontrollerat område. Den norra delen kallades för The Bechuanaland Protectorate mellan 1885 och 1966, då det blev det självständiga Botswana. Den södra delen utgjorde en brittisk koloni och införlivades 1895 i Kapkolonin och ingår idag i Sydafrika.

¹⁶⁴ Regntiden varar november till mars.

16. Viktor Klingberg till sin pappa Erland Theodor Klingberg

29/9 1895 (Gweru, nuv. Zimbabwe)

Gwelo, Livingstone Avenue, Matabeleland Gold Fields South Africa

29 September 1895

*Ankom d. 6 November*¹⁶⁵

Goda Pappa!

Senaste bref af den 23 Augusti har jag i dag bekommit. Posten kommer nu och går 2^{ne} gånger i veckan med nya och bättre postvagnar. De gamla voro förfärligt klumpiga och tunga.

Här fortgår också nu byggnads företag med ursinnig fart och det ena stenhuset reser sig efter det andra. Ett nytt lazarett skall byggas efter en mera storartad stil och särskildt byggnad för sjuksköterskor. Jag sände öfver till Richard ett exemplar af South Africa hvare fans en afbildning af det nya Hospitalet i Bulawayo, Matabeleland Memorial Hospital,¹⁶⁶ en storartad byggnad som uppförts till minne af de i kriget fallne och hvartill grundplåten lemnats af Cecil Rhodes, en af Afrikas mångmillionärer och förste styresman för Charter Company.¹⁶⁷

Jag har här läst en bok som heter "Downfall of Lobengula, the history, cause and effect of Matabele war".¹⁶⁸ Den är skriven på Engelska men kan nog fås i Sverige. Den innehåller porträtt af Charter C^{nis} styresmän, Cecil Rhodes, Doktor Jameson m.fl. samt planscher och kartor öfver kriget.¹⁶⁹ Dessutom porträtt af major Allen Wilson och hans 30 följeslagare som blefvo omringade af Matabelerne vid Shangani River 4 Dec. 1893 och der de försvarade sig i flere timmar men ammunitionen tog slut och alla blefvo dödade.¹⁷⁰ De voro alla unga och många af hög börd söner till Lordar och Generaler i England. Till minne af desse har hopsamlats en anseelig fond för hvilken byggts det ofvan nämnda Matabeleland Memorial Hospital i Bulawayo. De dödas kvarlevor

¹⁶⁵ Notering av Erland Theodor Klingberg.

¹⁶⁶ Memorial Hospital i Bulawayo, se Bild 2.

¹⁶⁷ Det första Matabelekriget ägde rum 1893 och utkämpades mellan Storbritannien och Matabelefolket. Cecil Rhodes (1853-1902) var en brittisk affärsman, gruvmagnat och kolonialpolitiker och Kapkolonins premiärminister 1890-96. Han ville skapa ett brittiskt territorium från Kairo till Kap. Han grundade 1889 British South Africa Company (Chartered Company).

¹⁶⁸ W. A. Will och L.T. Collingridge *The Downfall of Lobengula: the History, Cause and Effect of the Matabele War* (1894). Den verkar inte vara översatt till svenska. Lobengula (1845-94) var Ndebelefolkets (matabelernas) sista kung.

¹⁶⁹ Sir Leander Starr Jameson (1853-1917) läkare, politiker och sedan 1893 förvaltare (administrator) över Matabeleland.

¹⁷⁰ Allen Wilson (1853-1893) var en brittisk officer mest känd för Shanganipatrullen i första Matabelekriget 1893. Wilson och hans 34 män döddes av Matabelekrigare vid Shanganifloden. Denna händelse har sedan dess omgärdats av stort intresse, viss mytbildning och idag en stor turism. Memorial Hospital i Bulawayo byggdes till deras minne. Se Bild 3.

fördes till Mashonalandet och begravdes vid tempelruinerna vid Zimbabwe och en minnesten är upprest deröfver.¹⁷¹

Vid Zimbabwe har man funnit spår af en uråldrig kultur från 1000 tals år tillbaka och som mycket sysselsatt Historie och fornforskare, men har ej ännu på något tillfredställande sätt kunnat förklaras.¹⁷²

Jag känner flere af dem som deltog i kriget bland hvilka äfven befunno sig några Skandinaver.

Angående tidningsuppsatsen som Pappa tillsände mig, så tyckes tidningen "Economist" hvarur den var hemtad beklaga sig öfver att aktierna i Syd-Afrikanska företag äro i stigande.¹⁷³ Hvad särskilt Witwatersrand (Johannesburg) beträffar så har guldutgången der många gånger blifvit af fackmän undersökt. De guldförande lagren hafva en utsträckning i längd och bredd af ungefär 1 svensk mil och lagrens mäktighet på djupet har blifvit undersökt medelst diamantborrning och ha de i allmänhet befunnits mera djupgående än att de med nuvarande hjälpmedel kunna tillgodoses.¹⁷⁴ Också tilltager guldproduktionen vid Witwatersrand år från år månad från månad och inom kort anses Johannesburg komma att visa en utförsel af guld lika stor med alla andra länder tillsammans. Ej under då att aktierna äro i stigande.¹⁷⁵ De Beers Diamantbolag känner jag ej till, men Barnato är en af Syd-Afrikas mångmillionär, som vunnit sin förmögenhet på handel med diamanter i Kimberley.¹⁷⁶ Han har gjort sig känd som en stor financier och hans namn har nog dragit många med sig. Att Charters aktier stigit är ej heller att undra på då 40,000 claims äro utpiggade och registrerade.¹⁷⁷ Companiet skall ha ungefär 1/3 af allt guld som produceras i landet.

Jag insände för en tid sedan en uppsats till Nya Dagbl. Allehanda angående Rhodesia.¹⁷⁸ Jag undrar huruvida den kommit fram.

Angående penningar så skall jag söka insända något i nästa månad. Jag har köpt en del shares i Gwelo-Selukwe Syndicate samt egen tomt här samt en del aktier i Gwelo Stands Syndicate der jag är en af direktörerna.¹⁷⁹

¹⁷¹ Patrullens medlemmar begravdes 14 augusti 1893 i ruinerna av den stora stad som kallas Stora Zimbabwe. 1904 restes ett minnesmärke i Matopobergen.

¹⁷² Stora Zimbabwe var huvudstaden i kungadömet Zimbabwe, som grundades på 300-talet. Stenbyggnaderna byggdes från 1000-talet och framåt och det kan ha bott upp emot 18 000 människor där. Omkring 1450 övergavs staden som föll i ruiner. Ruinerna återupptäcktes 1867. Inte förrän på 1920-talet kom forskare fram till någon rimlig teori om stadens ursprung.

¹⁷³ The Economist är en brittisk tidskrift grundad 1846 med inriktning på internationell politik och ekonomi.

¹⁷⁴ Witwatersrand är en mycket mineralrik bergås i Sydafrika, med framförallt enorma guldfyndigheter. Guldfyndigheterna hittades 1886, varefter staden Johannesburg anlades där.

¹⁷⁵ Efter en ekonomisk kris 1890 tog produktionen ny fart.

¹⁷⁶ De Beers, ett företag som utviner och handlar med diamanter; grundades 1888 av Cecil Rhodes (1853-1902). Barney Barnato (1851-97) var en brittisk diamantmagnat som såg sig som rival till Cecil Rhodes, men blev partner med honom i De Beers. Kimberley är en stad i norra kapprovinsen i Sydafrika som grundades 1873 och är känd för sina stora diamantfyndigheter.

¹⁷⁷ "claim" betyder inmutning, "utpiggad" hänför till det faktum att man slog ner pinnar i marken för att markera sin inmutning.

¹⁷⁸ Nya Dagliga Allehanda var en konservativ dagstidning som utgavs i Stockholm 1859-1944. Rhodesia var British South Africa Companys område i södra Afrika, uppkallat efter Cecil Rhodes (1853-1902); Matabeleland var en av delarna. Det forna Rhodesia är idag Zambia och Zimbabwe.

Syndikatet har till ändamål att uppköpa tomter här och summan fulltecknades på några timmar. I Buluwayo inköptes tomter för 70 à 80 £ och såldes efter 1 år för 2000 £.¹⁸⁰ Så fort kommer det nog kanske inte att gå här men tomtvärdena komma dock alldeles gifvet att stiga. Angående lånet i Örebro så kanske det vore bra att ha det omsatt på 2 à 3 år ifall det går. Det är ju god tid ännu till 1 Dec 96.

Här är i dag regnväder, det första som kommit på flere månader men regntiden börjar nog inte på allvar förr än i November.

Helsningar till Mamma och hemmavarande

tillgifvne sonen

Viktor

¹⁷⁹ "Stands" betyder tomter, så här avses tydligen ett lokalt fastighetsbolag.

¹⁸⁰ £ 70 respektive £ 80 motsvarade 1895 cirka 1260 respektive 1440 kronor, vilket motsvarar cirka 86 000 och 98 000 kronor år 2015.

17. Viktor Klingberg till sin pappa Erland Theodor Klingberg

8/11 1895 (Iron Mine Hill, Matabeleland, nuv. Zimbabwe)

Iron Mine Hill, Matabeleland¹⁸¹

8 Nov. 1895

(ankom 3 Jan. 96)¹⁸²

Goda Pappa!

Jag är för närvarande här i Iron Mine Hill omkring 60 mil från Gwelo och är beordrad att medfölja police trupperna till Khamas country.¹⁸³ All mounted police (beriden polis) från hela landet är utkommenderad och den ena ryttareskaran efter den andra komma nedtågande och äfven alla Maxim-Nordenfeldts kulsprutor ha blifvit medtagna.¹⁸⁴ Angående öfriga krigsplaner och operationer vet ännu ingen huru det kommer att bli. Khama är i England och jag förmodar det beror väl mycket på hur saken der blir rangerad.

Det fins nu ingen polis i landet och polisstationerna stå öde tillsvidare. En del native police (infödda poliser) finnas kvar men de äro ej så mycket att lita på då de nyligen tycks ha lefvat rövare sjelfva och brändt ner en del kraaler i Selukwe.¹⁸⁵ Jag hoppas komma tillbaks till Gwelo i nästa månad. Ett nytt lazarett med 20 sängar är för närvarande under byggnad och antages blifva färdigt i slutet af januari.

Angående penningar så skall jag söka sända in då jag kommer till Gwelo. Jag har flere hundra Pounds utestående men det går trögt att få in dem då många inte har några penningar förr än de fått sälja sina claims.¹⁸⁶ Jag har 70 £ att fordra på ett håll och 40 £ på ett annat etc. etc. De ha bedt att få vänta och dermed få man låta sig nöja och lagsökning skadar mera än det gagnar.

En ny häst har jag fått lof att köpa för mina egna pengar då den första som jag fick har dött. Han släpptes ut från stallet i Selukwe men kom ej till rätta oaktat flere negrer sändes ut att leta reda på honom. Jag väntade i 2 dagar i Selukwe men måste resa tillbaks med postvagnen. Detta var i September och hästen har sedan ströfvat

¹⁸¹ Iron Mine Hill ligger i nuvarande Zimbabwe, cirka 50 km (fågelvägen) öster om Gweru.

¹⁸² Denna anteckning är tillagd av Erland Theodor Klingberg.

¹⁸³ Khama III (1837-1823) var kung över en del av Bechuanaland (nu Botswana) som 1885-1966 var ett brittiskt protektorat, med Mafeking som huvudstad. Chartered Company ville ta över Bechuanaland. Khama III reste då till England aug-dec 1895 för att få förbli under engelska regeringens styrelse, vilket lyckades.

¹⁸⁴ Maximkulsprutan uppfanns 1883 och är det vapen som främst förknippas med Storbritanniens koloniala framgångar i södra Afrika. Britterna använde vapnet för första gången i första Matabelekriget 1893. Nordenfeldtkulsprutan var en svensk uppfinning från 1873. Kulsprutan utklassades senare av Maximkulsprutan.

¹⁸⁵ "kraal" betydde då en by. (Idag används ordet bara för en inhägnad för boskap.)

¹⁸⁶ £1 är värt 18 svenska kronor 1895, vilket motsvarar drygt 1200 kronor år 2015. "claim" betyder inmutning.

omkring på fält och i skogarna under en hel månads tid. Märkvärdigt nog hade han lyckats undgå lejonerna men då han slutligen till varatogs var han så eländig och sjuk så att han dog på vägen.

På vägen till Selukwe ha de sett flere lejon och en person från Gwelo såg 3 st. midt i vägen och på ljusa dagen. Han sade att de jagade honom öfver fälten 2 mil så att han höll på att falla af hästen.

Här är nu regn-perioden och väldiga skurar ha kommit så att vägarne nog äro ganska besvärliga.¹⁸⁷

Helsningar till hemmavarande

Från tillgifvne sonen

Victor¹⁸⁸

P.S. Angående Örebro-lånet så är det ju troligt att jag kan inbetala det före förfallotiden nästa år, men det skulle kanske vara tryggare om det kunde omsättas på 2 à 3 år eller så. De behöfva ju inte veta att jag är i Africa. Mina tomter här hoppas jag få bra betaldt för då jernvägen stryker fram här.¹⁸⁹

D.S.

¹⁸⁷ Regnperioden varar från november till mars.

¹⁸⁸ Viktor har hitills själv stavat sitt namn med "k" men har här börjat med den engelska stavningen med "c". Dock verkar bägge varianterna ha varit vanliga i Sverige då hans mamma Sophie Klingberg använde bägge stavningsvarianterna i sin dagbok (se t.ex. 1910).

¹⁸⁹ Järnvägsnätet inom södra Afrika byggdes ut vid denna tid och järnvägen kom till Gweru 1902.

18. Viktor Klingberg till sin pappa Erland Theodor Klingberg

29/12 1895 (Gweru, nuv. Zimbabwe)

Gwelo, Matabeleland, South Africa

29 Dec. 1895

*Ankom 13 feb*¹⁹⁰

Goda Pappa!

Bref af den 22 Nov. har jag idag bekommit. Julen här har förflutit i lugn. I Khamas Country är lugnt, men polisen är fortfarande kvar der.¹⁹¹ Det politiska tillståndet i Syd-Africa såväl för Chartered Cⁿⁱ som för republiken Transvaal är för närvarande mycket osäkert och epokgörande händelse komma i dagarna att inträffa.¹⁹² Det senaste telegrammet hit igår från Buluwayo lyder: "Krig mellan Boer och Engelsmän. Engelsmännen slagna vid Krugersdorp utanför Johannesburg. 80 Engelsmän dödade, men endast 2 Boer. 600 Engelsmän tillfångatagne. Kanoner, maxims och ammunition tagna af Boerne. Doktor Jamesson (Charter C^{nis} Administrator) afförd som fånge till Pretoria."¹⁹³ Det kan ju synas dåraktigt att med några hundra män söka eröfra Transvaal. Staden Johannesburg har dock 70,000 innevånare nästan uteslutande Engelsmän, men ingen rörde ett finger till hjälp.¹⁹⁴ Boerne skjuta väl och äro nog inte så goda att tas med. Hvad som nu kommer att ske är osäkert. I Cape-Colony pågår värfning af frivillige, men jag tror att en ganska anseelig styrka behöfves.¹⁹⁵ Det är väl

¹⁹⁰ Anteckning tillagd av Erland Theodor Klingberg.

¹⁹¹ Khama III (1837-1823) var kung över en del av Bechuanaland (nu Botswana) som 1885-1966 var ett brittiskt protektorat.

¹⁹² Chartered Company är British South Africa Company (BSAC), grundat i syfte att exploatera guld och andra mineraltillgångar i södra Afrika. Cecil Rhodes (1853-1902) var den drivande grundaren. Transvaal (officiellt Sydafrikanska republiken) var en boerrepublik 1854-1902.

¹⁹³ Den s.k. Jamesonräden ägde rum 29 december 1895 - 2 januari 1896 och var ett försök att med Chartered Companys styrkor anfälla boerrepubliken Transvaal. Räden leddes av Sir Leander Starr Jameson (1853-1917), läkare, politiker och sedan 1893 Chartered Companys förvaltare över Matabeleland. Räden misslyckades emellertid och slogs ner av boerna, ättlingar till de holländska bönderna som kom till södra Afrika från 1600-talet, och Jameson fördes fången till Pretoria. Se appendix VII.

Viktors brev är daterat den 29/12 1895 då råden tog sin början, men händelserna han berättar äger rum fram till 2 januari 1896.

¹⁹⁴ Själva Johannesburg tillkom 1886 under guldrushen och är idag en mångmiljonstad.

¹⁹⁵ Cape Colony (Kapkolonin) var en brittisk koloni i nuvarande Sydafrika från 1795.

osäkert om detta brev kommer fram, då postvagnarne till Johannesburg numera ej komma fram. Men linien till Mafeking lär vara klar ännu.¹⁹⁶

Angående pengar har jag som jag nämnde flere hundra £ utestående fordringar och har väntat in hela hösten. Lär nu ska få in en del i nästa månad, men har att sända ränta till Lindstedt och Petri.¹⁹⁷ Angående Örebroån så vore det nog bra om det på något sätt kunde omsättas på 2 à 3 år. Jag antager att jag kommer att få allting fritt på lazarettet då det blir färdigt i mars. Det gör nog omkring 15 £ i månaden det.¹⁹⁸ Men å andra sidan har här slagit sig ned en läkare med ett helt Apotek och 3 hästar och till Selukwe har en kommit med aflöning af Willoughbys Syndicate.¹⁹⁹ Det minskar förstås praktiken, men befolkningen växer dock ganska hastigt till här. De pengar jag insatt i Gwelo tomtbolag stiga hastigt. Aktierna kosta ursprungligen 1 £ och en vecka efteråt 1 £ och 5 sh.²⁰⁰ Huru mycket de nu gälla vet jag ej, men ej ha de sjunkit. Tomter gälla mycket pengar här i Afrika. Vid Commisioner Street i Johannesburg har en tomt nyligen sålts för 10,000 £ eller 180,000 kronor för bara tomten.²⁰¹

De tidningar Pappa afsände från Upsala 15 Nov. har jag ej bekommit men väl brefvet af den 22 med vy från Upsala. Det vore intressant att få dessa tidningar. Några vidare nyheter härifrån har jag ej att meddela denna gång. Här är allting nu i prätig grönska efter regnskurarne. Regn kommer det nu nästan hvarje dag.

Många helsningar till Mamma och hemmavarande.

Tillgifne sonen

Victor

Ett stycke Afrikanskt grus medföljer.

¹⁹⁶ Mafeking (Mafikeng, Mahikeng; i Kapkolonin i nuvarande Sydafrika) grundades av Barolongfolket 1852; brittiska legosoldater bosatte sig där 1880-talet. Mafeking var huvudstad i Bechuanaland 1894-1965. Viktor brev kom ju fram efter drygt en månad.

¹⁹⁷ Adolf Fredrik Lindstedt (1847-1915) läkare i Uppland. John Petree (1830-1912) godsägare på Bollstanäs vid Upplands Väsby. Se appendix VI.

¹⁹⁸ £15 motsvarar cirka 270 kronor år 1895, vilket motsvarar cirka 18 000 kronor år 2015.

¹⁹⁹ Willoughbys Syndicate var det gruvföretag som John Christopher Willoughby (1859-1918) grundade.

²⁰⁰ £ 1 motsvarade cirka 18 kronor år 1895 och drygt 1200 kronor år 2015. £ 1 och 5 sh = £ 1.25, lika med cirka 23 kronor år 1895 och cirka 1500 kronor år 2015.

²⁰¹ Se Bild 4.

19. Viktor Klingberg till sin pappa Erland Theodor Klingberg

10/3 1896 (Gweru, nuv. Zimbabwe)

Gwelo, Matabeleland, South Africa

10 March 1896

Goda Pappa!

Bref af den 13 January har jag bekommit. Jag var icke med i Transvaal som väl var. Ingen visste hvad som var meningen med expeditionen förr än gränsen till Transvaal passerats då underrättelse gafs att det gälde Johannesburg och att trupper från Cape-Colony skulle tillstöta.²⁰² Dessa hördes dock ej af utan blefvo allesammans tillfångatagna. Jag var ej med truppen längre än till gränsen der de förenades med Bechuana-land border-police, som ha egen läkare.²⁰³

Det är en ny administrator i Jamesons ställe nemligen Lord Grey.²⁰⁴ En t.f. administrator har varit under tiden och är bosatt i Salisbury.²⁰⁵ Rhodes kommer upp hit i nästa månad och tänker använda sina pengar till att utveckla landets ofantliga resurser. Han kommer att bosätta sig i Bulawayo.²⁰⁶ Jernvägen från Beira tänker han först ta ihop med. Chartered Company har tecknat 900 000 £ i den. Episoden i Transvaal har ej något inflytande här eller på Chartered Cⁿⁱ. Aktierna sjönko under kriget hastigt till 1 £ men ha sedan oavbrutet stigit och äro nu uppe i 6 à 7 £.²⁰⁷

Lazarettet (det nya) är nu färdigt här men möbler och utrustning saknas ännu. De äro på väg hit men ha liksom alla vagnar blifvit stoppade på vägen. Mjeltbrand har nemligen utbrutit bland boskapen och alla oxvagnar

²⁰² Den s.k. Jamesonräden ägde rum 29 december 1895 - 2 januari 1896 och var ett försök att med Chartered Companys styrkor anfälla boerrepubliken Transvaal och utlösa ett uppror i Johannesburg. Råden leddes av Sir Leander Starr Jameson (1853-1917), läkare, politiker och sedan 1893 Chartered Companys förvaltare över Matabeleland. Råden misslyckades emellertid och slogs ner av boerna, och deltagarna fördes fångna till Pretoria. Se appendix VII. Transvaal (officiellt Sydafrikanska republiken) var en självständig republik 1854-1902. Cape Colony (Kapkolonin) var en brittisk koloni i nuvarande Sydafrika från 1795.

²⁰³ Med gränsen avser Viktor tydligen gränsen mellan Matabeleland och Bechuanaland; Jamesons styrka tog vägen genom Bechuanaland till Transvaal. Bechuanaland var ett brittiskt protektorat mellan 1885 och 1966, då det blev det självständiga Botswana.

²⁰⁴ Albert Henry George Grey, 4th Earl Grey (1851-1917) brittisk adelsman och politiker. Han ersatt Sir Leander Starr Jameson som administratör 1896-97 över södra Rhodesia sedan Jameson misslyckats med Jamesonräden.

²⁰⁵ Salisbury, numera Harare, grundades 1890 av Chartered Company och är huvudstad i Zimbabwe.

²⁰⁶ Bulawayo är Zimbabwes andra största stad och ligger i Matabeleland. 1894 tillhörde Bulawayo det brittiska South Africa Company efter första Matabelekriget året innan.

²⁰⁷ £ 1 motsvarar cirka 18 kronor 1896 och cirka 1200 år 2015. Motsvarande för £ 6 respektive £ 7 är cirka 108/126 kronor och i modern tid cirka 7200/8400 kronor.

hejdas af polis.²⁰⁸ Fortfar detta länge så blir här brist på åtskilliga förnödenheter. Majs bland annat måste hitföras från Transvaal och kostar här omkring 4 £ säcken.²⁰⁹ Landet kan dock producera milliontals tunnor men inga ha slagit på jordbruk och infödingarna äro för lata. Smör och grädde kan ej fås här och äfven mjölk är svårt att få, men ändock finnas otaliga boskapshjordar, som ha bete hela året om. Regntiden är nu öfver här i det närmaste och här står nu allting i präktig grönska.²¹⁰

Från Richard hade jag bref häromdagen. Carl hade varit der under julen. Hans affär lär visst gå bra nu.

Jag hade häromdagen bref från Johannesburg från en svensk läkare der som heter Lindblom.²¹¹ Han säger att dit rusar en sådan massa folk så att hyror och förnödenheter stigit till orimliga priser.²¹² Han får betala 35 £ i månaden i hyra. Hästarnes föda kosta 10 £ i månaden. Reparation af vagnarne 4 £ i månaden, gaslysning 3 £ i månaden etc.²¹³ Han har nog att göra och är en dugtig läkare och tjenar nog pengar men utgifterna äro dryga och hälften af patienterna betala ej. En annan svensk läkare har nu slagit sig ned der, men patienterna vilja ej ha något att skaffa med honom säger han. Jag vet ej hans namn. I Johannesburg finnes nu omkring 100 läkare. Hvad alla dessa lefva af vet inte jag.

Mina saker som jag förde med mig från Sverige har jag haft ett fasligt besvär med. Först fick jag betala öfvervigt från Capstaden till Johannesburg 4 à 5 £.²¹⁴ Sen har jag haft en del qvarliggande i Johannesburg hos Lindblom och fick dem upp hit häromdagen.²¹⁵ Frakten hit från Johannesburg kostade åter 4 £.²¹⁶ En säck med mera kläder har kommit bort och ena skinn kappsäcken måtte ha legat i vatten ty en del saker voro genom blötta och bland annat var hela mitt album en oigenkänlig smörja. Kläderna linne etc. kan jag dock icke få någon nytta af här. Fracken har jag använt en gång på Danssoirée här i Gwelo. Ett tjugutal damer funnos tillstädes. Herrar i frack omkring ett 10-tal, öfvriga i uniform eller också hvita kläder. Det fins omkring 10 familjer här och barnen hafva rest den långa vägen från Europa eller ner från Cape-Colony.²¹⁷

²⁰⁸ Mjältbrand är en bakteriesjukdom som kan drabba alla däggdjur. Sjukdomen kallas också anthrax; den har hos människor 20-97% dödlighet (beroende på form) om den inte behandlas. Det visade sig dock (se senare brev) att boskapen inte hade drabbats av mjältbrand utan boskapspest, som spreds sig i en stor epidemi över Afrika och drabbade södra Afrika hårt 1896-1897.

²⁰⁹ £ 4 motsvarar cirka 72 kronor 1896 och 4800 kronor år 2015.

²¹⁰ Regntiden varar från november till mars.

²¹¹ Frans Peter Lindblom (1854-97 i Johannesburg) läkare i Sydafrika efter 1892.

²¹² Guld vid nuvarande Johannesburg hittades 1886; områdena kring Johannesburg var redan sedan århundraden befolkade av lokala folkgrupper. Guldrushen gjorde att Johannesburg 1896 med sina 100 000 innevånare var en av de snabbast växande städerna någonsin.

²¹³ £ 1 motsvarar 18 kronor 1896 och cirka 1200 kronor år 2015.

²¹⁴ Kapstaden är en sydafrikansk stad på Atlantkusten. Bosättningar fanns i området för över 10 000 år sedan. Staden grundades 1652 av holländska ostindiska kompaniet. Storbritannien hade sedan 1795 kontroll över staden.

²¹⁵ Viktor reste till Sydafrika från London i mars 1894; han bodde bl.a. ett kort tag hos sin läkarkollega Lindblom i Johannesburg; han kom till Gweru i mars 1895. Han har nu varit två år i Afrika och ett år i Gweru.

²¹⁶ 1 £ motsvarar 18 kronor 1896 och cirka 1200 kronor år 2015.

²¹⁷ Befolkningen år 2009 i Gweru var cirka 140 000.

Angående affärerna huru är det med Örebrolånet. Kan det ej sättas om? Jag hade nog kunnat sända hem en 50 à 100 £ men har funnit det mera uträkning att sätta in dem i tomter här.²¹⁸ Då jag betalat tomten tänker jag hyra ut den till bostäder eller butiker. Men det tar förstås tid, staden växer så att min tomt som låg i utkanten kommer att ligga nästan i centrum. Jag har redan flere anbud att "placera" den. Jag såg i tidningen att en tomt sålts vid Commissioner Street i Johannesburg för 10 000 £.²¹⁹ Så mycket kan jag naturligtvis ej få för min men en 500 £ eller så om ett par år ifall jag vill sälja den.²²⁰ En häst (min privata egendom) har dött och der strök 50 £. Det är svårt att hålla häst i detta land; de som genomgått hästsjukdomen få den ej mer. De kallas då saltade och betinga dubbla priser.

Ett i Sverige rart frimärke bifogas.

Helsningar till Mamma och hemma varande.

tillgifvne sonen

Victor

P.S. Jag skulle vilja ha tidningar, äfvenså "förteckning å Svenska läkare" för 96 (kostar 75 öre). D.S.²²¹

²¹⁸ £ 50 à 100 motsvarar 900 à 1800 kronor år 1896 och cirka 60 000 à 120 000 kronor år 2015. Man skulle kunna misstänka att Viktor far inte mottog detta besked någon glädje då Viktor ju lämnade Sverige två år tidigare bl.a. på grund av alla sina lån som han inte såg att han kunde betala.

²¹⁹ Se föregående brev.

²²⁰ Viktor hoppas då kunna få motsvarande cirka 600 000 (2015) för sin tomt.

²²¹ Det fanns 1896 flera olika matriklar över svenska läkare, dock ingen med det namn Viktor anger. 75 öre 1896 motsvarar cirka 50 kronor år 2015.

20. Viktor Klingberg till sin pappa Erland Theodor Klingberg

16/3 1896 (Gweru, nuv. Zimbabwe)

Gwelo, Matabeleland, South Africa

16 March 1896

Goda Pappa!

Jag sände för ett par dagar sedan ett bref på posten till Pappa. Här kom i dag ytterligare ett bref angående Örebrolånet. Jag medsänder nu revers, men det är kanske bäst att skicka den tryckta blanketten. Jag skall sända den så fort jag fått den. Denna kan ju duga i nödfall, men jag vill ej ha dem båda insända utan är bäst öfverkorsa den och sända den tillbaka då den andra anländt. God tid ännu.

Här blir väl hungersnöd om transporten stoppas länge. En säck mjöl kostar nu 20 £ (360 kronor).²²²

Hastel.

Tillgifvne sonen

Viktor

Helsningar

²²² £ 20, eller 360 kronor år 1896 motsvarar cirka 24 000 kronor år 2015. 1 kg mjöl år 2015 kostar drygt 10 kronor i Sverige.

21. Erland Theodor Klingberg till sin son Viktor Klingberg²²³

21/4 1896 (Uppsala)

Uppsala d. 21 April 1896

Min käre Viktor!

Igår erhöj jag samtidigt från Dig 2^{ne} bref daterade 10 & 16 Mars hvarföre tackar. Äfven erhöj jag en revers till Örebro, som dock ej var fullständig, räntan stod deri vara 6 proc ehuru att den blifvit nedsatt till 4½ och slutmeningen att den hvarje år sednast 4 Dec skulle vara inbetald var glömd.²²⁴ Mina bref till dig böra hafva följande dato enl min anteckning neml. 13 febr, 14 & 18 dito, 3 Mars och 10 April. Det bref som du säger dig bekommit d. 16 Mars är af 14 febr kan jag tro ty det af 13 var väl det som jag rekommenderad och som innehöll blankett till reversal och som du väl aldrig får. Emedlertid så har jag i alla brefven sändt på fränsidan ett slags formulär till revers och jag antager att du äfven uti det som du säger dig bekommit, ett sådant var infört ehuru af dig förbisett. Du kan gerna sända till mig flere reverser så att åtminstone ett kan blifva godkänt, de öfrige makulerar jag och sänder dig åter ditt namn. Naturligtvis lemnas ej mer än en revers till Örebro till utbyte mot den gamla, som jag sedan sänder dig öfverkorsad. I anseende dertill att postgången fram & åter till Matabele tager omkring 3 månader så är ej tid att dröja utan att söka få saken klar så fort möjligt. Din revers i Örebro blir 10 år den 29 Sept och före den tiden vidtages lagliga åtgärder och jag vet ej huru länge de härmed våga dröja. Formulär följer äfven nu.

Det är verkligen för tillfället bedröflig tid der nere då ju enl. tidningarne är hela landet i uppror och 15000 Matabeler skola stå omkring Bulawayo.²²⁵ Ditt bref omnämner ej något af alt detta ehuru väl att upproret väl var börjat 16 Mars. Förposterna vid Gwelo skola ha hafva obs. huru ett Dynamituplag sprang i luften således finnes väl någon försvarsstyrka vid Gwelo, men är hela landet med undantag af Bulawayo i Upprorets våld, huru är det då med Gwelo?

Trupper ser jag skola sändas till Matabele från flere håll men de hinna väl ej så snart fram. Upproret och kreaturspesten i förening uppjaga alla priser.²²⁶ Jamesons dåraktiga infall i Transvaal har nog varit klafven till upproret som blifvit uppblåst genom kreaturspesten enär styrelsen påbjudit nedslagtning af boskap till undvikande af smittans spridning, men som infödingarna ej begripa. Jag sände dig tidningar före jul och senast d. 13 febr. men dessa har du nog ej fått och det är knappast lönt ytterligare försöka härmed förr än

²²³ Detta brev finns kvar i Sverige då det returnerades från Bulawayo. Enligt kuvertet skickades det från Uppsala 22/4 1896, det är stämplat i Bulawayo och Gwelo 1896, återigen i Bulawayo 28/4 1897, i Kapstaden 16/7 1897 och återigen i Uppsala 18/8 1897. Brevet måste gått om Viktor då vi vet att han lämnade Gweru för Durban i augusti 1896 (se brev 28). Det står också stämplat "Inconnu. Not known" på kuvertet.

²²⁴ Se appendix VI om Örebrolånet. Erland Theodor är som synes väl insatt i Viktors skulder, och sköter en del åt honom.

²²⁵ I mars 1896 gjorde Ndebelefolket uppror mot British South Africa Company. I juni 1896 gick Mashonaland också med i upproret. Kriget rasade till oktober 1897 och kallas för det andra Matabelekriget. Se appendix VII.

²²⁶ Rinderpest, boskapspest, var en mycket smittsam virussjukdom som drabbade nötkreatur. En stor epidemi drabbade södra Afrika 1896-1897. Numera är boskapspest utrotad i hela världen.

förhållandena blifva lugnare. Jag undrar var Cecil Rhodes nu är? Det stod i tidningar att han var sjuk och att han ämnade sig till Gwelo.

Här börjar nu att blifva vår ehuru den kommer med sagta steg. Jag nämnde troligen i mitt sista att kapten Uggla var död och att Hellefors köpt Sikfors, kanske nämnde jag ock att A. Sundin på Fredriksberg låg för döden. Han begrofs förleden Thorsdag i Säfsen.²²⁷ För öfvrigt ingenting nytt, utan allt sig likt. Carl gjorde tämmeligen affair förra året så att han kunde afbetala något till Richard men det behöfs allt ty han är skyldig honom en ganska stor summa.

Sigrid är nu här på några dagar för att plåstra med sina tänder. Mamma och hon helsar dig.

Måtte uproret ej skada dig till lif och lem och hungersnöden ej blifva för svår

Önskar lifligt din tillg. fader

E.Th. Klingberg

Har du Sigill är ej vittnen nödvändigt å reversen men torde dock vara säkrast ty Sigillet kan skadas under vägen.

Formulär

Till arbetshusförvaltningen i Örebro eller ordre betalar undertecknad efter 6 (sex) månader förut skedd uppsägning en lånefången summa stor Tretusen (3000) kronor med derå löpande 4½ proc. ränta från 1 sistliden januari tills liquid sker och skall räntan för hvarje år sednast den 4 Dec. vara till förvaltningen inbetald. Valuta bekommen försäkras.

Gwelo d. 1896

V.E.K.

(Sigill)

Bevittnas af:

²²⁷ Carl Johan Reinhold Uggla (1833-1905) kapten och disponent för Sikfors bruk (Hällefors kommun), som vid hans död såldes till Hellefors. Hans son Axel Hampus Uggla (1872-1918) hade 1886-1891 varit inackorerad hos Erland Theodor och Sophie i Uppsala när han gick på läroverket där. August Sundin (1832-9/4 1896) var disponent för Fredriksbergs Bruk i Säfsens (Säfsnäs) socken (nu i Ludvika kommun).

22. Viktor Klingberg till sin bror Richard Klingberg

12/5 1896 (Gweru, nuv. Zimbabwe)

Gwelo Laager²²⁸

12 May 1871

1896?²²⁹

Broder Richard!

All right here but Kaffrerna äro rundt omkring här.²³⁰ Skref ett bref den 27 March, men posten blef röfvad och utplundrad på vägen och alla postpåsarne uppskurna och kring strödda.

Detta bref afgår med en patrull till Shangani.²³¹ Rhodes är här. XXX omkring 18 mil från här i Lördags och Söndags. Wagnborg är bildad här. Alla stenhus nedrifna och alla huts brända. Rhodes kom 3 May med 250 man och ammunition från Salisbury. Blef anfallen på vägen af 2000 kaffrer men de fingo vika.

I morgon går en patrull till Shangani der kaffrerna samlat sig i massor. En annan patrull går till Selukwe der negrerna också massat sig vid Mudemas kraal. Alla hvita ha samlat sig här från omkring liggande distrikt, men många ha blifvit dödade eller saknas. Huru länge det här kommer att räcka vet man inte. Trupper och hästar komma upp från Cape-Town. Imperial-Government har sändt 500 män som äro på väg.

Allt sammans beror på Jameson som tog iväg hvarenda Mounted Police ned till Transvaal.

Skall skrifva utförligare nästa bref. Postgången blir nog klar om 1-2 veckor. En revers till Örebro-lånet skall sändas så fort posten går.

Helsningar från

din bror Victor

²²⁸ En "laager" är en vagnborg, d.v.s. en fortifikation byggd av vagnar (se nästa brev).

²²⁹ Viktor har skrivit "1871", men någon annan (Richard? Erland Theodor?) har lagt till "1896?".

²³⁰ I mars 1896 gjorde Ndebelefolket uppror mot British South Africa Company. Jameson hade i december året innan tagit de flesta soldater och det mesta av ammunitionen för att anfälla Transvaal och därmed lämnat större delen av Rhodesia utan försvar. Britterna skickade omedelbart soldater. Kriget rasade till oktober 1897. Detta kallas för det andra Matabelekriget. Se appendix VII. Kaffrer är en nedsättande term för svarta i Sydafrika.

²³¹ Shangani är ett samhälle mellan Gweru och Bulawayo.

23. Viktor Klingberg till sin pappa Erland Theodor Klingberg

21/6 1896 (Gweru, nuv. Zimbabwe)

Gwelo, Matabeleland, South Africa

21 juni 1896

Goda Pappa!

Jag erhöill i går på en gång alla 4 brefven hemifrån. Posten har blifvit sänd på omväg till Beira från Bulawayo. Här är upproret i full gång.²³² Ett befästadt läger är bildadt här omkring Gouvernements byggnaderna genom hopfästade af Baggage vagnar och uppförande af jordvallar ikring.²³³ I denna vagnborg ha vi nu varit instängda i 3 månader och ovisst är huru länge det kommer att räcka.²³⁴ För närvarande äro vi här omkring 300 män samt omkring 30 kvinnor och barn. Matabelerna ha öfverfallit och mördat en massa hvita prospectare och farmers i olika delar af landet.²³⁵ Man vet ej så noga huru många sammanräknadt ha blifvit mördade, men säkert flere hundra. Upproret tyckes vara väl planlagt ty mordandet började ungefär samtidigt öfver hela landet.²³⁶

I slutet af March kom order hit att sammankalla alla hvita häriskring till Gwelo. En del kommo hit, men många blefvo dödade på vägen. Folket från Selukwe kommo hit 29 Mars och då blef det tryggare här, men få gevär funnos och litet ammunition. Hade Matabelerna då gjort rush på Gwelo läger, så ha de nog lyckats och de ha förstås dödat hvarenda käft. Sista Mars hitkom Kapten Gibs från Salisbury med 2 maxim-Nordenfelt kulsprutor och ammunition.²³⁷ Han hade rest natt och dag i ilmarscher från Salisbury (omkr. 200 mil). Rhodes kom hit med proviant och mera ammunition och trupper i Maj (3^{dje}). Han är nu i Bulawayo för att söka rensa Matappo

²³² I mars 1896 gjorde Ndebelefolket uppror mot British South Africa Company. Jameson hade i december året innan tagit de flesta soldater och det mesta av ammunitionen för att anfälla Transvaal och därmed lämnat större delen av Rhodesia utan försvar. Britterna skickade omedelbart soldater. Kriget rasade till oktober 1897. Detta kallas för det andra Matabelekriget. Se appendix VII.

²³³ Detta kallades i förgående brev till brodern Richard för en "laager". I mars 1896 samlades alla resterande nybyggare i fyra stycken "laager" i Gwelo, Bulawayo, Bellingwe och Mangwe.

²³⁴ Den enda historia som bevarats om Viktor i familjen, och som bl.a. berättats av Sixten Klingberg (1906-2003), Viktor brorson, är just att Viktor blev anfallen av infödingar, att de bildade en vagnborg till försvar och blev räddade av Cecil Rhodes.

²³⁵ "prospectare" är synonymt med guldgrävare och "farmers" är bönder.

²³⁶ Upproret började ca 24 mars 1896, och de närmaste dagarna verkar cirka 240 nybyggare ha mördats. Upprorsmännens plan tycks egentligen ha varit att börja med ett överraskningsanfall på Bulawayo, men tydligen kunde inte alla hålla sig. Bulawayo hann därför befästa sig, och blev belägrat men anfölls aldrig.

²³⁷ Maximkulsprutan uppfanns 1883 och är det vapen som främst förknippas med Storbritanniens koloniala framgångar i södra Afrika. Britterna använde vapnet för första gången i första Matabelekriget 1893. Nordenfeldtkulsprutan var en svensk uppfinning från 1873. Kulsprutan utklassades senare av Maximkulsprutan.

Kapten Gibs skulle kunna vara kapten J.H.C. Gibbs.

Hills från Kaffrer.²³⁸ Här är mycket att göra ännu innan landet blir lugnt igen. Flere tusen Kaffrer finnas här omkring och många hafva rejfelgevär.²³⁹

I går kom telegram hit att flere hvita blifvit mördade i närheten af Salisbury bland annat en hel familj kvinnor och barn och alla gräsligt stympade. Detta är nog ett dåligt tecken då det visar att äfven Mashonalandet är med i resningen.²⁴⁰

Det blir nog dåliga tider för Charter Company nu i den närmaste framtiden. Transvaalaffären kostad 1 ½ million Pounds och att nu aflöna och föda alla här och i Buluwayo kostar förstås pengar minst 1 million Sterling kanske mera i fall det varar länge.²⁴¹ Huru proviant nu skall komma hit är en fråga. Mjölsäcken är nu uppe i 20 £ Sterling.²⁴² Kött är äfven knappt nu sedan Rindepest (Boskapsjukdom) har härjat just före resningen.²⁴³ Flere tusen oxar ha dödt endast här omkring. Före resningen blef order gifven att alla sjuka kreatur skulle nedskjutas för att hindra smittans spridning och endast på en dag blef 4 000 oxar här nedskjutna och så i hela Mars månad. Detta anses vara närmaste orsaken till upproret då infödingarna sågo sin boskap nedskjutas.²⁴⁴ Då Rhodes kom hit med patrullen från Salisbury hade han måst köpa omkr. 300 oxar på vägen emedan nästan alla dogo i Rindepest och samma dag han kom hit såg jag omkring 70 af oxarne ligga döda på morgon med fradga i mun och uppsvällda.

Här är nu nästan alla stenhäus nedrivna och alla huts uppbrända för att hafva klart håll i händelse af attack. I Selukwe och öfverallt omkring här har handelsbodarna och enskilda bostäder måst öfvergifvas i hast och Kaffrerna ha förstås plundrat hvartenda dugg. Detta allt och mycket annat enskild egendom, gröda, kontrakter för Min Arbeten etc får Cnit betala.

Jag medsänder nu Örebro-reversen, en har jag sändt förut. Jag hoppas denna kommer fram i tid. Jag skall i alla händelser skicka ytterligare en med nästa post, men det är ovisst när det blir. Detta bref rekommenderar jag. Posten går med en stark eskort till Buluwayo (eller Salisbury).

²³⁸ Cecil Rhodes (1853-1902) fortsatte till Buluwayo som undsattes senast 23/5. Kaffer är en nedsättande term för svarta i Sydafrika. Matapo Hills, numer Matabo Hills, ligger i en nationalpark cirka 30 km söder om Bulawayo. Här ägde våldsamma strider rum mellan britterna och ndelebe (matabelerna).

²³⁹ Med "rejfelgevär" avses det engelska ordet "rifle", d.v.s. ett tvåhandseldvapen med lång pipa.

²⁴⁰ 16 juni 1896 ägde de första attackerna i Mashonaland rum. Mashonaland är den nordöstra delen av nuvarande Zimbabwe och styrdes från 1890 av The British South Africa Company.

²⁴¹ Chartered Company är British South Africa Company (BSAC), grundat i syfte att exploatera guld och andra mineraltillgångar i södra Afrika. Cecil Rhodes (1853-1902) var den drivande grundaren. Den s.k. Jamesonräden ägde rum 29 december 1895 - 2 januari 1896. Räden leddes av Sir Leander Starr Jameson (1853-1917) läkare, politiker och sedan 1893 förvaltare över Matabeleland, mot republiken Transvaal. Räden misslyckades. Se appendix VII. £ 1 miljon motsvarar 18 miljoner svenska kronor 1896 och drygt en miljard år 2015.

²⁴² £ 20 motsvarar 360 kronor år 1896 och drygt 24 000 kronor år 2015.

²⁴³ Rinderpest, boskapspest, var en mycket smittsam virussjukdom som drabbade nötkreatur. En stor epidemi drabbade södra Afrika 1896-1897. Numera är boskapspest utrotad i hela världen.

²⁴⁴ Ndelebefolket (liksom många andra svarta i olika delar av Afrika) lär ha ansett att de vita nybyggarna var ansvariga för den boskapspest som härjade.

Jag har nu aflöning som med. officer här men distriktsläkareplatsen kommer att indragas och alla människor som kunna komma att resa härifrån då detta kriget är öfver. Då jernvägen kommer hit blir förhållandet nog annorlunda, men kriget och Rindepesten ha förstört landet för 1 à 2 år.

Från Richard har jag inte haft bref på dessa månader. Jag sände ett bref i slutet af Mars men ovisst om det kom fram, ty jag hörde att en postvagn vid den tiden blifvit öfverfallen vid Shangani och alla postpåsarna uppskurna.

Många helsningar till Mamma och hemmavarande

tillgifne sonen

Viktor

24. Viktor Klingberg till sin pappa Erland Theodor Klingberg

7/7 1896 (Gweru, nuv. Zimbabwe)

Gwelo, Matabeleland, South Africa

7 July 1896

Goda Pappa!

Ett bref med revers afsände jag 23 June men ovisst huruvida detsamma kommit längre än till Shangani, der nu en fästning (fort) håller på att byggas. Huru länge belägringstillståndet här kommer att räcka är ovisst. Upproret har nu spridts till Mashonaland och Salisbury är nu också i läger.²⁴⁵ Öfver 750 män, qvinnor och barn hopträngda i ett befästadt läger der omkring fängelset och guvernementsbyggnaderna. En mängd af utomkring boende familjer och enskilda personer ha blifvit mördade och gräsligt stympade.²⁴⁶

Provianten här är knapp och fabulöst dyr. En säck mjöl 20 £, en tallrik potatis 3 shilling, 1 ägg en shilling etc. detta i Buluwayo.²⁴⁷ Chartered Cⁿⁱ får betala allting föda, kläder aflöningar etc. Jag kan ej se huru Chart. Cⁿⁱ kan betala allt detta. Omkostnaderna anses gå upp till omkring 4 à 5 millioner Pounds sammanräknadt.²⁴⁸ Englands rikaste män äro visserligen intresserade med många aktier. Rhodes eger 7 millioner Punds och Beit (De Beers Diamond Bolag) 11 millioner, men det är deras enskilda förmögenhet.²⁴⁹

I förra veckan företogs här en expedition för att försöka bringa in något proviant oxar och får från en i närheten liggande kraal.²⁵⁰ 40 män till häst och väl beväpnade gingo ut men negrerna mötte dem och de fingo lof att ge sig undan med oförrättadt ärende. Hittills har det dock icke varit någon brist här på någonting i proviantväg, men vägen från Salisbury är nu omöjlig att trafikera.

Detta bref afgår till Shangani och derifrån till Buluwayo, men ovisst när det kommer fram. Min förra revers afsände jag rekommenderad.

Många helsningar till Mamma och hemmavarande.

²⁴⁵ Upproret spred sig till Mashonaland den 16 juni 1896.

²⁴⁶ Drygt 240 vita nybyggare mördades.

²⁴⁷ Viktor har nämnt mjölpriset i flera brev tidigare: £ 20 motsvarar 360 kronor år 1896 och cirka 24 000 kronor år 2015, medan 1 shilling är 1/20 av £ 1, motsvarande 18 kronor år 1896 och 1200 kronor år 2015.

²⁴⁸ £ 1 miljoner motsvarade 18 miljoner kronor år 1896 och cirka 1,2 miljarder år 2015.

²⁴⁹ Cecil Rhodes (1853-1902) grundade 1889 British South Africa Company (Chartered Company). De Beers, ett företag som utviner och handlar med diamanter, grundades också av Cecil Rhodes (1853-1902). 7 miljoner pund motsvarar över 8 miljarder kronor 2015.

Alfred Beit (1853-1906), guld-och diamantmagnat och kompanjon till Rhodes i de Beers och British South Africa Company (Chartered Company).

²⁵⁰ "kraal" betydde by.

Tillgifne sonen

Viktor

25. Viktor Klingberg till sin pappa Erland Theodor Klingberg

22/7 1896 (Gweru, nuv. Zimbabwe)

Gwelo, Matabeleland

22 July 1896

Goda Pappa!

Bref af 8 Maj med revers idag tillhanda. Sände med sista posten 2^{ne} reverser, en med tryckt formulär och som jag rekommenderade. Telegraferade till Richard att postgången är klar men det är ovisst om detta bref kommer fram. Upproret är visst inte slut och från Buluwayo låter det dåligt.²⁵¹ Postgången osäker då en ny höfding gjort uppror.²⁵² Det värsta blir proviant då ingen boskap finnes. I Buluwayo kostar nu mat och rum minst 2 £ per dag.²⁵³ Huru det kommer att bli här vet jag ej.²⁵⁴ Folket i lägret börjar knota.²⁵⁵ Ingen mat - ingen tobak - ingen whisky. Det är dock omöjligt att komma någonstans och sammanhållning är nödvändig.

I förrgår gick en patrull ut, 30 män till häst och 50 till fots med en maxim Nordenfeldts kulspruta till en kraal 15 mil (engelska) från här, men der äro 5 à 6000 negrer samlade och det är ovisst om de kunna uträtta någonting.²⁵⁶ De skola försöka få in något boskap.

Som sagdt när detta kommer att sluta är ovisst.²⁵⁷ Det är ganska osäkert huru länge belägringstillståndet kommer att fortfara. Vi ha ett ganska starkt befäst stad läger här och tillräckligt med ammunition men provianten är som sagdt knapp.

Jag äter i officerarnes mess och der får man förstås litet bättre än de andra.

²⁵¹ I mars 1896 gjorde Ndebelefolket uppror mot British South Africa Company. I juni 1896 gick Mashonaland också med i upproret. Kriget rasade till oktober 1897 och kallas för det andra Matabelekriget. Upproret i mars riktade sig i första hand mot Bulawayo där befolkningen barrikaderade sig och förhållanden snabbt försämrades. Eftersom rebellerna inte hade klippt av telegraflinjen mellan Bulawayo och Mafeking anlände hjälptrupper i slutet av maj. De 10 000 Ndebelekrigarna vågade dock inte anfälla.

²⁵² Mashonaland gjorde uppror från 16 juni.

²⁵³ £2 motsvarar 36 kronor år 1896 och 2400 kronor år 2015.

²⁵⁴ Bulawayo ligger bara 146 kilometer från Gwelo.

²⁵⁵ Viktor nämner i brev 23 till sin pappa den 21/6 att folket i Gwelo (cirka 330 personer) barrikaderat sig i en vagnborg.

²⁵⁶ Maximkulsprutan uppfanns 1883 och är det vapen som främst förknippas med Storbritanniens koloniala framgångar i södra Afrika. Britterna använde vapnet för första gången i första Matabelekriget 1893. Nordenfeldtkulsprutan var en svensk uppfinning från 1873. Kulsprutan utklassades senare av Maximkulsprutan.

²⁵⁷ Fred i Matabeleland kom i oktober men kriget i Mashonaland skulle pågå till oktober 1897, alltså ytterligare ett år.

Alla hvita hafva skyldighet att tjänstgöra som soldater och stränga straff för försumlighet. Man får här se hotellegare, handlande och guldgräfvare om hvarandra med samma skyldighet. De som äro volontärer ha 10 sh. om dagen och förstås allting fritt. Borgare ha 7 sh. om dagen och officerare 15 till 30 sh. per dag.²⁵⁸

Engelska regeringen har befallt en proklamation att utsändas till de olika idunas²⁵⁹ (höfdingar) med uppmaning till fred. Men från ofvannämnda kraal här kom svar – fälttåget må nu börja.

I alla händelser är landets framtid för flera år förstörd och jag kommer nog att ge mig i väg så fort jag kan och alla jag hört ämna göra detsamma. Alla biljetter med postvagnen f. Buluwayo-Mafeking äro fulltecknade, det 6 veckor i förväg ändock fabulösa priser. Myndigheterna der bekymrade. Från Salisbury ock dåliga nyheter.²⁶⁰

Mera nästa gång!

Helsningar till Mamma.

Tillgifne sonen

Viktor

P.S. Jag kan ej finna mitt sigill här, men medsänder en fullmakt att sätta sigillet "K" under mitt namn. Jag förmodar det duger lika bra.

D.S

²⁵⁸ 1 shilling är 1/20 av £ 1, och motsvarar 90 öre 1896 och cirka 60 kronor år 2015.

²⁵⁹ Induna är ett ord från Ndebele (och Zulu) som betyder befälhavare.

²⁶⁰ Salisbury ligger i Mashonaland där nu upproret pågår för fullt.

26. Viktor Klingberg till sin pappa Erland Theodor Klingberg

27/7 1896 (Gweru, nuv. Zimbabwe)

Gwelo 27 juli 1896

Goda Pappa!

Jag sänder härmed ytterligare en revers för säkerhets skull. Postgången är ännu ej i ordning utan dessa bref sänder jag med en privat vagn som går till Shangani och derifrån till Buluwayo. En revers (tryckt) med bref kommer väl nu samtidigt ehuru brefvet är skrivit för några dagar sedan, men tillfälle har ej funnits att få iväg det förr.

Här har ej något vidare nytt inträffat. Patrullen som afgick till en kraal i närheten af Selukwe har ej ännu afhörts men hitväntas dagligen.²⁶¹ Några förmodar jag ha blifvit ihjalskjutna. Om några dagar hitväntas förråder från Buluwayo men de ha just ej så mycket att skicka der heller. Frakten från Mafeking är nu enormt dyr både till följd af osäkerheten på vägen och sjukdom bland hästar och oxar. En handlande här ha reqvirerat från Buluwayo några lådor whisky och säljer dem nu för 30 £ stycket eller 50 shilling buteljen.²⁶²

Från Salisbury har ej hörts något på länge, emedan telegrafledningen är afbruten.²⁶³ Jag telegraferade till Richard att sända telegram hem att posten var "klar", jag förmodar detta telegram framkommit? Det var i början af juli.²⁶⁴ Telegrammet lydde "Mail safe, Wire Upsala" eller på Svenska "Posten klar, telegrafera Upsala". Jag sände ej längre telegram. Hvarje ord kostar omkring 6 kronor.²⁶⁵

Ett bref rekommenderadt med revers tryckt af 23 juni och ett annat bref också med revers afgingo härifrån i början af juli och jag vet att dessa bref nått Mafeking emedan resande härifrån kommit till Mafeking med postvagnen.

En del tidningar Svenska Dagbladet erhöll jag här i juni men det var endast 3 eller 4 och ej någon bok. Jag har ej heller sett några engelska tidningar på sista tiden. Den senaste var Times af 10 juni.²⁶⁶

Jag skall skriva ytterligare då jag får höra huru länge belägringstillståndet här kommer att fortfara.

Helsningar till Mamma.

Tillgifvne sonen Viktor

²⁶¹ Se föregående brev.

²⁶² £ 30 motsvarar cirka 540 kronor år 1896 och drygt 36 000 år 2015. 50 shilling är £ 2½ vilket motsvarar 45 kronor 1896 och cirka 3 000 kronor 2015.

²⁶³ Mashonarebellerna skar av telegraflinjerna för att förhindra kommunikation.

²⁶⁴ Sedan andra Matabelekriget började i mars har postgången varit osäker.

²⁶⁵ 6 kronor år 1896 motsvarar drygt 400 kronor år 2015.

²⁶⁶ Svenska Dagbladet grundades 1884. The Times är en Londonbaserad tidning från 1785.

27. Viktor Klingberg till sin pappa Erland Theodor Klingberg

31/10 1896 (Durban, nuv. Sydafrika)

Durban, Hotel Aliwal, South Africa²⁶⁷

31 Oct. 1896

Ankom 2 Dec.²⁶⁸

Goda Pappa!

Jag är nu för närvarande här i Durban (Natal), lemnade Gwelo i Augusti och har varit öfver 2 månader på vägen.²⁶⁹ Hade mig anförtrödt 10 wagnar med invalider samt qvinnor och barn under escort af 100 män hussarer. Resan var ganska äfventyrlig. Vid Mafeking fortsatte jag resan per jernväg till Port Elizabeth och från sistnämnda plats per ångbåt till Durban.²⁷⁰ Vid Orange-River station ett stycke från Kimberley fattade tåget eld och all post och en stor del af passagerarnes tillhörigheter blefvo uppbrända, min svarta skinnkappsäck blef också delvis bränd.²⁷¹

Vid Gwelo äro oroligheterna ännu ej avslutade.²⁷² Det blir nog ingenting att göra der förr än jernvägen kommer dit.²⁷³ Förutom militären der tror jag icke det är 10 hvita män i hela distriktet.²⁷⁴

Jag sände i juli från Gwelo 4 reverser till Örebrolånet.²⁷⁵ Jag förmodar någon af dem framkommit. Jag har skrivit till Gwelo för att få min post hit returnerad men det dröjer nog. Angående pengar så har jag något

²⁶⁷ Durban grundades redan 1824 i vad som senare blev den engelska kolonin Natal, numera en del av Sydafrika.

²⁶⁸ Anteckning gjord av Erland Theodor Klingberg.

²⁶⁹ Natal är en provins i det nutida Sydafrika (nu kallad KwaZulu-Natal), som namngavs 1497 av portugiser och grundades som republik 1839 av boer. Redan 1843 erövrade brittena området och skapade kolonin Natal.

²⁷⁰ Port Elizabeth grundades 1820 i den engelska Kapkolonin, sedan 1910 en del av Sydafrika.

²⁷¹ Orange-River Station ligger på södra stranden av Orangefloden i Kapprovinsen, på järnvägslinjen mellan Kapstaden och Kimberley.

²⁷² Andra Matabelekriget pågår sedan mars 1896 och i Gwelo har man barrikaderats sig.

²⁷³ Järnvägen kom till Gweru 1902.

²⁷⁴ Robert Baden-Powell skriver i sin publicerade dagbok om andra Matabelekriget (*The Matabele Campaign 1896*) den 29/10 1896 om Gwelo:

"Gwelo is on a bare open flat, with a sea-like horizon of veldt. Half a dozen small houses dotted about at two hundred yards apart. A crowded collection of corrugated iron rooms within a rampart of logs and earth forms the fort – kept very clean and neat, which is a change from Bulawayo. But, otherwise, there is not much to commend Gwelo to the artist, traveler, or temperance man."

hopsparadt, men jag vet ännu ej huruvida jag kommer att stanna här. Kriget kom ganska olägligt i penninge-afseende. Till Petri och Lindstedt har jag också att skicka.²⁷⁵

Från Richard har jag ej hört något sedan Febr.

Jag vet ej huru det kommer att gå med Chartered Cⁿⁱ. Kriget och Boskapspesten har slukat millioner Pund, beror på om Rhodes och de andra Matadorerna vilja släppa till mer pengar. Jernvägen kommer att bli färdig från Mafeking om ett år eller så.

Jag skall skriva mera och utförligare nästa gång om min resa etc.

Många helsningar till Mamma

från tillgifne

sonen Viktor

²⁷⁵ Se appendix VI om Örebrolånet.

²⁷⁶ Adolf Fredrik Lindstedt (1847-1915) läkare i Uppland. John Petree (1830-1912) godsägare på Bollstanäs vid Upplands Väsby. Viktor är skyldig dem bägge pengar, se appendix VI.

28. Viktor Klingberg till sin bror Richard Kingberg

10/11 1896 (Durban, nuv. Sydafrika)

Durban, Hotel Aliwal, South Africa

10 Nov. 1896

Broder Richard!

Som du ser är jag för närvarande här i Durban. Lemnade Gwelo i slutet af Aug. och har varit 2 månader på vägen. Jag blef beordrad att åtfölja som läkare för en laddning af 10 vagnar sårade och sjuka från Gwelo samt en del kvinnor och barn.²⁷⁷ Till Buluwayo var det en escort of 100 man hussarer. Från Buluwayo gick färden genom Bechuanaland, Khamas Country till Mafeking längs Crocodile River.²⁷⁸ Från Mafeking reste jag per jernväg till Port Elizabeth och sedan per steamer hit.²⁷⁹

Det är ingenting att göra i Rhodesia. Kriget och ännu värre Rinderpest ha förstört landet för lång tid. Om jernvägen kommer till Buluwayo i Dec. nästa år som bestämdt är, förändras sakerna.²⁸⁰ För närvarande kostar allting deruppe förfärliga priser. Board and lodging i Buluwayo 2 £ à day, en säck kaffircorn 15 £, kött 1 à 2 shilling a Pound, ägg 42 sh. tjoget etc. 1 butelj whisky 30 sh. i Gwelo.²⁸¹

Jag vet ej huruvida jag kommer att stanna här ännu.

Angående pengar så har jag något aflagt men vet ej ännu som sagdt om jag kommer att stanna här i Durban. Jag var färdig att börja sända hem men då bröt kriget ut.

²⁷⁷ Andra Matabelekriget har rasat sedan i mars och Gwelo har varit en barrikaderad stad i flera månader.

²⁷⁸ Bechuanaland var ett brittiskt protektorat mellan 1885 och 1966, då det blev det självständiga Botswana. Mafeking var huvudstad (men låg strax utanför protektoratet, i Kapkolonin).

Khamas Country, d.v.s. Khamas land, var en del av Bechuanaland där Khama III (1837-1823) var kung.

Crocodile River är en flod i nuvarande Sydafrika som är en av källorna till Limpopo, men på Viktors tid användes namnet ibland även för hela Limpopo, och det är fallet här. Limpopo mynnar ut i Indiska oceanen i Moçambique. Limpopo bildar gräns mellan Transvaal (nu Sydafrika) och Bechuanaland och Matabeleland (nu Botswana och Zimbabwe).

²⁷⁹ Port Elizabeth grundades 1820 i den engelska Kapkolonin, sedan 1910 en del av Sydafrika. Med "steamer" menas ångbåt.

²⁸⁰ Järnvägen anlände till Bulawayo under 1897.

²⁸¹ Eftersom Viktor skriver till sin bror som bor i London behåller han en del engelska ord här: £2/dag för kost och logi blir 36 kronor/dag 1896 och motsvarar cirka 2400 kronor/dag år 2015, kaffercorn (d.v.s. durra) kostar 270 kronor/säck, d.v.s. cirka 18 000 kronor år 2015, kött kostar 1-2 kronor/pund (454 g), motsvarande cirka 130-260 kronor/kg år 2015. Ägg kostar 2 kronor/st vilket motsvarar cirka 125 kronor/st 2015 (1 ägg kostar ca 2-3 kronor år 2015 i Sverige) och whisky cirka 27 kronor/butelj vilket motsvarar cirka 1800 kronor år 2015.

Jag har ej haft något bref hemifrån sen i juli men har skrivit till Gwelo för att få min post hit returnerad. Jag skref ett bref eller 2 till dig i March men postvagnen blef öfverfallen vid Shangani och postpåsarne uppskurna. Jag förmodar mitt bref var just (åtminstone 1) i denna post. Kriget är ännu ej slut i Mashonaland.²⁸² Rhodes har rest till Salisbury.

Helsningar

Hastel.

Din bror

Victor

²⁸² Andra Matabelekriget pågick i Mashonaland till oktober 1897.

29. Viktor Klingberg till sin pappa Erland Theodor Klingberg

20/3 1897 (Beira, nuv. Moçambique)

Beira, South Africa²⁸³

20 March 1897

(ankom 20 April

besvrd. 21 -)²⁸⁴

Goda Pappa!

Senaste bref 27 Dec. har jag erhållit returneradt från Durban. Jag var i Durban nära 2 månader dels för recreation och dels tänkte jag slå mig ned der, men för den som behöfver göra pengar är bättre utsigter här.

Durban är en utom ordentlig treflig stad, landet som en trädgård med grönska hela året om och frukter, bananer, Grenadiller, Pompelmus, Pineapples etc. hela året om.²⁸⁵

Jag har nu slagit mig ned här i Beira som ligger på Portugisiskt område.²⁸⁶ Befolkningen består dock nästan uteslutande af Engelsmän. Engelska läkare få dock ej praktisera här i regel. Jag lemnade in min ansökan och erhöill tillåtelse att praktisera från guvenören His Excellence Maria Francisco Luigi Fernandez di Meridello.²⁸⁷ Guvernementets tjenstemän tala endast Portugisiska. Jag talar flytande Engelska, Tyska, Dutch och någorlunda Kaffir språket, men har här fått hacka mig fram med Franska, som de dra till med då de höra att man ej kan tala Portugisiska.²⁸⁸

Jag har hittills haft att göra ungefär så mycket jag hinner med, men årstiden är den sjukligaste. Jag höll på att få en befattning som jernvägsläkare då jag kom hit, uppe vid Chimoio, men kom en vecka för sent.²⁸⁹ Lönen skulle

²⁸³ Beira ligger i nuvarande Moçambique och grundades 1891 av portugiserna.

²⁸⁴ Anteckning av Erland Theodor Klingberg.

²⁸⁵ Beira har ett tropiskt savannklimat med en temperatur mellan 24 och 31 grader i genomsnitt året runt. Regnperioden varar från november till april.

Grenadilla är en passionsfrukt med guldglatt slätt skal; i Sydafrika kallas dock även vanlig passionsfrukt för "granadilla". Pompelmus är en stor grön citrusfrukt, även kallad pomelo.

²⁸⁶ Portugiserna kom till området på 1500-talet och landet blev en koloni på 1800-talet.

²⁸⁷ Maria Francisco Luigi Fernandez di Meridello. Okänd.

²⁸⁸ Med Dutch menar Viktor afrikaans, det språk med holländskt ursprung som talas av många av de vita i Sydafrika. Kaffirspråket torde vara ndebele som talas i Matabeleland.

²⁸⁹ Chimoio är en stad i mellersta nuvarande Moçambique på järnvägen mellan Beira och Harare. Avståndet till Beira är cirka 160 km.

vara 80 £ i månaden.²⁹⁰ Trakten är dock i högsta grad osund och folk dö som flugor der, men höga aflöningar lockar oupphörligt nya skaror.

Angående pengar så har jag att fordra från ett håll 150 £ och väntar in åtminstone en del i denna månad och skall då sända något.²⁹¹

Många helsningar till Mamma och hemmavarande

Tillgifne sonen

Viktor

²⁹⁰ £ 80 motsvarar 1440 kronor 1897 och cirka 93 000 år 2015.

²⁹¹ £ 150 motsvarar 2700 kronor år 1897 och dryga 170 000 kronor år 2015.

30. Viktor Klingberg till sin pappa Erland Theodor Klingeberg

24/10 1897 (London)

4 Edith Road, Kensington, W. London

24 Oct. 1897

Goda Pappa!

Jag är för närvarande här i London men tänker resa tillbaks till Africa den 30 dennes. Det skulle nog varit roligt komma öfver till Sverige men det kostar pengar så det får nog vara denna gång.²⁹² Jag reste från Beira genom Suezkanalen och sedan via Marseilles och Paris.²⁹³

Jag har här träffat Carl och till Sheffield har jag varit och helsat på Richard, de må alla godt.²⁹⁴ Jag gaf Richard några krigsdräkter af strutsfjedrar som han tyckte mycket om. Han skulle skicka hem en sade han.

Angående pengar så har jag en del att fordra nere i Africa som jag afsett skicka hem, men jag vet ej huru mycket jag kan få ut. Jag skall skriva vidare från Capstaden om penninge-affärer och skicka hvad jag kan.

Till Beira tänker jag ej resa tillbaka emedan jag ej kan uthärda klimatet dernere i längden.²⁹⁵ Jag kan komma härifrån till Capstaden på ungefär 14 dagar. Resan genom Suezkanalen var nog intressant men färden genom Röda hafvet var förfärlig till följd af hettan. Omöjligt att soffa i hytt utan alla soffor på däck i hängmattor eller stolar. I Zanzibar var jag i land och besåg staden likaså i Neapel.

Jag förmodar utställningen i Stockholm är nu öfver.²⁹⁶

Många helsningar till Mamma och hemmavarande

tillgifne sonen

Viktor

²⁹² Det är nu minst 3 ½ år sedan Viktor var hemma i Sverige. Varför Viktor reste till London är okänt, men med tanke på att resan kostade motsvarande cirka 60 000 kronor (se fotnot 19) och tog cirka 1 månad ToR, borde skälet till resan varit viktigt.

²⁹³ Suezkanalen var klar för användning 1867.

²⁹⁴ Två av Viktors bröder bodde sedan länge i England. Carl emigrerade 1883 till London och Richard flyttade till Sheffield 1885 och bor där med sin fru Eliza född Thackray (1855-1938) och döttrarna Ingeborg (1890-1967) och Sigrid (1892-1984).

²⁹⁵ Beira har ett tropiskt savannklimat med en temperatur mellan 24 och 31 grader i genomsnitt året runt. Regnperioden varar från november till april.

²⁹⁶ Stockholmsutställningen 1897 var en stor konst- och industriutställning på Djurgården i Stockholm 15 maj – 3 oktober 1897.

31. Viktor Klingberg till sin pappa Erland Theodor Klingberg

4/1 1898 (Christiana, nuv. Sydafrika)

Diamond Fields, Kristiana, Transvaal, South Africa²⁹⁷

4 jan. 1898

ankom 9 febr

*Svar den 10 febr*²⁹⁸

Goda Pappa!

Jag får tillönska alla hemmavarande ett godt nytt år. Ett bref skref jag i London som jag förmodar framkommit.²⁹⁹ Jag har legat omkring 3 veckor i Capstaden innan jag reste upp hit. Här är för närvarande stark tillströmning af folk till ett ställe som heter Crum Ellenbock och ligger vid Vaalriver ungefär 6 Engelska mil from här.³⁰⁰ Diamanter ha der blifvit funna vid flodstränderna och för närvarande äro der omkring 300 personer sysselsatta med gräfnings och mer komma för hvarje dag. Jag reser ut der och har mottagning hvarje dag och får nog att göra då vi komma i ordning.

Jag har gått i kompani med en tysk läkare Dr Klein som är Distrikts-läkare för Kristiana Distrikt.³⁰¹

Jag har haft en del affärsförhållanden, som gjort att jag ej kunnat hemsända några penningar, men hoppas kunna sända med snaraste åtminstone något.

Från Bulawayo låter det dåligt och folk gå utan arbete i stora massor trots jernvägen.³⁰² Det dröjer nog länge innan landet kan repa sig igen efter rinderpest och kriget. Guld finnes nog men en stor del af reefs löna sig nog ej att bearbeta.³⁰³

²⁹⁷ Christiana är en stad i Transvaal i nuvarande Sydafrika som grundades 1870 kring det diamantfält som hittades där då. Transvaal var 1898 en självständig stat styrd av boer (ättlingar till holländska invandrare).

²⁹⁸ Anteckning gjord av Erland Theodor Klingberg.

²⁹⁹ Se föregående brev.

³⁰⁰ Vaalfloden är en biflod till Orangefloden i nuvarande Sydafrika. Kromellenboog ligger ca 12 km från Christiana och är nu en stor gård som föder upp ca 25 000 köttdjur (per år eller samtidigt är oklart).

³⁰¹ Dr. Klein, okänd.

³⁰² Andra Matabelekriget, då Bulawayo varit belägrat, tog slut i Matabeleland i oktober 1896. Jernvägen kom till Bulawayo 1897.

³⁰³ "reef" betyder en malmåder.

Denna del af Transvaal hvarest jag f.n. befinner mig ligger ej långt från Kimberley vid Vaal-River och på gränsen till Orange-Free-States.³⁰⁴ Här talas endast Dutch, som är en blandning af Svenska och Tyska och är ingen svårighet att läsa tryckt eller skrifvet men fordrar dock en del öfning för samspråk.³⁰⁵

Rinderpest har farit fram här i trakten gräsligt och många farmers äro utfattiga. Professor Koch var här på en visit i November.³⁰⁶

Här är nu den varmaste tiden på året.³⁰⁷ Aprikoser, Persikor, Vindrufvor är det godt om och äfven andra grönsaker, men kött är ungefär dubbelt så dyrt som förut till följd af Rindepest.

Den närmaste jernvägsstation hit heter Fourteen Stream och ligger ungefär 3 timmars väg från här.³⁰⁸

Många helsningar till Mamma och hemmavarande.

från tillgifne sonen

Victor

³⁰⁴ Orange Free State, d.v.s. Oranjefristaten, var liksom Transvaal en självständig boerstat i nuvarande Sydafrika grundad i mitten av 1800-talet.

³⁰⁵ Dutch, d.v.s. holländska, betydde även vad som nu kallas afrikaans, som härstammar från invandrade holländare på 16-1700-talen och som talades (och talas) av många i Sydafrika.

³⁰⁶ Robert Heinrich Herman Koch (1843-1910) tysk mikrobiolog, professor och en av grundarna av modern bakteriologi; nobelpris i medicin 1905. Koch var i Kapstaden december 1896 – mars 1897 för att bekämpa boskapspesten.

³⁰⁷ Januari är generellt den varmaste månaden i södra Afrika.

³⁰⁸ Fourteen Streams (afrikaans Veertien Stromme) i Kapkolonin, ca 30 km från Christiana, var en station på järnvägslinjen från Kimberley till Mafeking och vidare norrut mot Bechuanaland och Matabeleland; i början av 1900-talet byggdes även en linje från Fourteen Streams genom Christiana till Johannesburg (del av nuvarande huvudlinjen från Kapstaden till Johannesburg).

32. Viktor Klingberg till sin pappa Erland Theodor Klingberg

14/4 1899 (Ngqeleni, nuv. Sydafrika)

Ngqeleni, Umtata, West Pondoland, South Africa³⁰⁹

14 April 1899

Ankom 10 Maj

*Svar samma dag*³¹⁰

Goda Pappa!

Sänd med omgående summarisk förteckning hvad jag är skyldig (Örebrolånet inberäknat), så skall jag se till hvad jag kan sända by cheque på Standard Bank till Richard I England. Från Lindstedt och Petri har jag nyligen haft bref och har att sända dem särskildt.³¹¹

Jag tjenar inte så mycket här men jag har min lön (£ 200) as District Surgeon.³¹²

Pondoland ligger närmast till Natal och hafvet är endast 3 svenska mil aflägsat. Närmaste hamnplats är Port St Johns som ha en af de vackraste scenerier i Syd-Africa.³¹³ Landet här är fruktbart och genomflutit af talrika floder och den yppigaste vegetation finnes i närheten af dessa. Klimatet är varmt men ej ohelsosamt, närmast detsamma som i Natal. Wintrarne från Maj-September lär vara rätt kalla.³¹⁴ Närmaste stad är Umtata (omkring 12 Eng. mil från här) som har flera hotel, Banker och är säte för en Biskop samt hufvudstation för Cape Mounted Riflemen omkring 400 med baracker och 2 sjukhus.³¹⁵ En mindre styrka omkr. 40 män af dessa soldater äro stationerade här med deras befäl.

³⁰⁹ Ngqeleni är en liten stad i Pondoland i nuvarande Sydafrika; med 2629 invånare 2011. Pondoland var ett tidigare självständigt afrikanskt rike som annekterades av Kapkolonin 1894.

³¹⁰ Anteckning av Erland Theodor Klingberg.

³¹¹ Standard Bank grundades ursprungligen i London 1862 och öppnade lokalkontor i Södra Afrika i samband med guld- och diamantruschen. Det första lokalkontoret öppnades 1886 i det som skulle bli Johannesburg. I början på 1900-talet öppnades allt fler lokalkontor.

³¹² £ 200 motsvarar cirka 3640 kronor år 1899 och cirka 215 000 år 2015. "District Surgeon" motsvarar distriktsläkare.

³¹³ Port St. Johns är en kuststad i östra Kapprovinsen i nuvarande Sydafrika. Staden grundades på 1880-talet.

³¹⁴ Ngqeleni ligger i den subtropiska klimatzonen och har en temperatur under vintern kring +20 grader.

³¹⁵ Umtata, numer Mthatha, är en stad i nuvarande Östra Kapprovinsen i Sydafrika, då i Kapkolonin. Staden grundades 1876 och blev 1882 ett säte för en brittisk kolonial styrka. Staden blev snabbt ett administrativt såväl som kyrkligt säte i området. Nelson Mandela växte senare upp i, och är nu begravd i, Qunu utanför Mthatha.

Jag har för närvarande 2 distrikt Ngqeleni och Libode.³¹⁶ Libode är omkring 12 Eng. mil från här och har en magistrate och äfven en militärstyrka är der stationerad.³¹⁷ Jag har att rida öfver dit 2 till 3 gånger i månaden.

Här är en flod med vatten hela året om.

Många helsningar till Mamma och hemmavarande.

tillgifne sonen

Viktor

Cape Mounted Riflemen grundades 1878, ur tidigare existerande förband, i syfte att upprätthålla ordningen längs de brittiska protektoratens gränser. Dessa kom att spela en viss roll i det kommande Boerkriget 1899-1902.

³¹⁶ Libode är ett litet samhälle cirka 15 km från Ngqeleni i Östra Kapprovinsen i nuvarande Sydafrika, då i Kapkolonin. Idag bor det cirka 4 500 personer där, inga vita; det är ett av de fattigaste områdena i Sydafrika och arbetslösheten är cirka 85%,

³¹⁷ "magistrate" är engelska för fredsdomare.

33. Viktor Klingberg till sin pappa Erland Theodor Klingberg

23/6 1899 (Ngqeleni, nuv. Sydafrika)

Ngqeleni, Lusikisiki, West Pondoland, South Africa³¹⁸

23 June 1899

*Ankom 19 Juli*³¹⁹

Goda Pappa!

2ne bref af 10 och 22nd May hafva kommit mig tillhanda. Jag har i bref till Richard sänt a cheque for £ 10, som väl i dessa dagar framkommit kan jag tro.³²⁰ Angående Örebrolånet så står det ju till 1905 och är löpande med billig ränta. Petris lån förfaller deremot med utgången af innevarande år och det blir väl för mycket krångel att sända ny revers, så det är väl ingen annan råd än att jag betalar ut det. Jag har nyligen sänt smärre belopp till både Lindstedt och Petri.³²¹ Jag har stora utgifter dagligen och dessa utgifter gå mig till hjertat alldenstund jag har fått lof att taga af mina hushållspengar. I nästa vecka har jag att sända till Petri ytterligare en sändning. I October eller November skall jag söka sända öfver något till Upsala.

Här är vinter nu men utan snö. Min adress är Ngqeleni, Lusikisiki, eller Umtata. Lusikisiki ligger omkr. 30 mil from here och är en ganska stor plats men namnet är otrefligt för Svenska öron.

Många helsningar till Mamma och hemmavarande.

tillgifne sonen

Victor

P.S. Jag sänder härmed £ 10 till Elsa. Låt mig veta om de framkommit.³²²

Victor

³¹⁸ Lusikisiki är en stad (4028 innevånare 2011) i nuvarande Östra Kapprovinsen i Sydafrika, då i Östra Pondoland i Kapkolonin.

³¹⁹ Anteckning av Erland Theodor Klingberg.

³²⁰ £ 10 motsvarar drygt 180 kronor år 1899 och cirka 10 700 kronor år 2015.

Här märker man att lite väl mycket engelska smyger sig in i vad som måste vara Viktors ovana svenska.

³²¹ Adolf Fredrik Lindstedt (1847-1915) läkare i Uppland. John Petree (1830-1912) godsägare på Bollstanäs vid Upplands Väsby. Se appendix VI.

³²² Viktor hade skulder till sin far och sina bröder, och kanske då också till någon av sina systrar, i det här fallet Elsa. £ 10 motsvarar 182 kronor år 1899 och cirka 10 700 år 2015.

34. Viktor Klingberg till sin pappa Erland Theodor Klingberg

1/10 1899 (Ngqeleni, nuv. Sydafrika)

Ngqeleni, Umtata, Pondoland, South Africa

1 Oct. 1899

*Ankom 3 Nov.*³²³

Goda Pappa!

Bref af 4 Sept har i dag kommit mig tillhanda.

Jag sänder härmed de begärda reverserna för Örebro Arbetshus i händelse de skulle behövas. Med dagens post sänder jag till Richard en cheque £ 20 eller omkring 360 kr. i svenskt mynt.³²⁴ Jag förmodar de komma pappa till handa i början af November. Jag tror ej jag kan hemsända något mera detta år. Det blir nog krig här i Syd-Africa och ingen vet hvilka dimensioner det kommer att taga.³²⁵ Denna del af Syd-Africa kommer dock att bli jemnförelsevis lugn kan jag tro, så vida ej infödingarne passa på och göra uppror.

Trupper anlända från England, India och Canada.³²⁶ De behövas nog alldenstund Orange-Free-States förenat sig med Transvaal och i Cape-Colony finnes en Dutch befolkning talrikare än den Engelska.³²⁷

Här börjar nu bli vår och dagarne äro längre. Regn har fallit en god del så att gräs och blommor spira upp igen.

Jag var i Umtata häromdagen, der var det invigning af ett nytt Råd-hus och bal efteråt hvartill alla civila ämbetsmän voro inbjudna. Omkring 300 personer voro där. I dag är det kapplöpning i Umtata och i nästa vecka är det Circuit Court (Härads-rätt) der för alla omgifvande district. Jag har då att resa in och gifva Evidence (svära) för alla liköppningar, mord etc. som förekommit under 6 månader i mina Distrikt.

I morgon har jag att rida öfver till Libode att inspektera fängelset och från der omkr. 15 mil på vägen till Zumbu att besöka fångar sysselsatta med vägarbeten.³²⁸

³²³ Anteckning av Erland Theodor Klingberg.

³²⁴ Beloppet motsvarar cirka 21 000 kronor år 2015.

³²⁵ Britterna hade under sommaren 1899 förstärkt sina dittills ganska svaga stridskrafter i södra Afrika och boerstaterna hade infört allmän mobilisering i september. Boerkriget startade den 11 oktober, bara 10 dagar efter att Viktor skrev brevet. Kriget pågick till maj 1902 och slutade med brittisk seger.

³²⁶ Britterna skickade snabbt efter trupper från andra delar av imperiet, t.ex. Kanada och Indien men även Nya Zeeland och Australien.

³²⁷ Boerstaterna Oranjestaten och Transvaal förklarade krig mot Storbritannien och anföll de brittiska kolonierna Kapkolonin och Natal den 11 oktober 1899. I Kapkolonin var 3/5 av de vita av holländsk härkomst (och talade afrikaans); många av dem sympatiserade med boerna och några gjorde uppror mot England.

Många hälsningar

från tillgifne

sonen Victor

³²⁸ Libode är ett litet samhälle cirka 15 km från Ngqeleni i östra Kapprovinsen i nuvarande Sydafrika. "Zumbu" okänt; eventuellt Mzumbe, som dock ligger ca 50 km bort.

35. Viktor Klingberg till sin pappa Erland Theodor Klingberg

12/3 1900 (Ngqeleni, nuv. Sydafrika)

*Ankom till Upsala 9 April*³²⁹

Ngqeleni, Umtata, Pondoland, South-Africa

12 March 1900

Goda Pappa!

Bref af 3 january har kommit mig tillhanda. Jag har varit utkommenderad på 2 månader att medfölja en del trupper till gränsen af Natal.³³⁰ Jag har inte haft så mycket betalt der som här endast £ 1 om dagen och allting fritt.³³¹ Angående kriget så förmodar jag tidningarna ha meddelat alla nyheter. Kimberley och Ladysmith äro tagna och Cronje tillfångatagen.³³² Kriget är dock endast börjat ännu och kommer nog att draga ut.³³³ Boerne äro ett ihärdigt och kraftigt folk och äro försedda med en myckenhet ammunition och kanoner af nyaste mönster från Krupp i Tyskland och Creuzot i Frankrike och äro dessutom hjälpta af Tyska och Franska artillerister och officerare.³³⁴

³²⁹ Anteckning av Erland Theodor Klingberg.

³³⁰ Från Ngqeleni till närmaste del av gränsen till Natal är det cirka 120 km fågelvägen, men vi vet inte vilken del av gränsen som var målet. Natal var också en brittisk koloni, så gränsen behövde knappast bevakas av trupper. Troligen menar Viktor att han följde trupperna till gränsen, där de sedan fortsatte (kanske med andra läkare) till fronten i norra Natal, i närheten av Ladysmith mer än 300 km från Ngqeleni. Boerkriget har pågått sedan oktober 1899.

³³¹ £ 1 motsvarar cirka 18 kronor år 1900 och dryga 1000 kronor år 2015.

³³² ”Tagna” är missvisande; britterna hade nyligen undsatt dessa städer som varit belägrade sedan början av kriget, men aldrig blivit erövrade. Kimberley, i Kapkolonin i nuvarande Sydafrika, växte snabbt upp som en diamantstad sedan de första diamanterna hittades där 1866; Kimberley belägrades av boerna 15 oktober 1899 - 15 februari 1900. Ladysmith, i Natal i nuvarande Sydafrika, belägrades 30 oktober 1899 – 28 februari 1900.

Piet Cronjé (1846-1911) var general i Transvaals armé och tillfångatogs av britterna den 27 februari 1900.

³³³ Viktor hade rätt. Kriget fortsatte i över två år till.

³³⁴ Kruppskanonen uppfanns i mitten på 1800-talet i Tyskland. Creusot var en fransk långdistanskanon. Boerna anses ha haft 4 gånger mer vapen och ammunition än britterna vid krigets början. Boer hade cirka 40 000 man medan britterna hade cirka 24 000 man vid krigsstarten.

Hvarje ångbåt till Delagoa Bay (tysk eller fransk) lär vara fullpackad med militär som ha pass till arbete i minorerna men gå förstås till krigsskådeplatserna då de komma till Transvaal.³³⁵

Jag såg i dagens tidning att upproret sprider sig i Cape-Colony.³³⁶ Platserna Carnarvon, Calvinia och Kenhardt äro tagna af Boerna och befolkningen rundt omkring kommenderad af Boerne.³³⁷ Engelsmännen ha nu omkring 280.000 män här från alla delar af världen.³³⁸ De behöfvas nog då man måste betänka att Syd-Africa är mycket större än hela Europa.³³⁹ Äfven om Pretoria blir taget så tror jag ej att det dermed blir slut på kriget så vida ej Engelsmännen ha en stående armé här för flere år på minst 100.000 man.³⁴⁰ Skulle complicationer inträffa mellan England och Ryssland eller Frankrike så blir nog en stor del af Cape-Colony annekteradt. Huru som helst så har kriget haft med sig och kommer att medföra för många år nöd och elände öfver en stor del af Syd-Africa. Kuststäderna Cape-Town, Port Elizabeth, East London och Durban äro uppfyllda med utblottade familjer och enskilda och pengar få hopsamlas i England att hjälpa dem öfver.³⁴¹ Här i Pondoland har dock hitintills kriget ej haft några inverkningsar. Magistraten här (Borgmästaren) är dock fortfarande utkommenderad men han har det dock bra ingenting att göra än att ligga stilla på en plats, der inga fiender fins. Han har betalt som öfverste i armén och sin lön dessutom. Detta krig måste kosta England en ofantlig summa.³⁴² Jag ser i tidningarne att skatt på tobak, öl, sprit etc. höjts i England.

Flere af handlande här tjena dugtigt med pengar genom att sända oxvagnar till krigsskådeplatsen. Gouvernementet betalar 2 £ per dag för hvarje vagn samt garanti för oxarna i händelse de dö eller tagas.³⁴³

Angående pengar så har jag i dag sändt 10 £ till Lindstedt och dessutom har jag att sända Petri öfver 2000 kr i june och det är ej någon uträkning att hemsända något nu om jag skall kunna betala honom.³⁴⁴ Jag tjänar nog

³³⁵ Delagoa Bay, numer Maputo Bay, är en vik på kusten i Portugisiska Östafrika (nuvarande Moçambique) med hamnstaden Lourenço Marques (nu Maputo) varifrån en järnväg gick till Pretoria. Delagoa Bay hittades 1502 av en av Vasco da Gamas kaptener.

³³⁶ "Upproret" syftar på boerstaternas invasion av norra Kapkolonien, då ungefär 12 000 av de boer som bodde där anslöt sig till boerstyrkorna.

³³⁷ Carnarvon ligger i Norra Kapprovinsen i nuvarande Sydafrika och grundades 1853. Calvinia ligger i Norra Kapprovinsen i nuvarande Sydafrika och grundades 1851; vita nybyggare kom till området redan på 1750-talet. Kenhardt ligger också i Norra Kapprovinsen och grundades 1868. Calvinia intogs av en boerstyrka i februari 1901, men återerövrades av engelsmännen ett par dagar senare.

³³⁸ I januari 1900 beräknas England ha haft cirka 180 000 man i Sydafrika.

³³⁹ Detta är en överdrift. Nuvarande Sydafrika, där kriget utspelade sig är 1,2 miljoner km². Hela Europa är ca 10 milj. km², varav drygt hälften, 5,4 milj. km², låg i dåvarande Ryssland, så att Europa utom Ryssland var ca 4,6 milj. km². Dagens EU är 4,4 milj. km². Hela Södra Afrika, medräknat dessutom de brittiska besittningarna Bechuanaland (nu Botswana) och Rhodesia (nu Zimbabwe och Zambia) samt Tyska Sydvästafrika (nu Namibia) och Portugisiska Östafrika (nu Moçambique) är 4,6 milj. km², d.v.s. lika mycket som Europa utom dåvarande Ryssland.

³⁴⁰ Pretoria, grundad 1855, var huvudstad i Transvaal, och är nu en av Sydafrika tre huvudstäder, med säte för president och regering. (Parlamentet är i Kapstaden och Högsta domstolen i Bloomfontein.) Viktor spådde rätt igen. Pretoria blev taget av engelsmännen 5/6 1900, men kriget pågick i två år till, till 31/5 1902.

³⁴¹ East London är en hamnstad i nuvarande Östra Kapprovinsen i Sydafrika, då i Kapkolonin, och grundades 1847.

³⁴² Englands direkta kostnader för Boerkriget blev drygt 200 000 000 £, motsvarande drygt 200 miljarder kronor 2015.

³⁴³ £ 2 motsvarar cirka 37 kronor år 1900 och cirka 2100 kronor år 2015.

bra somliga månader, men jag tror nog ej att jag får behålla Libode så länge alldenstund Parlamentet beviljat anslag till en särskild läkare der.

Jag har här en rätt bekväm bostad med 4 rum och kök. Tre hästar får jag hålla mig med sjelf. Jag har en rätt vacker trädgård och på min veranda har jag en praktfull samling af manshöga liljor och praktfulla orchideer, som ej finnas i Europa. Det roar mig att gå ned efter flodstränderna på lediga stunder der vegetationen är storartad. En del ormbunkar här äro höga som palmer och *Calla Ethiopica* växer vild öfver allt.³⁴⁵

Jag medsänder mitt Fotografi men det är just ej så bra, taget i Umtata.

Många helsningar till Mamma och hemmavarande

Från

Tillgifne sonen

Viktor

*Fotografi var ej med*³⁴⁶

³⁴⁴ £ 10 motsvarar cirka 182 kronor år 1900 och cirka 10 000 kronor år 2015. 2000 kronor år 1900 motsvarar cirka 115 000 kronor år 2015.

³⁴⁵ *Calla aethiopica*, numera *Zantedeschia aethiopica* växer naturligt i södra Afrika och kan bli upp till 1 m hög. Se Bild 6.

³⁴⁶ Anteckning av Erland Theodor Klingberg.

36. Viktor Klingberg till sin pappa Erland Theodor Klingberg

1/9 1901 (Kapstaden, Sydafrika)

Claridges Hotel, Cape-Town, South Africa

1 Sept. 1901

(ankom 23 Sept)³⁴⁷

Goda Pappa!

Jag är för närvarande här i Kapstaden. Postgång och telegraf är öfverallt afbruten och Martial law (Krigslag) kommer att utsträckas äfven hit.³⁴⁸ Jag reste på jernväg från Kei-Road to Port-Elizabeth men jag hade att vänta flere dagar då linien var afbruten och ett fasligt krångel med pass.³⁴⁹ Det kommer nog att bli ganska bistra tider här i Syd-Africa för många år. Stora truppmassor äro hopade här, men det är ett land större än Europa att besätta³⁵⁰ och Engelsmännen ha nog misstagit sig denna gång och vid en förveckling med någon af stormakterna i Europa kommer nog landet att frigöra sig.

Angående affärer så är tillståndet i landet så osäkert och aflöningen så oviss så det blir nog svårt för närvarande att sända några pengar. Dessutom den enda utväg att hemsända något är öfver England, men derifrån får jag aldrig något svar. Jag vet ej huru länge jag kommer att stanna kvar i Pondoland, beror på politiska tillståndet i landet.

Jag såg Duke of York här för några dagar sedan under hans visit här. Hela staden var flaggprydd och illuminerad.³⁵¹

I nästa vecka reser jag tillbaks till Pondoland men reser då på ångbåt till East London.³⁵²

Många helsningar till mamma och hemmavarande.

tillgifne sonen Victor

³⁴⁷ Anteckning av Erland Theodor Klingberg.

³⁴⁸ Boerkriget har pågått sedan oktober 1899, och har sedan ett år övergått till ett gerillakrig som även kom att påverka Kapkolonin.

³⁴⁹ Kei Road är en stad i Östra Kapprovinsen i nuvarande Sydafrika, då i Kapkolonin, ca 180 km från Ngqeleni.

³⁵⁰ Detta är en överdrift. Se fotnot 339.

³⁵¹ Duke of York var George (1865-1936), kronprins och senare prins av Wales, från 1910 kung George V. Son till Edward VII och Alexandra. Hertigen besökte de engelska trupperna i Södra Afrika för att visa sitt stöd under Boerkriget.

³⁵² East London är en hamnstad på kusten i nuvarande Östra Kapprovinsen i Sydafrika, då i Kapkolonin. Staden grundades 1847, och ligger 180 km från Ngqeleni.

37. Viktor Klingberg till sin pappa Erland Theodor Klingberg

10/3 1902 (Kapstaden, Sydafrika)

ankom 1 April³⁵³

4 Dungarvan Terrace, Hatfield Street gardens, Cape-Town, South Africa

10 March 1902

Goda Pappa!

Jag har inte haft något bref från Sverige på länge. Jag har lemnat Pondoland och är nu för närvarande här i Kapstaden. Jag är förordnad till Distr-Surgeon i Fraseburg Cape Colony men kunde ej komma längre än till Fraserburg Road Station alldenstund all kommunikation var afbruten af ett Boer commando.³⁵⁴ Jag hade att resa tillbaka till Cape-Town och väntar nu här att vägen skall bli klar. Kriget har nu hållit på länge och Gud vet när det kommer att sluta.³⁵⁵ Krigslag är nu rådande här i Kapstaden och föresten öfver hela Syd-Africa. Alla bref öppnas och går man ut efter kl. 11 blir man arresterad. Skall man resa på jernväg eller ångbåt måste man ha ett intyg från militär Commandant annars kan man ej köpa biljett eller också blir man arresterad.

Nästa månad har jag att resa tillbaka till Umtata för att afgifva läkareintyg i ett mord från Pondoland. Engligt Engelska lagar duger ej läkarebetyg skrifvet som i Sverige utan edgång måste afläggas af läkaren personligen inför rätten vid vite af 100 £ i händelse af uteblifvande.³⁵⁶ Det blir en trip på omkring 1000 mil. Jag har ej så mycket deremot alldenstund jag har betalt från Governement 7 shilling 6 pence per timme och som resan tar omkr. 6 à 7 dagar dit och 6 à 7 dagar tillbaka så kostar det Governement omkr. 100 £.³⁵⁷

Angående pengar så skall jag betala in Örebrolånet med snaraste när jag kommer tillbaka från Umtata, Jag sålde förstås allting då jag lemnade Pondoland, 5 hästar, 1 droska etc.

Jag trifs ganska bra här i Kapstaden. Governementet var hygglig och lät mig ha min aflöning här medan jag väntar.³⁵⁸ Dessutom fick jag lönen påökt med 25 £ och fri resa till Kapstaden från Fraserburg Road och tillbaka när jag kan komma.³⁵⁹

³⁵³ Anteckning av Erland Theodor Klingberg.

³⁵⁴ Fraserburg är en stad i Norra Kapprovinsen i nuvarande Sydafrika, då i Kapkolonin. De första vita nybyggarna kom dit 1759. Fraserburg Road (sedan 1950 Leeu-Gamka) är en annan stad, 115 km därifrån, som växte upp kring en järnvägsstation som öppnades 1879 och fick sitt namn av att det var närmaste station till Fraserburg. Boerkriget har pågått i 2 ½ år sedan oktober 1899.

³⁵⁵ Fred slöts i Pretoria 31/5 1902, d.v.s. drygt 2 månader senare.

³⁵⁶ £ 100 motsvarar cirka 1800 kronor år 1902 och drygt 100 000 kronor år 2015.

³⁵⁷ 7 shilling och 6 pence är 3/8 pund, cirka 7 kronor år 1902 och motsvarande cirka 400 kronor år 2015.

³⁵⁸ Viktor väntar på att kunna åka till Fraserburg för att jobba där som distriktläkare, se ovan.

Många hälsningar till Mamma och hemmavarande

från tillgifne

sonen Victor

³⁵⁹ £ 25 motsvarar cirka 450 kronor år 1902 och cirka 25 000 kronor år 2015.

38. Viktor Klingberg till sin pappa Erland Theodor Klingberg

6/7 1902 (Dordrecht, nuv. Sydafrika)

Dordrecht, Cape Colony, South Africa³⁶⁰

6 July 1902

P.O. Box No 2

Goda Pappa!

Pappas bref af 2 April 1902 har kommit mig tillhanda returneradt från Cape-Town.

Jag har varit här nu omkring 2 månader.³⁶¹ Jag var utnämnd Distr. Surgeon i Fraserburg, men afsade mig posten allldenstund platsen ligger omkr. 600 Eng. mil inåt landet och trakten har blifvit hemsökt af kriget.³⁶²

Jag har köpt en praktik här i Dordrecht, som är en stad på omkring 1000 innevånare och är centre af ett rikt distrikt.³⁶³

Denna tid på året är här ganska kallt och marken är frostbetäckt hvarje morgon.³⁶⁴ Här har varit ett häftigt snöfall midsommartiden så att tågena ha blifvit stoppade för flere dagar.

Här är ännu en massa militär stationerad och ingen är tillåten att komma eller lemna utan pass. Detta tror jag dock vill komma att upphöra nu.

Angående affärer så sänder jag med dagens post till Richard cheque Standard Bank Cape-Town för 100 £ som är att betala Örebrolånet, resten skall insändas senare.³⁶⁵ Angående Petri så skall jag tillskrifva honom. Har svårt att betala mera nu allldenstund jag har haft att köpa hästar etc.³⁶⁶

Många helsningar till Mamma och hemmavarande

från tillgifne sonen Viktor

³⁶⁰ Dordrecht är en stad, grundad 1856 i Kapkolonin, nu i Östra Kapprovinsen i nuvarande Sydafrika. Se Bild 5.

³⁶¹ Brev 37 är daterat 10/3 samma år och då nämns inget om framtida planer vad gäller Dordrecht.

³⁶² Se brev 37 vad gäller platsen i Fraserburg. Boerkriget pågick från oktober 1899 – 31 maj 1902.

³⁶³ Dordrecht hade 2011 en befolkning på 10 000 innevånare.

³⁶⁴ Dordrecht har ett subtropiskt höglandsklimat med varma somrar och kalla torra vintrar, tidvis med snö.

³⁶⁵ Standard Bank grundades ursprungligen i London 1862 och öppnade lokalkontor i Södra Afrika i samband med guld- och diamantruschen. Sitt första kontor öppnades 1886 i det som skulle bli Johannesburg. I början på 1900-talet öppnades allt fler lokalkontor.

³⁶⁶ John Petree (1830-1912) godsägare på Bollstanäs vid Upplands Väsby. Se appendix VI.

39. Viktor Klingberg till sin bror Richard Klingberg

6/7 1902 (Dordrecht, Sydafrika)

Dordrecht, Cape Colony, South Africa

P.O. Box No 2

6th July 1902

Broder Richard!

Ditt bref af 25 April har kommit mig tillhanda returnerat från Cape-Town.

Sänder härmed en cheque 100 £, som du skall vara(?) bra sända öfver till Pappa och är för Örebrolånet. Den betalas in Standard Bank Cape-Town. Angående Petri så skall jag tillskrifva honom.

Jag var appointed Dist. Surgeon at Fraserburg but gave in my resignation.³⁶⁷ Har köpt en praktik här för 350 £ with drugs etc.³⁶⁸ Har dessutom haft att köpa hästar, trap etc.³⁶⁹ Har derfor svårt att sända något mera nu. Praktiken runs med about 4 à 5 £ dag dock ej mera än hälften Cash.³⁷⁰

Här har varit ett häftigt snöfall så att tågena ha blifvit stoppade för flere dagar och midsommardagen hade man att pulsa i alnshöga drifvor här. Jag har inte varit med på det förut på midsommarshelga. Dordrecht ligger högt öfver hafvet, är en stad på omkring 1 000 innevånare, har 3 kyrkor, 4 hotels och är centre of a wealthy farming district.³⁷¹ Järnvägsstation är omkring 3 miles (English) from here.

Min företrädare här Doctor Leech kom hit på grund af kriget och köpte en tomt med hus garden and stabling on market square. Jag hyr from him tomten och hus etc. for £ 3.15 per month.³⁷² Han har gått till Johannesburg der han har åtskilliga tomter och är en rik man.

Många helsningar från

Din tillgifne

bror Victor

³⁶⁷ Viktor använder mycket engelska i detta brev då hans bror Richard ju bor i England.

³⁶⁸ £ 350 motsvarar cirka 6 300 kronor år 1902 och cirka 360 000 kronor år 2015.

³⁶⁹ "Trap" betyder vagn.

³⁷⁰ £ 4-5/dag motsvarar cirka 72-90 kronor/dag år 1902 och 4 000 - 5 000 kronor/dag år 2015.

³⁷¹ Dordrecht ligger 1620 m över havet.

³⁷² Doctor Leech okänd. £ 3.15 (3 pund och 15 shilling, d.v.s. 3 ¼ pund) motsvarar cirka 68 kronor år 1902 och cirka 3 900 kronor år 2015.

40. Viktor Klingberg till sin syster Sigrid Nordlander

27/12 1902 (Dordrecht, Sydafrika)

Dordrecht, 27 Dec. 1902

P.O. Box No 2

Cape-Colony

South Africa

Kära Syster Sigrid!³⁷³

Ditt bref af 5 Nov. har kommit mig tillhanda. Jag sände häromdagen några vyer från Syd-Africa till dig jemte en förteckning på läkare in Cape-Colony och 2 fotografier af mig tagna här i Dordrecht, af hvilka du kan sända ett till Upsala. De äro just inte så bra men jag skall sända andra då jag kommer ned till Cape-Town.

Angående Strutsfjedrar så har jag skrivit efter ett par och skall sända dem så snart de komma mig tillhanda.

Här är full sommar och ganska varmt.³⁷⁴ Det är en park här i närheten med en grotta i klippan och mycket gamla Bushmansmålningar på klippväggen. De äro mycket berömda och besökta af främlingar.³⁷⁵

Julen här har varit ganska lugn, man gör icke mycket väsen af julen här i Africa. Midsummars helg fins inte här. Jag tänkte ta någon tids ledighet, men det är sånt krångel to rangera med vikarie etc. Hvar är Gust. Hjortzberg nu för tiden?³⁷⁶ Jag förmodar han är Provinsial-läkare någonstades. Vi äro 3 läkare här, af hvilka en är Districts-Surgeon.

Många helsningar från din

tillgifne bror

Viktor

Skrif snart

³⁷³ Viktor syster Sigrid Nordlander (1858-1914) gifte sig 20/6 1878 med brukspatron Harald Nordlander (1853-1920) på Hagge bruk utanför Smedjebacken och bodde där till sin död. De fick fyra barn: Axel (1879-1962), Hugo (1883-1939), Greta (1888-1967) gift Tham, Rut (1895-1980) gift Udd.

³⁷⁴ Genomsnittstemperaturen i Dordrecht under december är cirka +25 grader.

³⁷⁵ I Drakensbergen i Kapprovinsen och Natal finns cirka 600 platser med cirka 35 000 målningar, t.ex. vid Barkly Pass (cirka 80 km från Dordrecht) finns "Dinorben I", se Bild 7. Målningarna är gjorda av Sanfolket (tidigare kallade Bushmän) och är svåra att datera, men åldern varierar mellan ett par hundra år och minst 2400 år.

³⁷⁶ Gustaf Hjortzberg (1857-1931) provinsialläkare och karantänläkare i Göteborgs skärgård.

41. Viktor Klingberg till sin pappa Erland Theodor Klingberg

17/4 1904 (Dordrecht, Sydafrika)

Dordrecht, P.O. Box No 2

17 April 1904³⁷⁷

Goda Pappa!

Pappas bref af den 18 Mars har kommit mig tillhanda. Jag tillskrifver nu Petree för att söka komma till någon öfverenskommelse.³⁷⁸ Det är så dåliga tider här nere så att jag knappast kan betala det nödvändigaste. Jag skulle ha skrivit långt förut men jag har väntat på att kunna skicka hem något.

Det är egendomliga förhållanden för läkare här i Syd-Africa. På platser der det skulle i Sverige anses oförskämdt för en andra läkare att slå sig ner, finner man här inte endast 2, utan vanligen 3 eller 4 samt dessutom ett par Apothekare. Mediciner får man laga till sjelf och hålla sig med eget Apothek. Att skriva recepter blir man inte fet på. Efter 6 månader får man sända ut en räkning. Att skicka räkning förut skulle anses påfluget och de vända sig till en annan läkare. Många gå från ena läkaren till den andra och betala aldrig ett öre. Öfver huvud tagit kan man inte beräkna att få in mera än ungefär $\frac{1}{4}$ af praktiken i betalning. Det är så i hela Syd-Afrika. Min företrädare här en gammal man som varit 24 år i practise i Syd-Afrika lagsökte hela bundten då han lemande Dordrecht och fick så in en god del af sin praktik. Jag kunde förstås göra detsamma, men det skulle vara att förlora all praktik. På somliga platser bilda läkarne bolag, men det är ej alltid en sådan öfverenskommelse kan komma till stånd. Distrikts-Läkare befattningar vill i allmänhet ingen ha här nere. Lönen är från 20-75 £ per år och 200 £ i Kaffirland, men der är ingen praktik att tala på.³⁷⁹ Distriktsläkare befattningar säljas oftast tillsammans med praktiken förenad med denne. Vi äro 3 läkare här.

Angående Örebrolånet så skall jag söka inbetala detsamma före förfallotiden. Lefver Cederberg ännu?³⁸⁰ Som sagt jag skall göra allt hvad jag kan för affärernas rangerande.

Jag skrifver nu äfven till Mamma. Många helsningar till hemmavarande.

tillgifne sonen

Viktor

³⁷⁷ Erland Theodor kommenterar i ett brev 31/1 1905 till sin son Erland Klingberg att han fått detta brev.

³⁷⁸ John Petree (1830-1912) godsägare, nu på Svarttorp vid Överjärna. Se appendix VI.

³⁷⁹ £ 20-75 är cirka 360-1350 kronor år 1904, £ 200 är cirka 3 600 kronor år 1904. Detta motsvarar cirka 20 000-75 000 kronor respektive cirka 200 000 kronor år 2015.

³⁸⁰ Fritiof Cederberg (1835-1914) disponent och bryggeriägare i Örebro. Har tydligen samband med Örebrolånet, men exakt hur är okänt.

42. Viktor Klingberg till sin pappa Erland Theodor Klingberg

6/1 1905 (Dordrecht, Sydafrika)

Dordrecht, Cape-Colony

6th January 1905

Goda Pappa!

Bref af den 26th November har kommit mig tillhanda. Jag har inga pengar att skicka Petri för närvarande, annars skulle jag naturligtvis sända dem.³⁸¹ Angående Örebrolånet så skall jag inbetala räntan.³⁸² Sänder härmed formulär för förnyelse af lånet för ett par år eller så. Summan äfvensom dato och plats kunna ifyllas och platsen sättas Stockholm. Jag skall försöka sälja min praktik här och torde i så fall komma till Stockholm.³⁸³

Här är så dåliga tider, torka etc. så det är omöjligt för någon att kunna tjena någonting.

Det är nu full sommar här och mycket varmt.³⁸⁴ I Sverige är det förstås vinter och snö? Med intresse har jag följt Rysk-Japanesiska kriget och häromdagen såg jag i tidningarne att Port Arthur har fallit, men kriget är nog inte slut med det.³⁸⁵ Det är också krig här i Africa, men det är på det tyska området eller Damaraland.³⁸⁶

Många helsningar till Mamma och hemmavarande.

tillgifne sonen

Viktor

³⁸¹ John Petree (1830-1912) godsägare på Svarttorp vid Överjärna. Av brev från Viktors pappa till en av Viktors bröder 31/1 1905 framgår att Petree nu kräver betalning från pappan och bröderna, som tydligen gått i borgen för Viktor; se appendix VI. Detta diskuteras också i ett brev från Erland Theodor Klingberg till sonen Erland Klingberg (Viktors bror) i två brev daterade 31/1 1905 och 13/7 1905.

³⁸² Örebrolånet, se appendix VI.

³⁸³ Viktor har nu varit i södra Afrika i nästan 11 år och detta är första gången han nämner att eventuellt återkomma till Sverige.

³⁸⁴ Genomsnittstemperaturen i Dordrecht mitt i sommaren är cirka +25 grader.

³⁸⁵ Rysk-Japanska kriget ägde rum från februari 1904 till september 1905 och handlade om makten över Korea och Manchuriet. Port Arthur, numer Lüshunkou i Kina, är en strategiskt viktig hamnstad. Staden var 1904 under rysk kontroll och motstod japanernas belägring i 11 månader men föll 2/1 1905.

³⁸⁶ Damaraland kallades ett område i Tyska Sydvästafrika (nuvarande Namibia), bebott av Damarafolket.

Tyska Sydvästafrika (sedan självständigheten 1990 Namibia) var en tysk koloni mellan 1884 och 1915. Mellan 1904 och 1907 pågick ett blodigt krig där två afrikanska folkgrupper (Herero och Nama) gjorde uppror mot den tyska kolonialmakten; upproret slogs ned varvid tyskarna genomförde ett folkmord på de två grupperna.

43. Viktor Klingberg till pappa Erland Theodor Klingberg

22/10 1905 (Dordrecht, Sydafrika)

Dordrecht, South Africa

22nd October 1905

P.O. Box No 2

*Ankom 21 Nov.*³⁸⁷

Goda Pappa!

Jag har dröjt med att besvara sista brevet. Medsänder härmed Bankanvisning för Ten Pounds (omkring 180 kronor) ränta till Örebrolånet.³⁸⁸ Mera skall jag öfversända in Decem. eller January next. Till Petri öfversände jag för någon tid sedan Fifteen (15) Pounds, då han skref och ville ha mera.

Jag kommer nog att stanna här tillsvidare.³⁸⁹ Det har vart minst 3 missväxtår här och krig men detta år vill bli bättre då det nu har kommit ymnigt med regn och allt är nu grönt och lofvande här på vårsidan.³⁹⁰ Nedåt kusten East-London och Port Elizabeth har varit öfversvämningar till följd af regnandet och kyrkor och hus ha på flere ställen blifvit bortsopade.³⁹¹

Med intresse har jag följt den Norska tvisten i de Engelska tidningarne.³⁹² Det är efter hvad som synes i dem hufvudsakligen Nansen som ställt till hela bråket.³⁹³

Här i Syd-Africa är också krig men det är i Damaraland och är Tyskt område och berör icke denna del af landet.³⁹⁴

³⁸⁷ Anteckning av Erland Theodor Klingberg.

³⁸⁸ 180 kronor år 1905 motsvarar cirka 10 000 kronor år 2015. Räntan torde ha varit 6%. Se appendix VI.

³⁸⁹ Se brev 42 där Viktor nämner möjligheten att sälja praktiken och återvända till Sverige.

³⁹⁰ Boerkriget (1899-1902) förstörde en stor del av södra Afrika.

³⁹¹ East London och Port Elizabeth är hamnstäder på kusten i nuvarande Östra Kapprovinsen i Sydafrika, då i Kapkolonin; de grundades 1820 resp. 1847.

³⁹² Den svensk-norska unionen rådde mellan 1814 och 1905. Norge förklarade sig självständigt 7/6 1905. Efter hårda förhandlingar i Karlstad under hösten, ledda av statsministrarna Christian Lundeberg och Christian Michelsen, skrevs avtalet om en fredlig upplösning av unionen under den 26/10 1905, alltså några dagar efter Viktors brev.

³⁹³ Fridjof Nansen (1861-1930) norsk upptäcksresande och diplomat. Som nationalhjälte kom Nansens starka stöd för Norges självständighet att påverka opinionen.

³⁹⁴ Damaraland kallades ett område i Tyska Sydvästafrika (nuvarande Namibia), bebott av Damarafolket.

Det skulle vara intressant att få se några Svenska Tidningar. Jag har ej sett någon sådan på mycket länge. Dordrecht har egen Tidning "Frontier Guardian" men den är på Engelska och hälften på Dutch.³⁹⁵

Många helsningar till Mamma och hemmavarande

från

Tillgifne sonen

Victor

Tyska Sydvästafrika (sedan självständigheten 1990 Namibia) var en tysk koloni mellan 1884 och 1915. Mellan 1904 och 1907 pågick ett blodigt krig där två afrikanska folkgrupper (Herero och Nama) gjorde uppror mot den tyska kolonialmakten; upproret slogs ned varvid tyskarna genomförde ett folkmord på de två grupperna.

³⁹⁵ "Frontier Guardian", okänd tidning. Dutch, d.v.s. afrikaans.

44. Viktor Klingberg till sin pappa Erland Theodor Klingberg

9/5 1906 (Dordrecht, Sydafrika)

Dordrecht, 9th May 1906

South Africa

Goda Pappa!

Jag öfversänder härmed en Cheque för £ 25 betalbar in London.³⁹⁶ Denna summa är för förfallna räntor för Örebrolånet.³⁹⁷ Jag skall öfversända mera före förfallotiden i December. Jag har ej hört något från Petri sedan förlidet år.³⁹⁸ Tidningarne från Sverige ha kommit mig tillhanda. Det är intressant att läsa dem, ehuru det nu är öfver 12 år sedan jag var i Sverige.³⁹⁹ Det skulle vara också intressant om jag finge öfversändt Upsala Universitets Katalogue.⁴⁰⁰

Jag trivdes ganska bra här i Dordrecht. Platsen har tillväxt ganska mycket under år jag varit här. Här är det nu på hösttiden och träden börja att gulna. Regn har det kommit rätt mycket denna sommar, men gräshoppor ha anställt stor förödelse på sina ställen.

Från Sigrid hade jag bref häromdagen hvori hon omtalar Axels giftermål i Stockholm.⁴⁰¹ Hon tycker det är underligt att barnen börja på att gifta sig. De stora förändringarne vid Hellefors har jag också hört.⁴⁰²

Många helsningar till Mamma och hemmavarande

Tillgifne sonen

Victor

³⁹⁶ £ 25 motsvarar cirka 450 kronor år 1906 och cirka 25 000 kronor år 2015.

³⁹⁷ Örebrolånet, se appendix VI.

³⁹⁸ John Petree (1830-1912) godsägare på Svarttorp vid Överjärna. Se appendix VI.

³⁹⁹ Viktor lämnade London för Södra Afrika i mars 1894; han var innan dess i Berlin, troligen en kort tid, och det är okänt exakt när han lämnade Sverige.

⁴⁰⁰ Uppsala universitets katalog utkom varje termin och innehöll förteckningar både på professorerna och deras föreläsningar och på studenterna.

⁴⁰¹ Viktor syster Sigrids son Axel Nordlander (1879-1962) var officer och ryttmästare (och 1912 tvåfaldig olympisk guldmedaljör) och gifte sig 23/1 1906 i Stockholm med Bib Adelsköld (1882-1974). Äktenskapet upplöstes 1911.

⁴⁰² Hellefors: Viktor bodde som barn i Hällefors 1859-1866 där fadern var disponent vid Hällefors bruk. År 1905 skedde en stor omorganisering vid bruket under den nya disponenten Arvid Reuterskiöld (1866-1915). Viktors mamma Sophie Klingberg nämner även detta i ett brev till sonen Erland Klingberg från 28/5 1905.

45. Viktor Klingberg till sin pappa Erland Theodor Klingberg

29/11 1906 (Dordrecht, Sydafrika)

Dordrecht, 29 Novemb. 1906

P.O. Box No 2

*Ankom 26 Dec.*⁴⁰³

Goda Pappa!

Med dagens post öfversänder jag 20 £ till ÖrebroLånet.⁴⁰⁴ Mera skall jag öfversända i January. Ett paket Svenska tidningar har jag i dag bekommit and också för någon tid sedan ett paket med tidningar och en bok om släkten Klingberg utgifven af Erland.⁴⁰⁵ Den var ganska intressant att läsa. Det måste ha varit ett särdeles besvär att få ihop alla uppgifter och årtal.

Här är nu sommar och ganska varmt.⁴⁰⁶ Det har kommit mycket regn dessa sista månader och det ser ut att bli ett godt år för farmers. Ett kolfält har upptäckts här i närheten och skall börja arbetas nästa år. Aktiekapitalet är tecknad omkring 100,000 £.⁴⁰⁷ Kollagret är flere mil i utsträckning men ligger mestadels omkring 200 fot djupt och omkring 3 fot mäktigt. Fackmän säga att det ändå skall betala sig att arbeta det.

Jag har arbetat upp en ganska god praktik här oaktat jag har 3 concurrenter på platsen. Öfverhuvudtaget har jag det bättre än någon läkarbefattning i Sverige, mera betalt och långt mindre arbete.

Många helsningar till Mamma och hemmavarande

Tillgifne

sonen Victor

⁴⁰³ Anteckning av Erland Theodor Klingberg.

⁴⁰⁴ Se appendix VI. £ 20 motsvarar cirka 360 kronor år 1906 och cirka 20 000 kronor år 2015.

⁴⁰⁵ Viktors bror Erland Klingberg (1866-1938) utgav 1906 *Släkten Klingberg*.

⁴⁰⁶ Temperaturen ligger kring +25 grader i genomsnitt i Dordrecht vid denna tid på året.

⁴⁰⁷ £ 100 000 motsvarar cirka 1,8 miljoner kronor 1906 och cirka 100 miljoner kronor år 2015. Det fanns flera kolfält i närheten av Dordrecht: Indwe, Molteno, Sterkstroom m.fl. Sydafrika är år 2015 världens fjärde största kolexportör.

46. Viktor Klingberg till sin pappa Erland Theodor Klingberg

16/6 1907 (Dordrecht, Sydafrika)

South Africa, Dordrecht, 16 June 1907

P.O. Box n:2

Goda Pappa!

Jag öfversänder härmed Bankdraft på London för £ 30.⁴⁰⁸ Jag förmodar den kan inlösas af Mälare banken i Upsala.⁴⁰⁹ Jag hoppas kunna öfversända mera inom kort. Det är dock allmän penninge nöd här i landet och det är svårt att få in sina fordringar. Det har varit två goda skördeår här i Syd-Africa men allmänna tillståndet är inte en smula bättre för det. Folk utvandrar i skockar till Canada och westra Australien. Den Politiska osäkerheten och importerandet af öfver 50,000 Chineser till Johannesburg ligger nog till grund för allt detta.⁴¹⁰

Denna plats Dordrecht har tillväxt ganska mycket sedan jag kom hit.⁴¹¹ Kolfälten har undersökts nu för nära 2 år. Kapitalet för bedrifvandet af detsamma lär vara tecknadt, men huruvuda det öfverallt vill betala sig att arbeta detsamma blir en annan sak. På många ställen är kollagret för tunt och ligger för djupt ner.

Jernvägsstationen som för närvarande är 3 (engelska) mil från här kommer nog i sin tid att läggas här och Governementet anställer för närvarande undersökningar för jernvägens närmare anläggande.⁴¹²

Tidningarne de sista också har jag bekommit häromdagen.

Många helsningar till Mamma och hemmavarande

Tillgifne sonen

Viktor

P.S. Jag skulle vara glad att få mig öfversändt per post: En skintröja⁴¹³ och en Studentmössa.

⁴⁰⁸ £ 30 motsvarar cirka 540 kronor år 1907 och cirka 30 000 kronor år 2015. En "bankdraft" är en bankväxel.

⁴⁰⁹ Mälarebanken bildades 1847 och tas över av Svenska Handelsbanken 1926.

⁴¹⁰ Kineser har funnits i Södra Afrika sedan 1600-talet. Stora grupper invandrade till guld- och diamanfälten under 1800-talet, bl. a ett 60 000-tal kontrakterade arbetare som anlände efter Boerkrigets slut 1902. De invandrade kineserna mötte stort motstånd från den vita befolkningen och "Cape Chinese Exclusion Act" från 1904 förbjöd vidare invandring till Kapkolonin. Kineserna kom senare att falla under apartheid i det nya Sydafrika.

⁴¹¹ Viktor kom till Dordrecht 5 år tidigare, se brev 39. Dordrecht hade 2011 en befolkning på 10 000 innevånare.

⁴¹² Bibanan från Sterkstroom till Indwe som öppnades i mars 1896 (och i augusti 1906 förlängdes till Maclear) passerade tydligen ca 5 km ifrån Dordrecht. Vid en okänd senare tidpunkt byggdes verkligen en ny sträckning genom Dordrecht. Järnvägslinjen lades ned 2001.

⁴¹³ En skinntröja var en skinnjacka.

47. Viktor Klingberg till sin pappa Erland Theodor Klingberg

24/11 1907 (Dordrecht, Sydafrika)

Dordrecht, Cape-Colony

24th November 1907⁴¹⁴

Goda Pappa!

Den sorgliga nyheten har kommit mig tillhanda genom Pappas bref af 21st October. Jag sörjer Richard mycket, ty han har varit mycket hjälpsam till mig.⁴¹⁵ Jag vet att jag är skyldig honom pengar.⁴¹⁶ Huru har enkan och barnen ställt för sig?⁴¹⁷ Lemnade han några medel efter sig? Jag har tillskrifvit Eliza under adress: Foster's Buildings, Sheffield. Också har jag beställt en krans på Richards graf från Kapstaden att sändas öfver till Sheffield. Det är en kranz af ett slags silfverpoppel, hvars blad ej vissna. Tafvelberget vid Kapstaden är den enda plats i verlden hvar detta träd växer.⁴¹⁸

För öfvrigt har jag ej just några nyheter att medela härifrån. Det är nu full sommar här. Jag var nere till hafvet East-London för ungefär 6 dagar för att hafva några dagars rest, fast det är nog för kort tid att hvila upp sig på.⁴¹⁹ Jag har varit här i Dordrecht nu 5 år.⁴²⁰

Med hänsyn till pengar skall jag söka hemsända något nästa månad. Jag har en god praktik här, men tiderna äro så dåliga här så det är nästan omöjligt att så in sina fordringar. Om förhållandena vore desamma som före kriget så skulle jag nu vara i det närmaste skuldfri.⁴²¹

Tidningarne Pappa sände mig har kommit mig tillhanda.

Jag har ej haft några meddelanden från bröderna.⁴²²

⁴¹⁴ Detta brev är skrivet på sorgkantat brevpapper.

⁴¹⁵ Viktors äldre bror Richard avled 53 år gammal i Sheffield 13/10 1907. Han var född 1854 och emigrerade 1885 till Sheffield där han var representant för svenska järn- och ståltillverkare och exportörer.

⁴¹⁶ Viktor har skulder till Richard på kanske 2000 kronor, enligt ett brev från brodern Richard Klingberg till brodern Erland Klingberg 1905, se appendix VI.

⁴¹⁷ Richard efterlämnade änkan Eliza född Thackray (1855-1938) och barnen Ingeborg, född 1890, och Sigrid, född 1892.

⁴¹⁸ Tafvelberget är ett platåberg utanför Kapstaden i Sydafrika. Här växer silverträd *Leucadendron argenteum*, ett cirka 7 m högt evigt grönt träd, som endast växer i Kapområdet. Se Bild 8.

⁴¹⁹ East London är en hamnstad i nuvarande Östra Kapprovinsen i Sydafrika, då i Kapkolonin, och grundades 1847.

⁴²⁰ I brev 39 daterat 6/7 1902 anger Viktor att han kommit till Dordrecht och varit där cirka 2 månader.

⁴²¹ Boerkriget varade 1899-1902, och slutade alltså för 5 år sedan.

⁴²² Viktors kvarlevande bröder är: Carl (1863-1934), affärsman i London, Fredrik (1864-1938) läkare i Stockholm, Erland (1866-1938) officer på Dalregementet och bosatt i Mackmyra och Knut (1871-1959) officer på Dalregementet.

Många hälsningar till Mamma och hemmavarande

Från tillgifne

sonen Viktor

48. Viktor Klingberg till sin pappa Erland Theodor Klingberg

8/2 1908 (Dordrecht, Sydafrika)

Cape-Colony, Dordrecht 8 Febr. 1908

P.O. Box N: 2

*ankom 3 Mars*⁴²³

Goda Pappa!

Bref af 26 December har kommit mig tillhanda, också bref från Erland.⁴²⁴ Jag medsänder härmed en Bankdraft på London för £ 20. Det var min afsigt att betala in Örebrolånet nu helt och hållet men till följd af bref från Richards Enka och dotter har jag icke kunnat undgå att sända dem hvad jag kan afvara för närvarande med Bankdrafts på Sheffield och på Wien.⁴²⁵ Brefven från dem har jag öfversändt till Erland, hvaraf kan synas huru ställningen är för dem.

Jag har emellertid öfver £ 1000 utstående i någorlunda goda fordringar och dessa pengar komma in så småningom, men till följd af de dåliga tiderna är det svårt att få pengar inkasserade.⁴²⁶ Det blir nu ett nytt Governement (Ministere) här i Cape-Colony och hoppas det mycket af det s.k. Syd-Afrikanska partiet.⁴²⁷

Här är nu högsommar och klimatet här under denna tid på året är af det bästa i Syd-Africa.⁴²⁸ Jag hoppas att det snart blir jernväg hit. Stationen ligger för närvarande ungefär ½ timmes väg härifrån.⁴²⁹

Många helsningar till Mamma och hemmavarande

Tillgifne sonen Viktor

⁴²³ Anteckning av Erland Theodor Klingberg.

⁴²⁴ Viktors yngre bror Erland Klingberg (1866-1938).

⁴²⁵ Richard efterlämnade änkan Eliza född Thackray (1855-1938) och barnen Ingeborg, född 1890, och Sigrid, född 1892. Ingeborg är nu i Österrike, se nästa brev. Viktor har en stor skuld till Richard, se appendix VI.

⁴²⁶ £ 1 000 motsvarar cirka 18 200 kronor år 1908 och cirka 930 000 kronor år 2015.

⁴²⁷ The South Africa Party of the Cape Colony var ett lokalt politiskt parti i Kapkolonin grundat under 1890-talet där fokus låg bl. a. på frihandel, obligatorisk skolgång, fredliga relationer med grannländer och lokalt styre. Partier styrde tillsammans med Afrikander Bond Kapkolonin 1908-1910. När Sydafrikanska unionen bildades 1910 gick partiet samman med andra partier för att bilda ett nytt South Africa Party.

⁴²⁸ Genomsnittstemperaturen på sommaren är cirka +30 grader, luftfuktigheten cirka 70% och mycket lite regn faller.

⁴²⁹ Bibanan från Sterkstroom till Indwe som öppnades i mars 1896 (och i augusti 1906 förlängdes till Maclear) passerade ca 5 km ifrån Dordrecht. Vid en okänd senare tidpunkt byggdes en ny sträckning genom Dordrecht. Järnvägslinjen lades ned 2001.

49. Viktor Klingberg till sin pappa Erland Theodor Klingberg

7/3 1908 (Dordrecht, Sydafrika)

Dordrecht 7 March 1908

P.O. Box N:2

Goda Pappa!

Brefven och skintröjan med 2 Studentmössor och 2 halsdukar har riktigt kommit mig tillhanda i godt skick.⁴³⁰ Skintröjan passar bra och halsdukarne äro förträffliga. Studentmössan kan jag förstås inte använda här på gatorna. Jag har visat den för en del personer och alla trodde det var en Sjöofficers mössa. Paketet hade jag att betala med ungefär 7 kronor i tull och frakt.⁴³¹

Mammas bref har jag också fått. Hon skrifver och frågar om det är något annat jag behöfver från Sverige. I så fall 1 dozen hemmagjorda strumpor hälften ylle och hälften bomulls af mörk blå eller mörkbrun färg eller grå. Köpta strumpor äro tunna och vara inte mer än en vecka eller två.

I slutet af månaden blir här landtbruksmöte och en kapplöpning dagen efteråt.

Jag skref i förra månaden till Erland och medsände 2 bref, 1 från Eliza och ett från Richards dotter Ingeborg från Brunn i Österrike.⁴³² De äro förstås skrifvna på Engelska men kunna lätt öfversättas.

Många helsningar till Mamma och hemmavarande

från tillgifne

sonen

Viktor

⁴³⁰ I brev 46 från 16/6 1907 ber Viktor om en skintröja (d.v.s. skinnjacka) och en studentmössa.

⁴³¹ 7 kronor år 1908 motsvarar cirka 400 kronor år 2015.

⁴³² Eliza Klingberg, född Thackray, (1855-1938) är änka efter Viktors bror Richard (1854-1907). Ingeborg Klingberg (1890-1967), deras dotter, är i Österrike, dock oklart varför då hon bara är 18 år. Staden Brunn (numer Brno) tillhörde före 1919 Österrike, och ligger nu ligger i sydöstra Tjeckien.

50. Viktor Klingberg till sin pappa Erland Theodor Klingberg

22/11 1908 (Dordrecht, Sydafrika)

Dordrecht, 22 Nov. 1908

P.O. Box N:2

*ankom 15 Dec.*⁴³³

Goda Pappa!

Jag har dröjt med att besvara Pappas bref. Jag har inflyttat i ett nytt hus här och har nu 5 rum med badrum och kök och ett stycke trädgård.

Angående pengar så skall jag sända i nästa månad eller början af January. Dessa månader sälja Farmarna sin ull och bruka då betala sina räkningar åtminstone delvis.

För öfvrigt är det allmänna tillståndet här i landet mycket dåligt, konkurser och betalningsinställningar höra till ordningen för dagen öfverallt och kuststäderna äro uppfyllda med arbetslöst folk.

Den omtalade kolfyndigheten här blef pannkaka, det är nog kol öfverallt omkring här, men ej så mycket att det lönar sig arbeta.⁴³⁴

Det är nu sommar här nere, men regn behöfves det ganska mycket.

Jag medsänder ett julkort med ett silverleaf.

Många helsningar till Mamma och hemmavarande

tillgifne sonen

Viktor

⁴³³ Anteckning av Erland Theodor Klingberg.

⁴³⁴ I brev 45 och 46 från 1907 nämner Viktor något om kolfälten.

51. Viktor Klingberg till sin pappa Erland Theodor Klingberg

15/10 1910 (Dordrecht, Sydafrika)

V.E. KLINGBERG, M.D.

MARKET SQUARE

DORDRECHT⁴³⁵

Dordrecht,

Cape Colony,

15 October 1910

*Ankom 8 Nov.*⁴³⁶

Goda Pappa!

Strumporna ha för någon tid sedan riktigt kommit mig till handa och äro utmärkta. Hvad jag nu skulle vilja hafva är Porträtt af Mamma och Pappa. De som jag hade med mig från Sverige blefvo förstörda under ett regnflöde då jag lemnade Gwelo.⁴³⁷

Angående pengar så skall jag söka öfversända något i December eller January.

Här är nu grönt och vackert på vårsidan och förra veckan regnade det dugtigt så att allt ser för närvarande lofvande ut för farmers.

I nästa månad blir invigningen af Union for South Africa och Duke of Connaught kommer till Syd-Africa och stora festiviteter anordnas i Cap-Staden.⁴³⁸ Hufvudstaden for South-Africa blir Pretoria nära Johannesburg.⁴³⁹

⁴³⁵ Detta är det första brevet i brevsamlingen med ett tryckt brevhuvud. I ett brev från pappan Erland Theodor Klingberg till sonen Erland Klingberg (8/11 1910) står att han inte hört från Victor på nära ett år. Däremot nämner Viktors mamma Sophie Klingberg sonen i sin dagbok för i maj 1910 (en av de få gånger hon nämner honom under de 17 år dagboken täcker) och säger att hon fått "... ett godt bref från Victor med 2 pound (36 k) i namnsdagspresent". 36 kronor motsvarar cika 2400 kronor år 2015.

⁴³⁶ Anteckning av Erland Theodor Klingberg.

⁴³⁷ Det är nu drygt 16 år sedan Viktor lämnade Sverige och 14 år sedan han lämnade Gweru.

⁴³⁸ Sydafrikanska unionen (numera Republiken Sydafrika) bildades 31/5 1910 genom en sammanslagning av de brittiska kolonierna Kapkolonin, Transvaal, Oranjeflodskolonin (tidigare Oranjefristaten) och Natal som en självstyrande s.k. dominion under brittiska kronan. Storbritannien hade en formell överhöghet som så småningom försvann.

Största delen af ledamöterna för det nya Parlamentet äro Afrikander af Dutch härkomst så det Engelska Elementet är i antal betydligt underläge.⁴⁴⁰ General Botha är Prime-Minister och hans Cabinet är uteslutande Dutch.⁴⁴¹

Många helsningar

till Mamma

och hemmavarande

Tillgifne sonen

Victor

Prins Arthur, Duke of Connaught och Strathearn, (1850-1942) var drottning Viktorias tredje son och farbror till regerande kung Georg V (1865-1936). Han reste till Sydafrika 1910 för att öppna det första parlamentet. Prins Arthurs dotter Margaret (1882-1920) var gift med den svenske kronprinsen Gustaf Adolf, senare Gustaf VI Adolf (1882-1973), och är farmor till Carl XVI Gustaf.

⁴³⁹ Pretoria, grundad 1855 och tidigare huvudstad i Transvaal, räknas nu som en av Sydafrika tre huvudstäder, med säte för president och regering. (Parlamentet är i Kapstaden och Högsta domstolen i Bloomfontein.)

⁴⁴⁰ Afrikander är detsamma som boer, d.v.s. ättlingar till holländska invandrare.

⁴⁴¹ Louis Botha (1862-1919) hade varit general i Transvaal, och stridit mot England under Boerkriget, men blev nu Sydafrikanska unionens första premiärminister.

52. Viktor Klingberg till sin pappa Erland Theodor Klingberg

23/4 1911 (på SS Cluny Castle, nära Madagaskar)

Union-Castle Line⁴⁴²

23 April 1911

Ankom 26 Maj⁴⁴³

Goda Pappa!

Jag är för närvarande ombord å Cluny-Castle nära södra udden af Madagascar. Cluny Castle är en af de stora Engelska Ångbåtar som gå på Syd-Africa och östra Africa from London. Jag har företagit denna resa som semester för omkring 2 månader och den friska hafsluften är välgörande. Då jag har allting fritt och betalt dessutom som skeppsläkare med utmärkt kost och nästan ingenting att göra är det den bästa helgdagsresa jag har haft.

Jag kom ombord i East-London from there till Durban och Beira. From Beira gå vi nu till ön Mauritius.⁴⁴⁴ From there till Lorenzo-Marques, Durban, East-London, Port-Elizabeth och Cape-Town.⁴⁴⁵ From Cape-Town har jag fri resa med hvilken af Bolagets Ångbåtar jag vill tillbaka till East-London. Jag vill vara tillbaka i Dordrecht omkring slutet af May. Jag har en annan Doctor som sköter om min praktik i Dordrecht under min frånvaro.

Durban och Beira der var jag för omkring 12 år sedan ha tillvuxit och förändrats så att jag knappast kunde känna igen dem.⁴⁴⁶ I Mauritius stanna vi omkring 7 dagar så att jag har tid att se mig omkring der.

Jag har min egen Cabin (Hytt) här som är stor och comfortable. Dessutom är det ett Apothek och ett Lazarett med 8 sängar som dock hitintills ej varit anlitadt.

Före min afresa från Dordrecht erhöj jag tidningarne från Sverige. Då jag kommer till Dordrecht skall jag se hvad jag kan sända i penningeväg.

Många helsningar till Mamma och hemmavarande⁴⁴⁷

⁴⁴² Tryckt brevhuvud (med rederiets flagga). Union Castle Line var ett skeppsrederi som fraktade passagerare och gods mellan Europa och Afrika mellan 1900 och 1977. Fartyget SS Cluny-Castle byggdes 1903, se Bild 9.

⁴⁴³ Anteckning av Erland Theodor Klingberg.

⁴⁴⁴ Mauritius är en östat i Indiska oceanen öster om Madagaskar.

⁴⁴⁵ Lourenço Marques, numer Maputo, är sedan 1898 huvudstaden i Moçambique; staden grundades ursprungligen 1545 men övergavs och nuvarande stad är från ca 1850.

⁴⁴⁶ Viktor var i Durban och Beira 1896-97, se brev 27-28.

Tillgifne sonen

Viktor

⁴⁴⁷ Viktors mamma Sophie Klingberg skriver till sin son Erland Klingberg den 28/5 1911 att hon skickar Viktors brev så "... att du må se hvilken verldsomseglare han blifvit."

53. Viktor Klingberg till sin pappa Erland Theodor Klingberg

27/8 1911 (Dordrecht, Sydafrika)

V.E. KLINGBERG, M.D.

MARKET SQUARE

DORDRECHT

Dordrecht, Cape Colony,

27 August 1911

*ankom 18 september*⁴⁴⁸

Goda Pappa!

Från Mauritius skref jag ett brev i Maj som jag förmodar har framkommit?⁴⁴⁹ Jag hade en mycket angenäm resa i ett tropisk climate och den friska hafsluften var mycket välgörande med varma salta bad hvarje dag. I Mauritius stannade vi en hel vecka och jag hade tid att se mig omkring, reste med bantåg till den Botaniska Trädgården i Pampelmuss, som skall vara den största och bästa i sitt slag.⁴⁵⁰ Palmer af alla slag och sällsynta tropiska växter. Prinsen af Wales och suite hade middag der då han besökte Mauritius.⁴⁵¹

Angående pengar så skref jag från Mauritius att jag skulle se hvad jag kunde sända när jag kom tillbaka till Dordrecht. Tyvärr förlorade jag för en tid sedan båda mina hästar och har fått köpa mig nya, hvilket var en oförutsedd utgift. Jag skall dock söka sända hvad jag kan så snart som möjligt.

Här har varit en kall vinter här, men det börjar nu bli på vårsidan.

⁴⁴⁸ Anteckning av Erland Theodor Klingberg, som i ett brev (14/9 1911) till sin son Erland Klingberg nämner att han fått brev från Viktor.

⁴⁴⁹ Föregående brev, brev 52, är från 23/4 1911. Något brev från maj finns inte kvar.

Mauritius är en ö i Indiska oceanen, 1800 km från afrikanska kusten; den var då brittisk koloni och är sedan 1968 en självständig stat i brittiska samväldet (sedan 1972 republik).

⁴⁵⁰ Mauritius National Garden, eller Sir Sewoosigur Ramwoolam Botoanical Garden, grundades 1770 och var ursprungligen den franske guvenörens privata trädgård. Det var den första botaniska trädgården på södra halvklotet och länge rankat som världen tredje intressantaste trädgård. Pampelmousse är ett distrikt i norra Mauritius.

⁴⁵¹ Den förre prinsen av Wales, George (1865-1936), nu kung George V sedan 1910, besökte Mauritius i augusti 1901 på en resa där han även bl.a. besökte Sydafrika där Viktor såg honom, se brev 36. George var då kronprins men titulerades Duke of Cornwall and York, titeln Prince of Wales fick han först i november 1901; det är dock säkert han som avses.

Många hälsningar till Mamma och hemmavarande

tillgifne sonen

Victor

54. Viktor Klingberg till sin pappa Erland Theodor Klingberg

10/3 1912 (Dordrecht, Sydafrika)

V.E. KLINGBERG, M.D.

MARKET SQUARE

DORDRECHT

Dordrecht, Cape Colony,

10 March 1912

*Ankom 1 Aprill*⁴⁵²

Goda Pappa!

I December förledet år sände jag julkort, som jag förmodar framkommit. Jag skall söka att öfversända något pengar i nästa månad om det också ej blir så mycket. För öfvrigt mår jag godt och trfis bra här och klimatet är helsosamt.

Jag har haft bref från en ung Petri son till John Petri, hvari han säger att hans fader har dött och att han vill ha pengar.⁴⁵³ I händelse han vänder sig till Pappa så hänvisa honom till mig. Kapitalet är för länge sedan inbetalt och reversen är för gammal och kan ej på laglig väg indrifvas. Det är ränta på ränta han försöker att tillägna sig.

Sorgligt höra att det gått illa för Carl i London.⁴⁵⁴ Han levde bra högt sade Richard då jag var der. 400 Pund om året (7 à 8 000 kronor) är väl mycket för en ung pojke.⁴⁵⁵ Dessutom var han lätt trogen och lätt vilseledd med afseende på Credit till kunder. Richard hjälpte honom på benen då jag var i London annars hade han blifvit bankrupt redan då.

⁴⁵² Anteckning av Erland Theodor Klingberg.

⁴⁵³ Viktor lånade 1890 troligen 3 000:- av John Petree, se appendix VI. I John Petrees bouppteckning upptas en osäker fordran på Viktor på 1590:- (troligen 1500:- + ränta på 6%), vilket skulle innebära att Viktor bara betalat halva lånet, men Viktor har alltså en annan uppfattning. John Petree hade tre söner John Georg (1885-1920), Karl August (1888-1978) och Gunnar (1890- ?). Det kan ha varit vilken som av bröderna som skrivit till Viktor.

⁴⁵⁴ Viktors yngre bror Carl Gustaf Klingberg (1863-1934) emigrerade 1883 till England och startade 1891 egen grosshandlarfirma i London. Han verkar livet igenom haft ekonomiska problem. Hans mamma Sophie Klingberg (1832-1925) skriver om sonen Carls misslyckade affärer i sin dagbok 28/1 1911.

⁴⁵⁵ Carl är 1912 49 år gammal, och när Viktor var i England och träffade Richard 1894 och 1897 var Carl 31 resp. 34 år, så någon ung pojke var han ju inte. 400 £ år 1894 motsvarar cirka 500 000 kronor 2015 (400 £ år 1912 motsvarar cirka 350 000 kronor 2015).

Det skulle vara roligt att få höra några nyheter från hemorten. Många hälsningar till mamma.

För Svenska Tidningar vore jag tacksam. Också om jag kunde få mig tillsänt "Förteckning på Svenska Läkare för 1912". Kostar 1 krona.⁴⁵⁶

Tillgifne sonen

Victor

⁴⁵⁶ 1 krona år 1912 motsvarar cirka 50 kronor år 2015.

55. Viktor Klingberg till sin pappa Erland Theodor Klingberg

14/10 1912 (Dordrecht, Sydafrika)

V.E. KLINGBERG, M.D.

MARKET SQUARE

DORDRECHT

Dordrecht, Cape Colony,

14 October 1912

*Ankom 4 Nov.*⁴⁵⁷

Goda Pappa!

Jag har varit frånvarande from Dordrecht och tjenstgjort för en annan Doctor i westra delen af Cape-Colony och jag har haft en annan Doctor här i min plats. Tidningarne fick jag mig tillsända. Det gjorde mig godt att få ombyte af climate och en sjöresa från East-London.⁴⁵⁸ Jag har reparerat mitt hus här och byggt stall och vagnslider. Tomten köpte jag men banken förskotterade pengarne så att får betala ränta istället för hyra hvilket blir billigare.

För öfvrigt mår jag godt och har fullt up att göra för närvarande då skarlakansfeber och messling rasa nu som värst. Här är det förfärligt torkväder och missväxt blir nog resultatet.

Angående pengar så skall jag söka hemsända något snarast möjligt. Jag har en del utgifter för bosättning etc.⁴⁵⁹ Nästa år och årligen skall jag hemsända £ 50.⁴⁶⁰ Har det blifvit några nyheter från Carl in London.

Många helsningar till Mamma och hemmavarande

Tillgifne sonen

Victor

⁴⁵⁷ Anteckning av Erland Theodor Klingberg, som i ett brev (8/11 1912) till sonen Erland Klingberg nämner att han fått brev av Viktor.

⁴⁵⁸ East London är en hamnstad i nuvarande Östra Kapprovinsen i Sydafrika, ca 200 km från Dordrecht; staden grundades 1847. (Viktor skriver fortfarande Cape Colony fast Kapkolonin sedan 1910 heter Kapprovinsen som en del av Sydafrika.)

⁴⁵⁹ Dryga 2 månader senare, nämligen 24/12, gifter sig Viktor med Marthie de Klerk.

⁴⁶⁰ £ 50 motsvarar cirka 900 kronor år 1912 och cirka 44 000 kronor år 2015.

56. Viktor Klingberg till sin pappa Erland Theodor Klingberg⁴⁶¹

21/4 1913 (Dordrecht, Sydafrika)

V.E. KLINGBERG, M.D.

MARKET SQUARE

DORDRECHT

Dordrecht, Cape Colony,

21 April 1913

Ankom 12 Maj 1913⁴⁶²

Goda Pappa!

Jag öfversänder härmed Cheque £ 10— på National Bank London och skall jag söka öfversända mer inom kort.⁴⁶³ Jag har haft en del utgifter på bosättning och repairing af mina tomter.⁴⁶⁴

Jag har ej hört någonting från Sverige på länge annat än hvad jag tillfälligtvis får se i Engelska Tidningen. De Olympiska Spelen gingo ju ganska bra för Sverige men en Syd-Africaner tog priset i kapp löpning.⁴⁶⁵

Här i Syd-Africa blir det nog tråkiga tider igen. Det ser ut som Parlamentet måste bli upplöst. Förhållandet mellan The Dutch och engelska befolkningen är långt ifrån tillfredställande.⁴⁶⁶ Bidrag till Engelska Flottan har vägrats

⁴⁶¹ Detta är troligen Viktor sista brev till pappan som avlider 19/2 1914.

⁴⁶² Anteckning av Erland Theodor Klingberg, som nämner detta brev i ett brev (17/5 1913) till sin son Erland Klingberg,

⁴⁶³ £ 10 motsvarar 182 kronor 1912 och cirka 8 800 kronor år 2015.

⁴⁶⁴ Viktor har ännu inte nämnt att han den 24/12 1912 gifte sig med Marthie de Klerk och därför sannolikt haft bosättningsutgifter.

⁴⁶⁵ Olympiska spelen 1912 ägde rum i Stockholm och öppnades den 5 maj på Stockholms stadion. Sverige vann medaljligan med 64 medaljer, varav två guldmedaljer togs i fälttävlan (individuellt och lag) av Viktors systerson Axel Nordlander (1879-1972). Se Bild 10.

Kennedy Kane McArthur (1881-1960), Sydafrikansk löpare, tog mycket riktigt guldmedalj i löpning och vann maratonloppet.

⁴⁶⁶ Parlamentet upplöstes inte; nästa val skedde 1915.

och förste Ministern har blifvit tillfrågad att abdikera genom Congress af det Syd-Africanska Partiet in Blomfontein.⁴⁶⁷

Det var här i Syd-Africa torka de sista månaderna förledet år Novem. & December men goda regnskurar ha fallit dessa månader från January.

Många helsningar till Mamma och hemmavarande

Tillgifne sonen Victor

⁴⁶⁷ Louis Botha (1862-1919) var Sydafrikanska unionens första premiärminister, och ledare för Sydafrikanska partiet, som huvudsakligen bestod av boer (d.v.s. afrikaanstalande vita) men som ville behålla nära band med England. Han mötte motstånd inom sitt eget parti av James Barry Hertzog (1866-1942) som var boernationalist och emot England; Hertzog var justitieminister 1910-1912 men avgick efter en regeringskris. Det verkar av Viktors brev som att Hertzog nu fått Bothas eget parti att uttala sig mot honom. Botha blev dock kvar som premiärminister till sin död 1919, medan Hertzog 1913 bröt sig ur partiet och sedan bildade Nationalistpartiet. (Hertzog blev senare premiärminister 1924-1939, och Nationalistpartiet styrde landet under hela apartheidperioden 1948-1994.)

Blomfontein, grundat 1846 av britterna, hade tidigare varit huvudstad i Oranjefristaten och är sedan 1910 säte för Sydafrikas högsta domstol, och räknas därför som en av Sydafrikas tre huvudstäder.

57. Viktor Klingberg till sin bror Erland Klingberg⁴⁶⁸

19/10 1919 (Johannesburg, Sydafrika)

Dr. V.E. KLINGBERG,

M.O. CROWN MINES.⁴⁶⁹

M.O.H.

TELEPHONE: NEW CLARE NO: 12.

P.O. BOX NO. 96, NEW CLARE.

Hours: 9 to 11 A.M.

5 to 6 P.M.

Newlands,

Johannesburg,

Transvaal,

19th October 1919

Broder Erland!

Det är nu verkligen ganska längesedan jag hörde något från Sverige. Sedan kriget härjade har jag skrivit 4 brev men jag förmodar intet af dem framkommit till Sverige.⁴⁷⁰ Jag har varit ett år som Surgein-Captain i SydWest-Africa men är nu för närvarande bosatt här i Johannesburg.⁴⁷¹ Johannesburg är den största staden i Syd-Africa

⁴⁶⁸ Brev 57-69 finns bevarade hos Tage (Viktors brorsonson) och Eva Klingberg på Mackmyra.

⁴⁶⁹ Crown Mines är en förstad till Johannesburg.

⁴⁷⁰ Det finns ett hopp i den sparade korrespondensen från Viktor. Hans sista brev till pappan var daterat 21/4 1913 (pappan avled 19/2 1914) och nästa brev är sedan detta till brodern Erland. Det saknas alltså 6 1/2 år av korrespondens. Då första världskriget rasade 28/7 1914-11/11 1918 kan breven ha kommit bort.

⁴⁷¹ Sydvästafrrika var en tysk koloni som under första Världskriget erövrades 1915 av Sydafrika. Sydafrika behöll Sydvästafrrika (formellt som ett NF-mandat, men i praktiken som en femte provins) till 1990, då det blev självständigt under namnet Namibia. Viktor var alltså där som militärläkare i den sydafrikanska armén.

och här är en Svensk kyrka och församling med en Svensk Pastor Norenus.⁴⁷² Jag träffade här en Grosshandlare Delin från Gefle som sade att kände dig och att du tagit avsked från Armén med Majors rang?⁴⁷³

Jag har flere gånger tänkt resa öfver till Sverige men för närvarande är det nästan omöjligt att få plats på Ångbåtarne till England och lika stor svårighet att komma tillbaka.

Har du hört något från Carl i London?⁴⁷⁴

Jag skref ett bref från Molteno.⁴⁷⁵ Kanske du aldrig fick det. Också skref jag hem från Windhuk i Sydwest-Africa, men alla bref öppnades af Censor.⁴⁷⁶ Jag skref också härifrån for omkring ett år sedan. Skrif snart och låt mig höra alla Nyheter.

Helsningar

från din bror

Victor

⁴⁷² Johannesburg grundades 1886 och staden växte snabbt. Redan 1896 hade staden 100 000 innevånare. Idag har staden över 4,5 miljoner invånare.

Svenska kyrkan fanns från 1910 till 1976 i en liten kyrka vid Joubert Park i Johannesburg. Se Bild 11.

Johan Erik Norenus (1867-1934 i Johannesburg) missionär och pastor i Svenska församlingen i Johannesburg.

⁴⁷³ Johan *Gustaf* Emil Delin (1875-1950), grosshandlare i Gävle. Han hade flyttat från Gävle till Durban i Natal i Sydafrika 1897, och återvände 1901 till Gävle. Nu är han uppenbarligen på ett kortare besök i Sydafrika. Gustaf Delins bror Nils Delin (1877-1944) gifte sig 1903 med Elna Serrander (1877-1956) som var syster till Torsten Serrander (1875-1940); Torstens dotter Sara Serrander (1908-1969) gifte sig 1930 med Carl Klingberg (1905-1990), son till Viktors bror Erland.

Viktors bror Erland pensionerades 1916 från armén och fick "majors avsked", d.v.s. han befordrades från kapten till major vid pensioneringen.

⁴⁷⁴ Viktors bror Carl (1863-1934) hade emigrerat till London 1883 och varit grosshandlare men gått i konkurs 1911. Vad han gjorde senare är oklart.

⁴⁷⁵ Molteno är en stad i Östra Kapprovinsen i nuvarande Sydafrika, grundad 1874. Viktor bodde troligen där någon gång under 1915.

⁴⁷⁶ Windhoek (tyska Windhuk) är huvudstaden i Sydvästafrika (nu Namibia).

58. Marthie Klingberg till sin svåger Fredrik Klingberg⁴⁷⁷

28/11 1919 (Johannesburg, Sydafrika)

Dr. V.E. KLINGBERG,

M.O. CROWN MINES,

M.O.H.

TELEPHONE: NEW CLARE NO. 12.

P.O. BOX NO. 96, NEW CLARE.

Hours: 9 to 11 A.M.

5 to 6 P.M.

Newlands,

Johannesburg,

Transvaal,

Nov. 28th 1919

Dear Doctor Klingberg,

No doubt this will surprise you to receive a letter from an utter stranger as I am, but as each year brings me closer to my Husband, I think it's high time to get acquainted with his relatives.

Well! I am sure by this time you know that your Brother is married! Yes! Fancy it will 7 years on the 24th Dec that we are married, and a happy marriage too, but unfortunately no children, with the exception of 1 fine boy whom we adopted, my late sister's son, whom my parents adopted, and after my marriage, my Husband was kind enough and allowed me to adopt him.⁴⁷⁸ He is now growing into a man and such a clever boy, studying on for a chemist, but very sad he left a trace on his kidneys through scarlet fever, and it's developing into Bright's disease, of which I am deeply grieved.⁴⁷⁹

⁴⁷⁷ Marthie de Klerk (1883-1951) gift med Viktor Klingberg sedan 1912. Fredrik Klingberg (1864-1938) är bror till Viktor och läkare i Stockholm. Att brevet är skrivet till Fredrik framgår bl.a. av att han kallas Doctor.

⁴⁷⁸ Alfred Edwa de Klerk Muir (1901 -1950), Viktors och Marthies adoptivson.

⁴⁷⁹ Bright's sjukdom, ett äldre namn på njurinflammation, som beskrevs första gången 1827 av Edward Bright (1789-1858).

I lost 2 miscarriages, 1 of 4 months, and almost lost my life through it, because so bad that I had to undergo a very serious operation, and since then, I am not very strong. I am sorry for Doctor's sake that I XXX nothing a child to the world, as it would have added much to his life, being so many thousands of miles away from his people.

Do you write english? Please answer this scrawl of mine and tell me all about your dear mother, sisters and Brothers. I am sorry I do not know Swedish language, still I trust this language is quite familiar to you. We use almost 3 languages in the house. We have a dear Swedish Minister Rev and Mrs Norinius.⁴⁸⁰ Their congregation are about 700, so after all Johannesburg is not so scarce of Swedish people. Miss Nilson a Swedish lady friend, comes straight from Stockholm, and I am considering whether you will not know her being a Swedish Doctor.⁴⁸¹

How is your wife Mrs Klingberg and little ones getting on?⁴⁸² I trust well. Victor was indeed glad to have a letter from you, after a silence of almost 2 years, do write regular to him. Will you not like to take a trip to South Africa? We will be so glad to see you. I am hoping that Victor will soon be able to go to Sweden and still find his mother in life, it cost a lot of money to go to Sweden, does it not?⁴⁸³

I am sorry I haven't a nice Photo of Victor and I, else I would post you one, but we will soon have ourselves taken, and send you a Photo. Please send us one of yours by first mail. We have 3 Photos from your Brothers, but not one from you.

Fancy, I always use to correspond with Ingeborg Klingberg, but since the war started I lost her address and naturally our correspondence stopped, will you kindly send me her address?⁴⁸⁴ I would so much like to hear from her. Victor just told me that you informed him of her marriage. I hope she is quite happy in her new career. Well, I must close.

Victor is repying to your kind letter very soon.

With kind regards

Yours very sincerely

Mattie Klingberg

Wife of V.E. Klingberg

⁴⁸⁰ Johan Erik Norenus (1867-1934 i Johannesburg) missionär och pastor i Svenska församlingen i Johannesburg. Gift med Gurli Svanbom (-1933).

⁴⁸¹ Nilsson, okänd.

⁴⁸² Viktors bror Fredrik Klingberg är sedan 1904 gift med Elsa Bergstedt (1877-1958). De fick tre söner: Sixten (1906-2003), Enar (1912-74) och Axel (1913-87).

⁴⁸³ Viktor mamma Sophie Klingberg levde till 10/3 1925.

⁴⁸⁴ Ingeborg Klingberg (1890-1967) är Viktors bror Richards äldsta dotter, bosatt i England och psykoanalytiker. Hon gifte sig 20/12 1913 med John Flugel (1884-1955) psykolog och psykoanalytiker.

59. Viktor Klingberg till sin bror Erland Klingberg

26/9 1920 (Johannesburg, Sydafrika)

Dr. V.E. KLINGBERG,

M.O. CROWN MINES.

M.O.H.

TELEPHONE: NEW CLARE NO: 12

P.O. BOX NO. 96, NEW CLARE.

Hours: 9 to 11 A.M.

5 to 6 P.M.

Newlands,

Johannesburg,

Transvaal

26th Sept 1920

Ankom omkr. 26/10

Besvarades 30/11 1920⁴⁸⁵

Broder Erland!

Tack för ditt brev som jag erhöll med ditt Photo som kom mig riktigt tillhanda vill jag minnas Nyårsdagen. Jag skulle ha skrivit för länge sedan men har alltid uppskjutit. Roligt att höra något från Sverige. Har du träffat

⁴⁸⁵ Anteckning av Erland Klingberg. Kuvertet är poststämplat i New Clare 27/9 1920 och i Gävle 20/10 (1920).

Grosshandlaren Delin som var här för någon tid sedan?⁴⁸⁶ Det var i Svenska Församlingens läserum härstädes, der det var en Svensk Sällskapsafton med Tal, Sång & Lekar "väfva wadmal", "Låna Eld" etc..⁴⁸⁷

Det är underligt hur man kan träffa Folk härute. Häromdagen var haf i en af Förstäderna och träffade der en man vid namn Stroom. Jag hade beställt en Skylt från honom. Jag frågade händelsevis hvad landsman han var. Han var Scandinavian. Är ni från Danmark frågade jag. Nej, jag är från Sverige sade han. Det är en Province som kallas Dalarne och det var ett bruk der som är nedlagt nu som hette Thyfors.⁴⁸⁸ Han var en son till Skogvaktare Ström på Thyfors och har nu eget hus och reder sig bra.

Jag ser i Tidningarne att det är dåliga tider i Europa nu men de Scandinavisk länderna ha det väl inte så dåligt då jernpriset är högt och Trävaror etc. också.⁴⁸⁹ Här nere kostar allting nu mer än dubbelt så mycket som före kriget och Striker och arbetsinställningar höra till ordningen. Endast här i Johannesburg är det många tusen arbetslösa mestadels hemkomna Soldater.⁴⁹⁰

Huru är Harald Nordlander du skref han var så dålig?⁴⁹¹ Jag mår väl. Har en ganska god och lättskött praktik.

Har du utgifvit din Slägtbok nu?⁴⁹² Send mig en. Min hustru är född 24 April 1883. Hon heter Marthie de Klerk. Huru mår Mamma? Hon skrifver aldrig mer nu.⁴⁹³ Hennes sista bref erhöll jag in Molteno 1915.⁴⁹⁴ Jag skref till

⁴⁸⁶ Johan Gustaf Emil Delin (1875-1950), ursprungligen från Gävle och utflyttad till Natal i Sydafrika 1897. Han återvände sedan 1901 till Gävle. Gustaf Delins bror Nils Delin (1877-1944) gifte sig 1903 Elna Serrander (1877-1956) som var syster till Torsten Serrander (1875-1940). Torstens dotter Sara Serrander (1908-1969) gifte sig 1930 med Carl Klingberg (1905-1990), son till Viktors bror Erland.

⁴⁸⁷ Svenska kyrkan låg vid Joubert Park i Johannesburg. "Väva vadmal" är en svensk folkdans från 1840-talet och "Låna eld" är en danslek känd från åtminstone 1750.

⁴⁸⁸ Tyfors är en by, nu i Ludvika kommun, i Dalarna, bara 10 km från Gustafsström i Värmland där familjen Klingberg bodde 1866-1886. I Tyfors fanns järnbruk 1790 -1882, och ett sågverk 1863-1937.

Ernst Ström (1872-1946 i Sydafrika), son till skogsvaktare Karl Gustaf Ström (1838-1912).

⁴⁸⁹ Europa drabbades efter första världskrigets slut av en ekonomisk kris i början av 1920-talet.

⁴⁹⁰ Första världskriget har varit slut i knappt två år.

⁴⁹¹ Harald Nordlander (1853-20/4 1920) var gift med Viktors syster Sigrid (1858-1914). Han har alltså dött sedan Viktor fick Erlands brev.

⁴⁹² Erland Klingberg skrev 1906 "Släkten Klingberg". Till 1919 års utgåva av *Släktkalendern* behövdes säkert kompletteringar och Viktor verkar ha missförstått vad uppgifterna behövdes till.

⁴⁹³ Det finns inga sparade brev mellan Sophie Klingberg och sonen Viktor. Sista brevet hem till pappan är från 21/4 1913. Första världskriget och Viktors eget flyttande gjorde kanske postgången svår. År 1915 var Sophie Klingberg 83 år gammal, men mycket vital, vilket hennes dagbok från den tiden visar. Hon skrev flitigt dagbok mellan 1914 och 1919 (den period brevsamlingen inte täcker), se www.elfbrink.se. Vi vet dock att Sophis skrev brev till andra i familjen, så t.ex. ber hon 19/10 1915 sin son Erland att sända svenska tidningar till Viktor.

⁴⁹⁴ Molteno är en stad i östra Kapprovinsen i nuvarande Sydafrika, grundad 1874.

Mamma från Molteno, från Windhuk i S.W. Africa och också from here men ovisst är om mina bref framkommit.⁴⁹⁵ Huru mår Carl? Han har det nog ej så bra i dessa tider i London.

Jag förmodar jag skref till dig i mitt sista bref att jag var ett år i S.W. Africa on Active Service⁴⁹⁶ och var nära nog up till sjön Nguami och Okavango River.⁴⁹⁷ Jag fick rida på Cameler och såg wilddjur af alla slag. Landet up till Portugisiska gränsen⁴⁹⁸ är nu öfvertaget och införlifvat med Union of Syd Africa.

Jag har många gånger tänkt resa öfver till Sverige men för närvarande är utsigten att få plats på Ångbåtarne ganska dålig och biljetter måste köpas 6 a 8 månader in advance och till på köpet priset mer än dubbelt. Hoppas dock att någon gång komma öfver på ett par månader till England och Sverige.⁴⁹⁹

Många helsningar till Mamma och din fru.⁵⁰⁰

Din tillgifne

bror Victor

⁴⁹⁵ Windhoek är största staden och huvudstad i nuvarande Namibia, då Sydvästafrika. Tyskarna förklarade området som tysk koloni 1884. Windhoek grundades 1890 och blev huvudsäte i Tyska Sydvästafrika 1892. Staden erövrades av sydafrikanska styrkor 1915.

⁴⁹⁶ Viktor tjänstgjorde som militärläkare ett år under första världskriget, se brev 57.

⁴⁹⁷ Ngami är en fiskrik träsksjö i Botswana som saknar utlopp. Okavangofloden är en flod i sydvästra Afrika; den är den fjärde längsta floden i Afrika och rinner inte ut i havet utan i Okavangodeltat i Kalahariöknen och Ngami, där vattnet avdunstar.

⁴⁹⁸ Gränsen till Angola, som då var en portugisisk koloni.

⁴⁹⁹ Viktor avled i Johannesburg 1947, 53 år efter att han utvandrade, utan att ha besökt Sverige igen.

⁵⁰⁰ Viktors bror Erland Klingberg var gift med Anna Fogelmarck (1867-1953).

60. Viktor Klingberg till sin bror Erland Klingberg

8/5 1921 (Johannesburg, Sydafrika)

Dr. V.E. KLINGBERG,

Newlands, Johannesburg.

Telephone:

P.O. Box No. 96.

New Clare, No. 12.

New Clare.

Consulting Hours: 9 to 11 a.m. and 5 to 6 p.m.

*Anlt 6/6 21*⁵⁰¹

8th May 1921

Broder Erland!

Det är nu ganska länge sedan jag erhöll ditt sista brev. Jag skulle ha skrivit för länge sedan, men har alltid uppskjutit. Jag är fortfarande här i Johannesburg. Trifs bra här och har fullt upp att göra. För närvarande äro vi sysselsatta med Nybyggnader på mina Tomter här. Jag köpte nemligen ett boningshus och affär här och angränsande tomt också och nu har jag några tillbyggnader gjorda. Byggnadsmaterialerna äro dock förskräckligt dyra. Plank och trävaror äro fabulöst dyra likaså jernplåt (Corugated Iron) som brukas som tak här i S. Africa.

Huru mår mamma? Jag har verkligen inte hört något from henne på mycket länge.⁵⁰² Huru går det med din slägtförteckning?

Om inte kriget varit hade jag nog kommit öfver till Sverige på några månader, men nu är allting in Europe omkring 3 gånger så dyrt och en resa till Sverige och tillbaka skulle nog kosta minst minst £ 400 eller £ 500, d.v.s. omkring 10,000 kr.⁵⁰³

Jag undrar om du kunde sända mig några Svenska Tidningar och kanske också en liten Bok "Förteckning på Svenska Läkare" för detta eller förledet år. Den brukade kosta 1 krona.⁵⁰⁴

⁵⁰¹ Anteckning av Erland Klingberg.

⁵⁰² Viktor anger i det föregående brevet, brev 59, att han inte hört från sin mamma sedan 1915.

⁵⁰³ £ 400-500 motsvarar cirka 6700-8400 kronor år 1921 och cirka 144 000 – 180 000 kronor år 2015.

⁵⁰⁴ 1 krona år 1921 motsvarar cirka 21 kronor år 2015. Viktor har önskat denna förteckning regelbundet genom åren och antar alltid att den kostar 1 krona.

Det Politiska tillståndet här i SydAfrica är ganska oroligt med Strejker och nya taxor.⁵⁰⁵ Efter hvad jag sett i Tidningarne är dock tillståndet i Europa mycket sämre åtminstone i en stor del af centra Europa. Och nu är kolstrejken i England också ganska allvarsam.⁵⁰⁶

Har du hört någonting från Carl och Fredrik nyligen? Jag skall skriva till Fredrik nu snart. Carl har jag ej haft något bref från på många år. Jag såg honom senast i London 1897 då jag också reste till Sheffield och såg Richard.⁵⁰⁷ Har du aldrig varit utom Sverige?

Skrif nu snart och många Helsningar

från din tillgifne

bror Victor

⁵⁰⁵ Oron på den sydafrikanska arbetsmarknaden berodde bland annat på den internationella ekonomiska krisen. Oron växte tills det blev fullt upplopp ett år senare, se not 508.

⁵⁰⁶ I England var det kolgruvestrejk i mars 1921.

⁵⁰⁷ Viktor reste ju till England 1897 (men ej vidare till Sverige), se brev 30.

61. Viktor Klingberg till sin bror Erland Klingberg

7/11 1923 (Johannesburg, Sydafrika)

Dr. V.E. KLINGBERG,

Newlands, Johannesburg.

Telephone:

P.O. Box No. 96.

New Clare, No. 12.

New Clare.

Consulting Hours: 9 to 11 a.m. and 5 to 6 p.m.

7th November 1923

Broder Erland!

Tack för ditt brev. Det är nu ganska längesedan jag hörde något från Sverige. Förledet år sände jag dig en hel del Tidningar härifrån, handlade om Strejken eller rättare sagdt upproret här.⁵⁰⁸ Fick du dessa Tidningar? Post Communicationen var ganska osäker.

Pastorn in Svenska Gustaf Adolfs Församlingen här Kyrkoherden Norenus afreste förledet år eller 1921 till Sverige och lofvade att uppsöka Eder Mamma och Fredrik åtminstone som bo i Upsala & Stockholm.⁵⁰⁹ Jag undrar om han har träffat dem? Sorgligt höra att du mistat din dotter Ulla.⁵¹⁰ Jag har förstås aldrig sett henne. Hon var ju helt ung. Huru länge hade hon Tarmtuberculos? Lungsot och Tuberculos fins ej i vår släkt i regeln.

Jag har nu varit härute i 30 år och varit ute för ganska många Strapatser och äfventyr.⁵¹¹ Jag har dock nästan aldrig varit sjuk. Huru är det Mamma? Du skref att hon var sängliggande. Mamma är nu 91 år och det är ju en ganska hög ålder.⁵¹² Är din son Erland i Hamburg?⁵¹³ Efter hvad jag sett i Tidningarne allting i Tyskland är upside

⁵⁰⁸ Randupproret började i december 1921 med strejker bland vita gruvarbetare sedan guldpriset sjunkit kraftigt och gruvägarna hotade med lönesänkningar och att ersätta en del vita arbetare med svarta som hade mycket lägre löner. I mars 1922 utvecklades konflikten till ett öppet uppror mot staten, vilken slog tillbaka med kraft och krossade upproret med militär.

⁵⁰⁹ Johan Erik Norenus (1867-1934 i Johannesburg) missionär och pastor i Svenska församlingen i Johannesburg.

Viktors familj är ganska utspridd men brodern Erland bor på Mackmyra utanför Gävle, mamman i Uppsala och Fredrik i Stockholm (liksom brodern Knut och systemen Marie-Louise).

⁵¹⁰ Erland Klingbergs dotter Ulla (tidigare kallad Kajsa) (1901-8/7 1923) avled 22 år gammal av tarmtuberkulos.

⁵¹¹ Viktor anlände till Sydafrika i mars 1894.

⁵¹² Viktors mamma Sophie Klingberg var född 26/8 1832.

down så jag förmodar Affärer med Tyskland är omöjligt.⁵¹⁴ £ 1 (one Pound Sterling) är värdt 1000 Millioner Mark. Hvad will bli af Europa det undrar jag då svarta horder från Africa måste dras in för att hålla den Politiska Balancen mellan Tyskland och Frankrike i jemnviigt.⁵¹⁵ Här i SydAfrica är mycket dålig tid och Arbetslöshet och Strejker och Politiska Disputer, men Folk som komma från Europa säga att här är ett Paradis i jemnförelse med förhållandena i Europa.

Häromdagen träffade jag unga Nordenfelt.⁵¹⁶ Han talar ju Engelska ganska bra. Jag telefonerade till honom igår och han lofvade att komma och hälsa på oss. Han kan komma på Spårvagn.

Om Lördag är det Fest Afton (Gustaf Adolfs Fest) på Svenska Församlingen här med Sång och Tal allt på Svenska och jag förmodar unga Nordenfelt kommer der också.⁵¹⁷

Ja, nu farväl för denna gång och Många helsningar till Mamma och de dina.

Din tillgifne bror

Victor

Skrif snart

⁵¹³ Viktors brorson Erland Theodor Klingberg (1898-1981). Han var (enligt vad som berättas i familjen) några år i Hamburg och kanske Lübeck på praktik efter att ha avlagt civilekonomexamen på Handelshögskolan. Han hade sedan i decennier god kontakt med en inackorderingsdam han bott hos.

⁵¹⁴ Tyskland hade efter förlusten i första världskriget en kraftig inflation. Denna skenade iväg 1923, tills den hejdades av en valutareform i november. Den sista månaden steg priserna med drygt 20% per dag, eller en faktor 1000 på en månad. En svensk krona var värd 3000 mark i början på året, och 1 000 000 000 000 (en biljon) mark i mitten av november.

⁵¹⁵ Syftar troligen på de svarta soldater från Senegal och andra kolonier som ingick i de franska styrkor som sedan första världskrigets slut ockuperade Rhenlandet, och 1923 även Ruhrområdet. Dessa svarta soldater sågs som en skymf av tyskarna ("Svarta skammen") och var mål för en rasistisk propagandakampanj.

⁵¹⁶ Lennart Nordenfelt (1897-1978) försäljningsingenjör för SKF i Hofors i Johanneburg 1923-25. Hans mamma Ebba Henriette Nordenfelt (1870-1963) flyttade 10/10 1922 in i Vasahuset på Vasagatan i Uppsala och var därmed granne med Viktors mamma.

⁵¹⁷ Festen hölls på lördagen den 11 november 1923. (Gustaf Adolfsdagen är egentligen 6 november, årsdagen av Gustaf II Adolfs död 1632.)

62. Viktor Klingberg till sin bror Erland Klingberg

7/2 1925 (Johannesburg, Sydafrika)

Dr. V.E. KLINGBERG,

Newlands, Johannesburg.

Telephone:

P.O. Box No. 96.

New Clare, No. 12.

New Clare.

Consulting Hours: 9 to 11 a.m. and 5 to 6 p.m.

Anlt. 5/3 25

Besv. 16/3 25⁵¹⁸

7th Febr. 1925

Broder Erland!

Tack för ditt brevkort som jag erhöll för omkring en vecka sedan. Jag förmodar det är ditt boningshus på Mackmyra Bruk Fotographi på brevkortet som du sände?⁵¹⁹ Huru är mamma?⁵²⁰ Kyrkoherden Norenus (Pastor för Svenska Församlingen i Johannesburg) kom tillbaka från Sverige för någon tid sedan. Hans fru var i Upsala och uppsökte då Mamma.⁵²¹ Hon var kry och rask sade hon och såg visst inte så gammal ut. Mamma frågade henne 100 frågor om ett och annat.

Nordenfelt har varit här flere gånger.⁵²² Han är nu hos en Annan och Större Firma här (Reunert & Lenz) och reser i Motorcar och tar upp order från Guldminorna omkring Johannesburg och också andra delar af Transvaal.⁵²³ Han frågar mycket efter dig och dina söner.⁵²⁴

⁵¹⁸ Anteckning av Erland Klingberg.

⁵¹⁹ Viktors bror Erland Klingberg och hans fru Anna Fogelmarck (1867-1953) innehade sedan 1910 Mackmyra i arv efter Annas mamma Emma Fogelmarck, född Elfbrink (1842-1910). Familjen bodde där först enbart på somrar och till jul.

⁵²⁰ Viktors mamma Sophie Klingberg avlider den 10/3 1925, 92 ½ år gammal.

⁵²¹ Johan Erik Norenus (1867-1934 i Johannesburg) missionär och pastor i Svenska församlingen i Johannesburg. Gift med Gurli Svanbom (-1933).

⁵²² Lennart Nordenfelt (1897-1978) försäljningsingenjör för SKF i Hofors i Johanneburg 1923-25. Enligt detta brev hade han dessutom en annan anställning i Johannesburg innan han flyttade till Hofors senare under 1925.

⁵²³ Reunert & Lenz grundat 1888 och i ledande i Sydafrika vad gällde elektricitet.

Här är nu högsommar och ganska varmt. Mycket regn i December och January. Denna tid på året är det en öfverflöd på frukter af alla slag Aprikoser, Persikor, Grenadiller, Pine-Apples etc. Om jag kommer ned till Kapstaden skall jag försöka sända dig en låda med Pine-Apples och Grenadiller. De äro de enda frukter af det slag som kunna sändas och anlända i godt skick.

Här är nu beredningar att mottaga Prinsen af Wales som kommer hit i April tror jag.⁵²⁵

Kanske du har sett i Tidningarne att ett stort Platina fält har blifvit upptäckt här i Transvaal i Lydenburg Distrikt i nordöstra Transvaal men några hundra mil från Johannesburg.⁵²⁶

Är du ofta i Stockholm och Upsala? Jag förmodar mycket är förändradt nu sedan jag var der, nu öfver 30 år sedan. Har du hört någonting från Carl? Jag undrar huru han har det nu för tiden. Jag skref till honom för öfver ett år sedan men det är ovisst om han fått mitt bref. Från Fredrik hade jag bref för någon tid sedan.

Ja, nu farväl för denna gång och många helsningar till mamma oh de dina. Skrif snart.

Din tillgifne bror

Victor

⁵²⁴ Erland Klingberg söner: Axel (1896-1971), Erland (1898-1981), Wilhelm (1902-1994) och Carl (1905-1990).

⁵²⁵ Edward (1894-1972) , prins av Wales, son till George V och kronprins, senare Edward VIII. Han anlände 1/5 1925 till Kapstaden.

⁵²⁶ Lydenburg, numer officiellt Mashishing, är en stad i norra Sydafrika. Staden grundades 1849 av boer men afrikanska bosättningar fanns redan sedan länge; vid Lydenburg har man hittat sju keramikhuvuden från ca 500, de tidigaste kända skulpturerna från södra Afrika. 1924 upptäcktes här rika platinaförekomster.

63. Viktor Klingberg till sin bror Erland Klingberg

26/4 1925 (Johannesburg, Sydafrika)

P.O. Box Nr 96

New Clare, Johannesburg

Transvaal

26 April 1925

Broder Erland!

Ditt brev med den sorgliga underrättelsen erhöll jag för några dagar sedan.⁵²⁷ Det var ju inte så oväntadt då Mamma var så gammal nära nog 93 år. Ditt brev var en utförlig beskrifning af Mammas sista dagar och begrafning och får jag tacka dig därför. Jag har beställt en krans på Mammas Graf af SydAfrikanska everlasting Flowers. Jag vill sända den till Stockholm till Fredrik så att den riktigt kommer fram. Låt mig veta när stenen kommer att resas på mammas Graf så att jag får göra mitt bidrag.

Nordenfelt telefonerade hit att Mamma aflidit så jag erhöll underrättelsen en eller två dagar före ditt brev.⁵²⁸ Ditt brev kom just som jag ämnade sända ett telegram till dig.

Nordenfelt har ofta varit här. Han trifs bra här i Syd-Africa. Han är nu hos en annan Firma Reunert & Lenz.⁵²⁹

Han var här för några veckor sedan och sade att han fått ett mycket god anställning i Sverige så han kommer att lemna Syd-Africa i July månad.⁵³⁰ Han frågar alltid efter dina söner och han är en god och fin Gentleman.⁵³¹

Ni äro nu på vårsidan i Sveirge med 1st Maj i nästa vecka. Här är det förstås höst med kyliga nätter, ovanligt mycket Regn har fallit fallit i Mars och April så Trafiken på många ställen är afbruten och jernvägsbroarne bortspolade.⁵³² Ner åt Durban flöt ett helt jernvägståg ner i en flod och flere passagerare omkommo including Lokomotive föraren och eldaren.

⁵²⁷ Viktors mamma Sophie Klingberg avled 10/3 1925, 92 ½ år gammal.

⁵²⁸ Lennart Nordenfelt (1897-1978) försäljningsingenjör för SKF i Hofors i Johanneburg 1923-25. Hans mamma Ebba Henriette Nordenfelt (1870-1963) flyttade 10/10 1922 in i Vasahuset på Vasagatan i Uppsala och var därmed granne med Viktors mamma.

⁵²⁹ Reunert & Lenz grundat 1888 och i ledande i Sydafrika vad gällde elektricitet.

⁵³⁰ Lennart Nordenfelt (1897-1978) arbetade i Hofors på SKF som driftsingenjör från 1925, senare försäljningschef.

⁵³¹ Erland Klingbergs söner var: Axel (1896-1971), Erland (1898-1981), Wilhelm (1902-1994) och Carl (1905-1990).

⁵³² Minitemperaturen i Johannesburg under april är +10 grader med normalt 7 regndagar.

Storartade beredningar äro nu i gång för Prince of Wales mottagning.⁵³³

Många helsningar till din Hustru och de dina.

Din tillgifne

Bror Victor

⁵³³ Edward (1894-1972) , prins av Wales, son till George V och kronprins, senare Edward VIII. Han anlände 1/5 1925 till Kapstaden.

64. Marthie Klingberg till sin svåger Erland Klingberg⁵³⁴

26/4 1925 (Johannesburg, Sydafrika)

Newlands

April 26th 1925

Dear Erland,

It will rather be a surprise to you to receive a familiar letter from a stranger, but by marriage we are connected as Sister and Brother, and therefore I am taking the privilege in writing you a few lines. I will live in the hope that I will receive a reply to this note. I am very sorry that I cannot write Swedish.

Now! Before proceeding further I must first touch the point of your mother's death, the news came to us as a great shock, although dear mother lived a long life, still Victor and I always looked forward that I will have the pleasure to meet her and we often spoke that should we not go to Sweden this year.⁵³⁵ Then we will go next year, but alas! She was cut and torn away from us. I feel so sorry for my Husband, and out of his respect I am in slight mourning for a short time, for a dear Lady.

By your photos I felt as if I have met you already. Will you and your wife not like to come to South Africa for a holiday trip? Come to us we will be delighted to have you.

Mr. Nordenfelt often comes to see us and Victor and I are both very fond of him, he is a fine Gentleman, your boys must miss him very much.⁵³⁶ Do send us a family Photo of your home circle.

Your summer has just started and our winter is just setting in. This year we are having a lot of rain and no doubt we will have a cold winter, but I dare say our winters are not as cold as yours. I generally bottle a lot of fruit. We have a small garden and it was a delight to have seen the beautiful pears, I am very fond of a pretty garden and flowers as well. We are rather fortunate as in Johannesburg we are having the whole year round fruit also lovely fresh vegetables.

Where are your Sisters living, what part of Sweden?⁵³⁷ Please ask them to send me Photos and Ingeborg your niece, I believe she is in London. You know years ago we always use to correspond. I understood from your Doctor Brother Fredrick, that she is married, also her sister.⁵³⁸

⁵³⁴ Detta brev är skrivet på sorgkantat brevpapper.

⁵³⁵ Victors mamma Sophie Klingberg avled 10/3 1925, 92 år gammal.

⁵³⁶ Lennart Nordenfelt (1897-1978) försäljningsingenjör för SKF i Hofors i Johanneburg 1923-25.

⁵³⁷ Viktors syster Sigrid var död sedan 1914, Marie-Louise bodde i Stockholm sedan 1902 och Elsa bodde i Markaryd.

⁵³⁸ Ingeborg Klingberg gifte sig 20/12 1913 med John Flugel (1884-1955) psykolog och psykoanalytiker. Sigrid Klingberg (1892-1984) gifte sig 1916 med Carl-Axel Yllner (1891-1977) läkare.

I trust you will be able to read this scrawl and please excuse the bad writing, it's not very nice paper to write on.

Kindly remember me to mrs. Klingberg and with love to you

I remain yours sincerely

Marthie Klingberg

65. Viktor Klingberg till sin bror Erland Klingberg⁵³⁹

11/7 1930 (Durban, Sydafrika)

WHITE HOUSE HOTEL

THE NEAREST HOTEL ON THE BEACH TO THE SEA

MARINE PARADE

DURBAN

FACING THE INDIAN OCEAN

11th July 1930

Broder Erland!

Tack för ditt bref med Studentmössan, som riktigt kommit mig tillhanda för några veckor sedan. Som du ser är jag för närvarande här i Durban för några veckors holiday. Vi reste hit med Motor Car från Johannesburg omkring 400 mil.⁵⁴⁰ Det tog oss två dagsresor, d.v.s. 200 mil om dagen.

I nästa vecka är det South African Medical Congress.⁵⁴¹ Det är också Durban July Handicap⁵⁴² and Agricultural Show i denna månad och en massa folk är här från alla delar af SydAfrica.

Huru är det med Eder i Sverige? Ni har det nu högsommar. Här i Syd Africa är det nu vinter och på vägen från Johannesburg var det mycket kallt. Här i Durban är det dock sommarväder hela året om, men jultiden ända till March är det förskräckligt varmt.⁵⁴³

Jag förmodar du fått mitt bref från Johannesburg angående arvet from Moster Mi⁵⁴⁴ som riktigt kommit mig tillhanda. Jag förmodar Carl nu har så att han kan lefva på sitt arf för åtminstone ett år.

⁵³⁹ Kuvertet är poststämplat i Durban 12/7 1930.

⁵⁴⁰ Engelska mil, d.v.s. ca 600 km. Avståndet mellan Johannesburg och Durban är cirk a 500 km fågelvägen och idag knappt 600 km med bil.

⁵⁴¹ Sydafrikas läkarkongress hölls årligen sedan 1908 (med få undantag), sedan 1928 organiserade av den då nybildade Medical Association of South Africa, sedan 1998 (efter apartheid) ombildad till South African Medical Association.

⁵⁴² Durban July Handicap är en stor hästkapplöpning som sedan 1897 hålls i Durban första lördagen i juli varje år.

⁵⁴³ Under december till mars är det i genomsnitt cirka +27 grader varmt i Durban dagtid.

⁵⁴⁴ Viktors moster *Maria* Lovisa Carolina Carlstein, född Baalack (1834-1929) avled 20/8 1929. Hon var änka efter Johan Edvard Fritiof Carlstein (1827-1916) och tydligen barnlös så syskonbarnen fick arva. (Arvsskifte skedde 28/1 1930.)

Jag vill stanna här i Durban intill 22nd July då vi resa tillbaka till Johannesburg via Pieter Maritzburg, Lady Smith, New Castle, Standerton, Volkrust and Heidelberg.⁵⁴⁵

Jag medsänder ett par Photos from Durban så att du kan se hurudandt det är härnere.⁵⁴⁶

Många helsningar från

din bror Victor

⁵⁴⁵ Pietermaritzburg, grundad 1838, Ladysmith, grundad 1847, Newcastle, grundad 1854, är alla städer i den nuvarande Sydafrikanska provinsen KwaZulu-Natal, då Natal. Standerton, grundad 1864 och Volkrust, grundad 1888, ligger i Mpumalangaprovincen medan Heidelberg ligger i Gautengprovinsen, då alla i Transvaal. Flera av städerna spelade en viktig roll under Boerkriget 1899-1902.

⁵⁴⁶ Bild 12 visar Durbans Marine Parade på 1930-talet.

66. Viktor Klingberg till sin bror Erland Klingberg

Julkort (odaterat) 1932⁵⁴⁷

"Every Kind Thought and Good Wish"

"With Joyous Greetings and

Fondest Wishes for a

Bright and Happy Christmas"

and prosperous New Year

"Although I've often said before

"May happiness with you abide,

the same old wish I send once more

to greet you at this Christmas-tide"

Med hjertligaste helsningar

From

Victor and Marthie

⁵⁴⁷ Julkortets kuvert bär stämplarna: Newville, Johannesburg 17/12 1932 och Mackmyra 12/1 1933. Försändelsen är utlöst med 10 öre, vilket motsvarar cirka 3 kronor år 2015.

67. Viktor Klingberg till sin bror Erland Theodor Klingberg

11/12 1936 (Johannesburg, Sydafrika)

Dr. V.E. KLINGBERG

Newville, Johannesburg

Telephone Newlands 12

Consulting hours: 9 a.m.-1 p.m.

Residence:

Rossmore, Brooklands Avenue,

Consulting Hours: 2-5 p.m.

11th Dec 1936

Broder Erland!

Det är nu ganska längesedan vi hörde anything from Sverige. Jag skrifver nu detta bref med Air mail för att komma dig tillhanda jultiden. I September fyllde jag mina 80 år och börjar nu på att blifva gammal, men jag har ännu en liten praktik här och i Newlands dit jag reser hvarje morgon (omkring 10 Minuter med Motor Car). Jag förmodar det är mycket förändradt i Sverige sen jag var der nu mer än 40 år sedan.⁵⁴⁸ Jag har träffat Nordenfelt när han var här i början af året.⁵⁴⁹ Han har flygit öfver hela verlden och jag förmodar han är nu i Sverige.

Här är nu Exhibition (verldsutställning) och många utlänningar från alla parter af verlden äro här.⁵⁵⁰ Johannesburg är nu en stor stad större än Stockholm med mång storiga byggnader och präktika Butiker just så goda som i London och Paris.⁵⁵¹ Min hustru skrifver också nu.⁵⁵²

Din tillgifne bror

Victor

Vet du adressen of Richards Döttrar?

⁵⁴⁸ Viktor anlände till Sydafrika i mars 1894, d.v.s. för 42 år sedan.

⁵⁴⁹ Lennart Nordenfelt (1897-1978), nu försäljningschef för Fagersta bruk, bodde i Johannesburg 1923-1925, se brev 61-64.

⁵⁵⁰ "The Empire Exhibition" i Johannesburg var en internationell utställning för hela det brittiska imperiet mellan september 1936 och januari 1937; den var en del av Johannesburgs 50-årsfirande.

⁵⁵¹ Johannesburg och Stockholm hade 1936 båda drygt 500 000 invånare. Johannesburgs befolkning år 2011 var strax under miljonen (cirka 957 000) utan förorter och 4,4 miljoner med, medan Stockholm hade 2014 strax över 900 000 invånare i Stockholms stad och 1,4 miljoner medräknat förorter.

⁵⁵² Se brev 68.

68. Marthie Klingberg till sin svägerska Anna Klingberg och svåger Erland Klingberg.

11/12 1936 (Johannesburg, Sydafrika)

THE BRIXTON PHARMCY

Proprietor: E. Muir, M.P.S.⁵⁵³

Chemists and 130a, Caroline Street

Druggists Brixton,⁵⁵⁴

PHONE May. 581. JOHANNESBURG.

Cr. of Cranbourne Rd and

Brookland avenue

Rossmore⁵⁵⁵

Dec 11th 1936

My dear Anna and Erland,

No doubt this will surprise you to receive a letter from me after so many years of delay, although I have not written to you, you were always fresh in my memory.

How are you all getting on, I trust you are all well and happy. We are not in the best of health, I am suffering of a bad throat and will have to give me over for an operation. Victor does not look well at times, when I ask him whether he is ill, the reply comes "I am alright". You know Victor was 80 years on the 14th Sept – that's a high age and yet he does his daily work with such energy and always the same old Victor. Fancy, I am already 60 years of age, I still feel so young, drive my own motor car, and still dance and join the young folks in sports. I only hope I will not give in too soon, as Victor will find it very lonely without me. Although my adopted son with his family are living just next door to us and they are so lovingly to Victor.⁵⁵⁶ How are your children, are they all

⁵⁵³ E. Muir är Marthie Klingbergs adoptivson, hennes systerson. Se brev 58.

⁵⁵⁴ Brixton är en förort till Johannesburg.

⁵⁵⁵ Rossmore är en stadsdel i Johannesburg.

⁵⁵⁶ Edwa Muir (1901-1950) med sin första fru *Jeannie* Thomson född Cook (27/5 1905? – 1946) och de då tre barnen David Victor Muir (1930-), Edward Alfred Muir (1931-), Jean *Margie* Muir (1933-), se appendix V.

married?⁵⁵⁷ I suppose it surprised you all about Edward, what a pity and grieve to the Royal family.⁵⁵⁸ I think the Duke of York will have an awful uphill, as he undoubtedly has not had such a wide experience as his brother, yet just the name of "King George" sounds well.⁵⁵⁹ We had quite an exciting time in listening in to all the movements of London.⁵⁶⁰ I am just waiting for this evening when he will leave his country and family for good.⁵⁶¹ It's very sad and these dreadful wars, what a pity that we cannot live in peace while we are on this Earth.⁵⁶²

Well! Dear Brother and Sister – can you not take a trip to South Africa? I am sure you can afford it. I am afraid we will be unable to go to Sweden. Well! Do answer me very soon and tell us when you will come, even if you come for two months, we have our summer now and the climate is just lovely.

We have the Empire Exhibition on, it's like a beautiful Park, so interesting to see all the different exhibits.⁵⁶³

I am enclosing a photo of our Residence, our place is surrounded by golf courses and Trees. We are living 5 years at this place. I planted every tree and am already enjoying some ripe Apricots. My flower garden is not so fine this year, we have many ants this year and they destroy the plants.

Xmas is very near and I dare say you all are getting ready for it as we do. I wish you a very merry Xmas and a happy new year. May the Almighty share us many years and that we can meet each other before we have to depart from this world.⁵⁶⁴ XXX convey my best wishes to your children.

I am writing on my son's business paper you will see his address on the head of the paper. How is Mr. Nordenfelt and his family?⁵⁶⁵ Please give my best love to them.

⁵⁵⁷ Erland och Anna Klingbergs barn: Axel (1896-1971) gift 1929 med Gertrud Eismann (1894-1986), Erland (1898-1981) ogift, Wilhelm (1902-1994) gift 1932-1939 med Birgit Magnuson (1908-1942) och senare 1943 med Hetty Doerper (1907-2005), Carl (1905-1990) gift 1930 med Sara Serrander (1908-1969).

⁵⁵⁸ Edward VIII (1894-1972) abdikerade 11/12 1936 efter knappt 10 månader som kung för att kunna gifta sig med Wallis Simpson (1896-1986). Den engelske kungen var kung även över Sydafrika. (På samma sätt som drottning Elizabeth nu är drottning över 15 tidigare kolonier förutom Storbritannien. Sydafrika blev republik 1961.) Abdiktionen var därför godkänd även av den sydafrikanska regeringen och (i efterhand) parlamentet.

⁵⁵⁹ Den nye kungen Georg VI (1895-1952), Edwards bror, var innan han blev kung Duke of York.

⁵⁶⁰ Edward VIII abdikerade den 11/12 1936, samma dag som Marthie skriver sitt brev, och meddelade detta till omvärlden i en radiosändning. Han lämnade England nästa dag. Efter andra världskriget bodde han med sin fru i Frankrike.

⁵⁶¹ Edward VIII (1894-1972) gav den 11/12 1938 med anledning av sin abdikering ett radiotal:
<https://www.youtube.com/watch?v=wBn06A-sdok>.

⁵⁶² Oklart vilka krig hon syftar på. 1936 pågick Italiens invasion av Abessinien (1935-36) och Spanska inbördeskriget (1936-1939 samt Kinesiska inbördeskriget (1927-49). Första världskriget, där Sydafrika deltog, var 1914-1918. Andra världskriget började 1939.

⁵⁶³ "The Empire Exhibition" i Johannesburg var en internationell utställning för hela det brittiska imperiet mellan september 1936 och januari 1937.

⁵⁶⁴ Både Viktor och Erland börjar bli rätt gamla när detta brev skrivs, Viktor har ju just fyllt 80 och Erland är 70 år gammal.

⁵⁶⁵ Lennart Nordenfelt (1897-1978), nu försäljningschef för Fagersta bruk, bodde i Johannesburg 1923-1925, se brev 61-64.

I must draw to a close, I would love to have a Photo from you both, sorry we haven't one to send you only a snap.

With tons of love and please write very soon.

From your loving sister

Mattie Klingberg

69. Viktor Klingberg till sin bror Erland Klingberg⁵⁶⁶

14/12 1937 (Johannesburg, Sydafrika)

Dr. V.E. KLINGBERG,
Newville, Johannesburg

(Telephone Newlands 12

Consulting hours: 9 a.m.-1 p.m.)

Residence:

Rossmore, Brooklands Avenue

Telephone 31-1200

Consulting Hours: 2-5 p.m.

14th Dec. 1937

Broder Erland!

Det är nu öfver ett år sedan jag hade något bref från Sverige. Jag förmodar du träffade Nordenfelt.⁵⁶⁷ Han var här i början af året och hade flygit öfver allt Australien, Amerika. Jag förmodar han är nu tillbaka i Sverige.

Jag är nu nära nog gammal, fyllde 81 den 14th September. Jag skrifver nu också till Fredrik. Han har nu pension men praktiserar fortfarande. Han skref från sin nya Bostad Hornsgatan N. 26 i Stockholm.⁵⁶⁸ Jag förmodar Stockholm har ändrats mycket sedan jag lemnade Sverige år 1894. Gustaf Adolfs Torg och Kungsholmen med Karolinska Institutet är dock väl oförändradt.⁵⁶⁹

Jag sänder dig ett julkort och tillönskar dig och de dina en god jul och ett godt nytt år.

Din tillgifne bror Victor

⁵⁶⁶ Viktors bror Erland avled 22/7 1938 varför detta brev troligen är det sista Viktor skrev till honom.

⁵⁶⁷ Lennart Nordenfelt (1897-1978), nu försäljningschef för Fagersta bruk, bodde i Johannesburg 1923-1925, se brev 61-64.

⁵⁶⁸ Viktors bror Fredrik avlider i Stockholm 10/4 1938.

⁵⁶⁹ Karolinska Institutet är ett statligt medicinskt universitet i Stockholm; det grundades 1810 och fanns 1816-1945 på Norr Mälarstrand på Kungsholmen.

Appendix I. Bilder

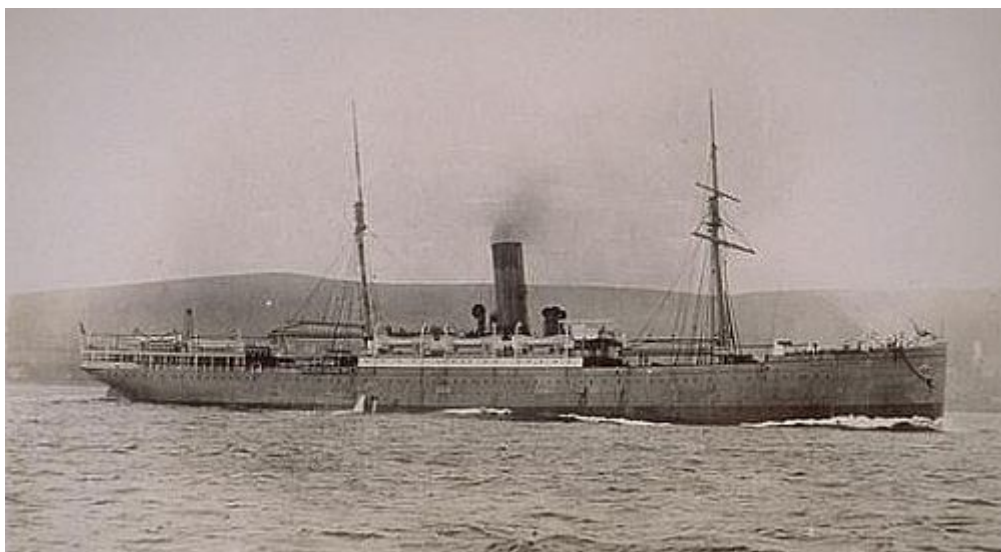

Bild 1. SS Norham Castle med vilken Viktor Klingberg reste från London till Kapstaden i mars 1894.

Bild 2. Memorial Hospital Bulawayo (nämnt i brev 16) troligen 1910-talet.

Bild 3. Shanganipatrullen 1893.

COMMISSIONER STREET, JOHANNESBURG.

Bild 4. Commissioner Street, Johannesburg (1895).

Bild 5. Dordrecht i Sydafrika i modern tid.

Bild 6. *Zantedeschia aethiopica* (*Calla aethiopica*).

Bild 7. Grottmålning från Barkly Pass, Kapprovinsen, Sydafrika: "Dinorben I".

Bild 8. Silverträd, *Leucadendron argenteum*.

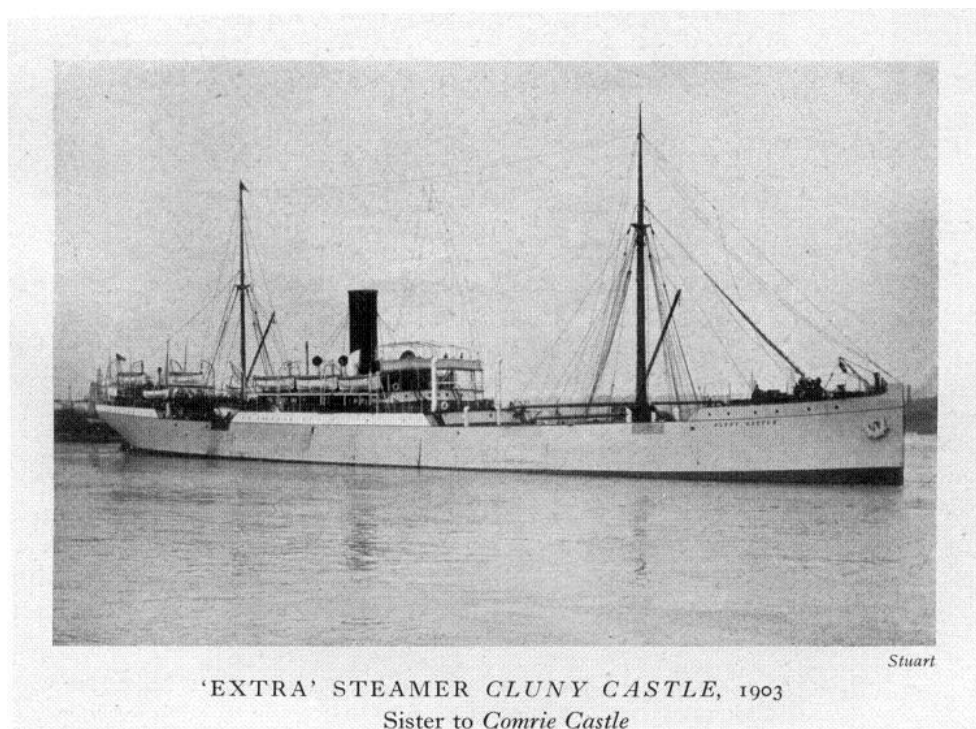

Bild 9. SS Cluny Castle på vilken Viktor tjänstgjorde som skeppsläkare i 2 månader under 1911.

Bild 10. Viktors systerson Axel Nordlander (1879-1962) som tog två guldmedaljer i OS i Stockholm 1912.

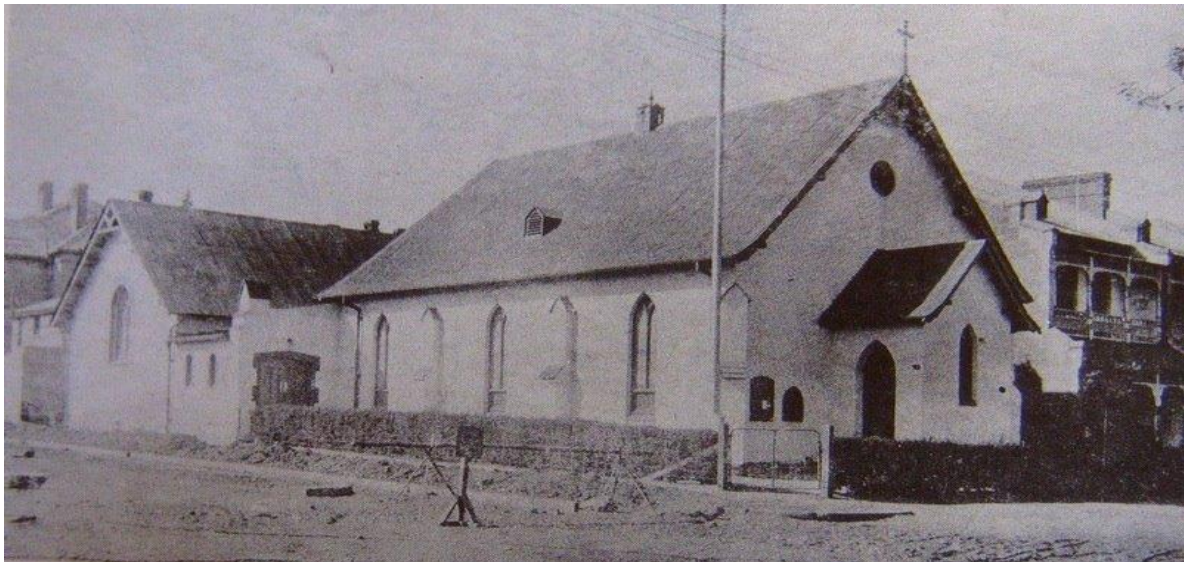

Bild 11. Svenska kyrkan i Johannesburg (ca 1900).

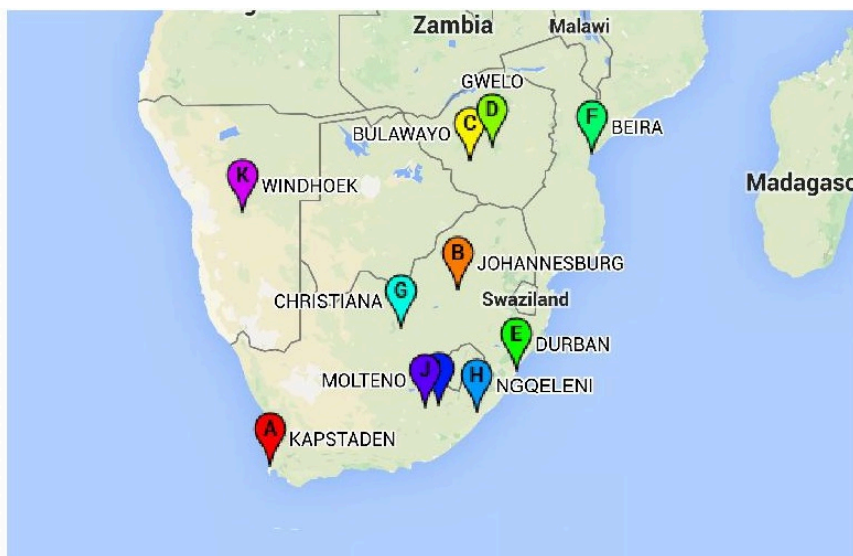

Bild 12. Durban, Marine Parade 1930.

Appendix II. Boende- och vistelseorter 1894-1947

Viktors boendeorter i södra Afrika

- Kapstaden
- Johannesburg
- Bulawayo
- Gweru
- Durban
- Beira
- Christiana
- Ngqeleni
- Dordrecht
- Molteno
- Windhoek

Platser där Viktor bodde kortare eller längre tid, visade på en modern karta (från Google Maps).

ort	ankomstdatum	kommentar	avresedatum	Kommentar
London	feb-mars 1894	brev 1 är daterat i London 8/3 1894	10/3 1894	Restiden från Southampton i England till Kapstaden anges till 14 dagar
Kapstaden	31/3 1894		april 1894	Reser vidare efter ett par dagar, resan skall ta 3 dagar (brev 2)
Johannesburg	april 1894	brev 3	9/4 1894	Brev 4 anger att han reser den 9/4
Bulawayo	maj 1894	I brev 3 anges restiden till cirka 5 veckor från Johannesburg	5/3 1895	Brev 11
Gweru	6/3 1895	Brev 11	aug 1896	Brev 28 anger att Viktor lämnade Gweru i slutet av augusti

Durban	okt 1896	Brev 28 den 31/10 anger att Viktor rest i 2 mån	dec 1896	Brev 29 anger att Viktor var i Durban nära 2 mån
Beira	Jan-mars 1897	Brev 29 från Beira är daterat 20/3 1897	1897	
London	1897	Brev 30 är daterat 24/10 1897 i London	30/10 1897	I brev 30 anger Viktor att han tänker resa tillbaka 30/10
Kapstaden	nov 1897	Resan London – Kapstaden tog cirka 14 dagar	dec 1897	I brev 31 anger Viktor att han stannade tre veckor i Kapstaden
Christiana	dec 1897	Brev 31 är daterat 4/1 1898 i Christiana	1898	
Ngqeleni	1898	Brev 32 är daterat 14/4 1899 och Viktor tycks vara rätt nyanländ	Jan-feb 1902	I brev 37 den 10/3 1902 anger Viktor att han lämnat Ngqelen. Sveriges Läkarehistoria (1933) anger att Viktor var i Ngqeleni 1898-1902.
Kapstaden	Jan-feb 1902	I brev 37 10/3 1902 anger Viktor att han är i Kapstaden	c. 1/5 1902	Viktor avser att flytta till Fraserburg men hindras av boerkriget, se brev 37. Svensk Läkare-Matrikel (1901) anger att Viktor "utövade medicinsk praktik" i Kapstaden.
Dordrecht	c. 1/5 1902	I brev 38 den 6/7 1902 anger Viktor att han varit i Dordrecht cirka 2 mån	1914	Sista brevet från Dordrecht (nr 56) är från 21/4 1913. Svenska Släkt- kalendern 1915/16 anger Dordrecht. Sveriges Läkare- historia (1933) anger 1914.
Molteno	c. 1915	I brev 59 anger Viktor att han bodde i Molteno 1915	c. 1915-16	
Windhoek	dec 1916	I brev 57 skriver Viktor att han var militärläkare i Sydvästafrika i ett år, bl.a. och kanske	dec 1917	Sveriges Läkarehistoria (1933)

		främst i Windhoek		
Johannesburg	1918	I brev 57 (19/10 1919) skriver Viktor att han bor i Johannesburg och varit där i minst ett år. Även Sveriges Läkarehistoria (1933).	8/8 1947	Viktor avlider 8/8 1947 i Johannesburg

Appendix III. Orts- och platsregister

Beira	Beira är en hamnstad i Portugisiska Östafrika (nuvarande Moçambique), grundades 1891.
Bulawayo	Bulawayo i Matabeleland är nu Zimbabwes andra största stad. Var tidigare matabelekungen Lobengulas huvudstad, men erövrades 1893 av British South Africa Company under det första Matabelekriget.
Christiana	Christiana är en stad i Transvaal i nuvarande Sydafrika som grundades 1870 kring det diamantfält som hittades där då.
Dordrecht	Dordrecht är en stad i östra Kapprovinsen i nuvarande Sydafrika (tidigare i Kapkolonin), grundad 1856.
Durban	Durban grundades redan 1824 i vad som senare blev den engelska kolonin Natal, numera en del av Sydafrika.
Gwelo	Gwelo är en stad grundad i Matabeleland 1894, nu i Zimbabwe, och bytte namn till Gweru 1982.
Johannesburg	Johannesburg grundades 1886 i Transvaal när stora guldfyndigheter upptäcktes i området. Området var då befolkat av boer, som drivit bort de tidigare bosatta afrikanska stammarna, men Johannesburg kom att befolkas av övervägande briter och andra engelsktalande. Staden växte snabbt och redan 1896 hade staden 100 000 invånare; Johannesburg är nu Sydafrikas största stad med 4,4 miljoner invånare.
Kapkolonin	Kapkolonin, Cape Colony, var ursprungligen en holländsk koloni, som blev en brittisk koloni 1795. Från 1910 en del av Sydafrika.
Kapstaden	Kapstaden är en sydafrikansk stad på Atlantkusten. Bosättningar fanns i området för över 10 000 år sedan. Staden grundades 1652 av holländska ostindiska kompaniet. Storbritannien tog kontroll över staden 1795.
Kimberley	Kimberley är en stad i Norra Kapprovinsen i Sydafrika (tidigare i Kapkolonin), grundad 1866 av boer; strax därefter hittades stora diamantfyndigheter vilket ledde till en diamantrush.
Mafeking	Mafeking (sedan 1980 Mafikeng, sedan 2010 officiellt Mahikeng) grundades av Barolongfolket 1852; brittiska legosoldater bosatte sig där 1880-talet. Mafeking låg från 1885 i Brittiska Bechuanaland och från 1895 i Kapkolonin i

	nuvarande Sydafrika. Mafeking var trots detta huvudstad i Bechuanaland 1894-1965.
Mashonaland	Mashonaland är den nordöstra delen av nuvarande Zimbabwe.
Matabeleland	Matabeleland numer västra delen av Zimbabwe.
Molteno	Molteno är en stad i Östra Kapprovinsen i nuvarande Sydafrika (tidigare i Kapkolonin), grundad 1874.
Natal	Natal är en provins i det nutida Sydafrika (nu kallad KwaZulu-Natal), namngavs 1497 av portugiser och grundades som republik 1839 av boer. Området erövrades redan 1843 av briter som sedan skapade kolonin Natal.
Ngqeleni	Ngqeleni är en stad i Pondoland i Östra Kapprovinsen i nuvarande Sydafrika, tidigare i Kapkolonin.
Pondoland	Pondoland i Östra Kapprovinsen i nuvarande Sydafrika. Ett tidigare självständigt afrikanskt rike som annekterades av Kapkolonin 1894.
Port Elizabeth	Port Elizabeth är en hamnstad som grundades 1820 i den engelska Kapkolonin, sedan 1910 en del av Sydafrika.
Selukwe	Selukwe, numer Shurugwi, är en stad i Matabeleland (nu i Zimbabwe), grundad 1899 vid guldgruvan på Selukwe guldfält som anlades på tidigt 1890-tal.
Shangani	Shangani är ett samhälle i Matabeleland (i nuvarande Zimbabwe) mellan Gweru och Bulawayo.
Shanganifloden	Shanganifloden börjar vid Shangani och rinner igenom den västra delen av Zimbabwe.
Zambezi-floden	Zambezi-floden har sina källor i nuvarande Zambia och rinner ut i Indiska Oceanen. Den är en gränsflod mellan nuvarande Zimbabwe och Zambia.

Appendix IV. Personregister

Här nedan finns en personförteckning på de personer som ofta förekommer i breven eller fotnoterna:

Carl	se Carl Klingberg
Edwa	se Edwa Muir
Eliza	se Eliza Klingberg
Elsa	se Elsa Müntzing
Erland	se Erland Klingberg
Fredrik	se Fredrik Klingberg
Ingeborg	se Ingeborg Klingberg
Jameson, Leander Starr	Sir Leander Starr Jameson (1853-1917) läkare, politiker och nära lierad med Cecil Rhodes. Var 1891-1896 utsedd av British South Africa Company som förvaltare (administrator) över Mashonaland och 1894-1896 även Matabeleland. Ledde vid årsskiftet 1895/96 den s.k. Jamesonräden, ett misslyckat försök att invadera Transvaal med en liten privat armé från British South Africa Company, varefter satt i fängelse några månader. Gjorde senare politisk comeback, och var bl.a. premiärminister i Kapkolonin och adlades i England till baronet .
Khama	Khama III (1837-1823) var kung över bangwatofolket i en del av Bechuanaland som 1885-1966 stod under brittiskt protektorat. British South Africa Company (Chartered Company) ville 1895 ta över Bechuanaland. Khama reste då tillsammans med kungarna Bathoen och Sebele från två andra riken i Bechuanaland till England 1895 för att få förbli självstyrande under engelska regeringens protektorat, vilket också lyckades efter en två månaders propagandaturne samt förhandlingar med kolonialministern.
Klingberg, Carl	Carl Klingberg (1863-1934), Viktors yngre bror, emigrerade 1883 till England och startade 1891 egen grosshandlarfirma i London. Han verkar livet igenom haft ekonomiska problem. Ogift.
Klingberg, Eliza	Eliza Klingberg (1855-1938), född Thackray, gift med Viktors äldre bror Richard Klingberg (1854-1907), bosatt i Sheffield.
Klingberg, Erland	Erland Theodor Klingberg (1866-1938) officer och bosatt på Mackmyra utanför Gävle. Gift 1895 med Anna Fogelmarck (1867-1953) och hade barnen: Axel (1896-1971), Erland (1898-

	1981), Paco (1899-1900), Ulla/Kajsa (1901-23), Wilhelm (1902-1994) och Carl (1905-1990).
Klingberg, Erland Theodor	Erland Theodor Klingberg (1821-1914), Viktors far, disponent. Gift med Sophie Baalack (1832-1925). Bodde sedan 1886 i Uppsala som pensionär.
Klingberg, Fredrik	Fredrik Klingberg (1864-1938) Viktors yngre bror, läkare i Stockholm. Han gifte sig 1904 med Elsa Bergstedt (1877-1958). De fick tre söner: Sixten (1906-2003), Enar (1912-74) och Axel (1913-87).
Klingberg, Ingeborg	Ingeborg Klingberg (1890-1967), Richard Klingbergs äldsta dotter och Viktors brorsdotter. Hon utbildade sig till psykoanalytiker och gifte sig 20/12 1913 med John Flugel (1884-1955) psykolog och psykoanalytiker. Född i Sheffield och senare bosatt i London.
Klingberg, Knut	Knut Klingberg (1871-1959) var Viktors yngste bror. Han var officer och tjänstgjorde bl.a. i Persien 1914-15. Han gifte sig 12/10 1903 med Mary-Ann Ossbahr (1879-1943). De fick inga barn.
Klingberg, Marthie	Marthie Klingberg (- 1950), född de Klerck, gift med Viktor 1912.
Klingberg, Richard	Richard Klingberg (1854-1907), emigrerade 1885 till England där han i Sheffield var representant för svenska järn- och ståltillverkare och exportörer. Gift 1887 med Eliza Thackray (1855-1938). Barn: Sigrid Mary Eleonora (1888-1889), Ingeborg (1890-1967) gift Flugel, och Sigrid (1892-1984) gift Yllner, som flyttade till Sverige och gifte sig där.
Klingberg, Sigrid	Sigrid Klingberg (1892-1984) dotter till Viktors bror Richard, flyttade till Sverige och gifte sig 1916 med läkaren Carl-Axel Yllner.
Klingberg, Sophie	Sophie Klingberg (1832-1925), född Baalack, Viktors mor. Gift med Erland Theodor Klingberg (1821-1914). Bodde sedan 1886 i Uppsala.
Knut	se Knut Klingberg
Lindblom, Frans Peter	Frans Peter Lindblom (1854-97 i Johannesburg) läkare i Sydafrika efter 1892. Viktor bodde hos honom vid sin ankomst till Johannesburg 1894.
Lindstedt, Adolf Fredrik	Adolf Fredrik Lindstedt (1847-1915) läkare i Uppland. Viktor hade innan han åkte till Afrika lånat pengar av honom.
Marie-Louise	se Marie-Louise Müntzing

Marthie	se Marthie Klingberg
Missen	se Marie-Louise Müntzing
Muir, Edwa	Edwa de Klerck Muir (1901-50). Adoptivson till Marthie Klingberg, Viktors hustru. Son till Marthies syster och hennes man. Apotekare. Adoptivsonen Edwa gifte sig två gånger och fick sammanlagt 6 barn (varav det sista postumt): Gift 9/3 1929 med <i>Jeannie</i> Thomson Cook (27/5 1905? – 1946). Barn: David Victor (29/3 1930 -), Edwa Alfred (16/11 1931 -), Jean <i>Margie</i> (13/11 1934 -), Shirley <i>Heather</i> (20/3 1940 -). Gift med <i>Susanna</i> Carolina du Plessis, f. Jansen (28/6 1921 -). Barn: Yvonne Zirkie (10/2 1949 -), Marlene Cheryl (5/12 1950 -)
Müntzing, Elsa	Elsa Müntzing (1875-1957) Viktors yngsta syster, född Klingberg. Gifte sig 29/11 1899 med Johnny Müntzing (1866–1943), kamrer på Timsfors pappersbruk i Markaryd. De fick fem barn: Greta (1901-73), Kerstin (1902-90), Gerda (1904-99), Sven (1906-93), Sture (1915-88).
Müntzing, Marie-Louise	Marie-Louise Müntzing (1860-1928) född Klingberg, kallad "Missen". Yngre syster till Viktor. Hon gifte sig 12/4 1882 med ingenjören Alvar Müntzing (1848-1917) som arbetade i pappersindustrin och bland annat uppfann det s.k. kraftpappret. Barn: Nils (1887-1967), Gunhild (1891-1985), Wilhelm (1893-1941), Sigrid (1899-1981). De bodde i Munksjö till 1896, sedan i Timsfors (Markaryd) 1897-1902, och från 1902 i Stockholm.
Nordenfelt, Lennart	Lennart Nordenfelt (1897-1978) försäljningsingenjör för SKF Hofors bruk i Johannesburg 1923-25. Flyttade 1925 tillbaka till Sverige där han var bl.a. försäljningschef på Hofors bruk och senare på Fagersta bruk. Hans mamma Ebba Henriette Nordenfelt (1870-1963) flyttade 10/10 1922 in i Vasahuset på Vasagatan i Uppsala och var därmed granne med Viktors mamma Sophie Klingberg.
Nordlander, Sigrid	Sigrid Nordlander (1858-1914), syster till Viktor, gifte sig 20/6 1878 med brukspatron Harald Nordlander (1853-1920) på Hagge bruk utanför Smedjebacken och bodde där till sin död. De fick fyra barn: Axel (1879-1962), Hugo (1883-1939), Greta (1888-1967) gift Tham, Rut (1895-1980) gift Udd.
Petree, John	John Petree (1833-1912) var godsägare; han ägde Bollstanäs utanför Upplands Väsby 1882-1903, och sedan Svarttorp vid Överjärna till sin död. John Petree (född Johan Pettersson) kom från Månhöjden i Gåsborns socken, bara en mil från Gustafsströms bruk (också i Gåsborns socken) där familjen Klingberg bodde 1866-1886. Visserligen hade John Petree då redan flyttat hemifrån, men det verkar troligt att de kände

John Petree genom hans familj i Gåsborn. John Petree var utomlands i många år och blev förmögen där; han flyttade tillbaka till Sverige 1882 och köpte Bollstanäs och kom då närmast från Kimberley i Sydafrika. (Kimberley hade stora diamanfyndigheter, upptäckta 1866, och enligt uppgift så hade John Petree blivit rik på att gräva diamanter.)

Rhodes, Cecil B.

Cecil B. Rhodes (1853-1902) var en brittisk-sydafrikansk affärsman, gruvmagnat och politiker. Kapkolonins premiärminister 1890-96. Han ville skapa ett brittiskt territorium från Kairo till Kap. Han var född i England och kom som tonåring tomhänt till Sydafrika, där han skapade en förmögenhet genom att köpa upp alla diamantruvor i Kimberley och bilda företaget de Beers (fortfarande världens största diamanthandlare); han ägde också guldgruvor i Witwatersrand (vid Johannesburg) i Transvaal. Han grundade 1889 British South Africa Company (Chartered Company) som koloniserade Mashonaland, Matabeleland m.m., senare kallat Rhodesia efter honom (numera Zimbabwe och Zambia). Rhodes ansågs som en av världens rikaste män, och han efterlämnade 6 miljoner pund (110 miljoner kronor, motsvarande över 6 miljarder 2015).

Richard

se Richard Klingberg

Sigrid

se Sigrid Nordlander, Sigrid Klingberg

Appendix V. Viktors familj

Viktor Klingberg (1856-1947) var 37 år när han utvandrade till Södra Afrika 1894. Han blev kvar där i 53 år tills han dog 1947, nära 91 år gammal.

Viktor gifte sig i Sydafrika 1912, 56 år gammal, med **Martha Petronella (Marthie) de Klerk** (? - 20/12 1951).

Marthie var sydafrikanska och född i Kapkolonin.⁵⁷⁰ Hennes namn visar att hon kom från en boerfamilj; det verkar som om hon hade afrikaans som modersmål, men att hon och Viktor främst talade engelska med varandra.⁵⁷¹ När Viktor gifte sig bodde han sedan 10 år i Dordrecht och han bodde kvar där ett par år till med Marthie innan de flyttade; från senast 1919 bor de i Johannesburg där de blir kvar (på ett par olika adresser) tills de dör 1947 resp. 1951.

Viktor och Martha fick inga barn. Marthie skriver i ett brev 1919 att hon haft två missfall, varav ett var livshotande och krävde en allvarlig operation. Däremot adopterade de Marthies systerson **Alfred Edwa de Klerk Muir** (14/4 1901 - 8/9 1950)⁵⁷² som blivit föräldralös.⁵⁷³ Edwa adopterades först av sina morföräldrar, d.v.s. Marthies föräldrar, men togs sedan om hand av Marthie och Viktor.

Adoptivsonen Edwa gifte sig två gånger och fick sammanlagt 6 barn (varav det sista postumt):

1. 9/3 1929 med **Jeannie Thomson Cook** (27/5 1905? – 1946).

Barn:

- a. **David Victor** (29/3 1930 -)
- b. **Edwa Alfred** (16/11 1931 -)
- c. **Jean Margie** (13/11 1934 -)
- d. **Shirley Heather** (20/3 1940 -)

2. Med **Susanna Carolina du Plessis, f. Jansen** (28/6 1921 -).

Barn:

- a. **Yvonne Zirkie** (10/2 1949 -)
- b. **Marlene Cheryl** (5/12 1950 -)

Edwa behöll sin fars efternamn Muir; alla hans barn hette därför också Muir, och det finns alltså inga med namnet Klingberg kvar efter Viktor. Edwa blev apotekare och bodde åtminstone 1936 granne med Viktor och Marthie i Johannesburg (brev 68); han dog 1950 i Johannesburg. Hans döttrar Margie och Heather besökte Sverige och träffade släkten på Mackmyra någon gång på 1960-talet.

⁵⁷⁰ Enligt Sydafrikas dödsregister.

⁵⁷¹ Engelskan i Marthies brev visar att det inte var hennes modersmål. Hon skriver i brevet också "We use almost 3 languages in the house" (d.v.s. engelska, afrikaans och svenska, som Marthie inte kunde). Viktors och Marthies testamenten är båda skrivna på engelska; adoptivsonen Edwas däremot på afrikaans.

⁵⁷² Edwa var tilltalsnamnet; han skriver under t.ex. äktenskapsbeviset med "E. Muir". Edwa ser ut som en förkortning av Edward, men det står Edwa i flera olika dokument så det är tydligen det officiella namnet. (Kanske en ovanlig kortform av Edward?)

⁵⁷³ Edwas mor **Elizabeth Danetta Willemeintje Abramina Muir, f. de Klerk**, dog redan 1901, samma år som Edwa föddes; när hans far **Alfred Muir** dog är okänt.

Viktors testamente

Viktor skrev ett testamente 15/1 1915, tre veckor efter sitt giftermål, där han testamenterar sin egendom till i första hand sina ev. barn, i andra hand sina föräldrar om någon av dem lever, och i tredje hand med hälften var hans fru Martha och hans systerdotter Ingeborg (dotter till hans döda bror Richard i England). Ett par år senare (27/9 1915) ändrar han testamentet så att Martha ärver allt, och 1935 gör han ett tillägg att om Martha dör före honom ska Edwa ärva allt.

Oklara punkter

Det finns några dunkla punkter om Viktors familj, där mer forskning behövs (förhoppningsvis kan fler originaldokument från Sydafrika dyka upp):

1. Bröllopet. Marthie skriver (brev 58, 28/11 1919) att hon och Viktor gifte sig 24/12 1912.⁵⁷⁴ Det finns ingen anledning att betvivla detta,⁵⁷⁵ men några dokument som visar omständigheterna känner vi inte till, och vi vet inget om Marthies föräldrar och bakgrund. Viktor bodde vid giftermålet i Dordrecht sedan 10 år. Vi vet inte varifrån Marthie kom, men hennes adopterade systerson Edwa de Klerk Muir var född i Dordrecht 1901 (enl. dödsregistret), så det verkar troligt att Marthie och hennes familj bodde i Dordrecht, och att bröllopet ägde rum där; om Marthie även var född där vet vi inte.

Besynnerligt är att det verkar som om Viktor inte berättade med en gång för familjen i Sverige att han gift sig. Det nämns ingenting om det i brev 55 (14/10 1912) och 56 (21/4 1913), de två sista bevarade breven före kriget, fast han i båda breven säger att han har en del utgifter för bosättning etc. Han kan naturligtvis ha skrivit om det i andra brev (kanske till sin mamma?), men Marthie skriver 28/11 1919 till sin svåger Erland "I am sure by this time you know that your brother is married", vilket också tyder på att Viktor inte berättade med en gång, och troligen inte innan första världskriget gjorde kommunikationerna osäkra.

2. Marthies ålder. Här har vi tre motstridiga uppgifter:

1. Viktor skriver 26/9 1920 "Min hustru är född 24 april 1883", säkert som svar på en fråga från Erland som ju skrivit en släktbok och som säkert var den som låg bakom artiklarna i Svenska Släktkalendern 1919 och 1936, där detta datum står. Detta skulle betyda att Marthie var 29 år när de gifte sig. (Viktor var som sagt 56.)
2. Marthie skriver 11/12 1936 (i anslutning till att Viktor nyss fyllt 80) "I am already 60 years of age, I still feel so young". Detta skulle betyda att hon var född 1876, eller kanske något år tidigare. I så fall var hon (minst) 36 år när hon gifte sig.
3. Marthie dog 20/12 1951. I dödsregistret står tyvärr inget födelsedatum, men ålder 79 år och 9 månader. Detta skulle innebära att hon var född i februari-mars 1872, och att hon var 40 år när hon gifte sig. (Men sådana uppgifter kan vara fel; t.ex. är motsvarande uppgift för Viktor 3 månader fel.)

⁵⁷⁴ I Svenska Släktkalendern 1919 och 1936 står 25/12 1912, säkerligen baserat på en uppgift från Viktor, men detta är nog ett tryckfel eller att Viktor minns datum fel.

⁵⁷⁵ Det bestyrks också av att Viktor tre veckor senare, den 15/1 1913, upprättar ett testamente där han talar om sin fru "Martha Petronella Klingberg, born de Klerk".

Som sagt fick Marthie inga egna barn, men hon hade två missfall. Om hon var 40, eller nära 40, när de gifte sig så är det inte så konstigt att de inte fick några barn, kanske snarare ovanligt att hon hunnit med två missfall. Om hon var 29 så verkar de haft mer otur.

Den bästa (men inte enda) förklaringen är kanske att dödsregistret har åtminstone nästan rätt, och att hon var född 1872-1873, och att hon i brevet 1936 avrundat sin ålder. Då är uppgiften i Viktors brev (och Svenska Släktkalendern) fel. Viktor kanske har skrivit en siffra fel av misstag och Marthie var kanske född 24/4 1873?

3. Adoptivsonen. Viktor och Marthie hade som sagt en adoptivson, Alfred *Edwa* de Klerk Muir (1901-1950), men det är oklart om han verkligen var formellt adopterad, och vad det i så fall betydde enligt sydafrikansk lag. Marthie skriver i ett brev (28/11 1919) "1 fine boy whom we adopted, my late sister's son, ... my Husband was kind enough and allowed me to adopt him". I Marthies testamente (1951) kallas Edwa "my late adopted son" (han var då död, men hans barn ärvde det mesta). I Viktors testamente (i ett tillägg från 1935) står Edwa som ensam arvinge om Marthie skulle dö före Viktor, men han står bara med namn, utan att relationen förklaras. Kanske var Edwa adopterad av Marthie ensam?

I Sydafrikas dödsregister står Viktor (död 8/8 1947) som barnlös; Martha (död 20/12 1951) står först som barnlös (registrerad 9/1 1952), men detta uppdateras (11/11 1952) och Alfred Edwa de Klerk Muir anges som hennes barn. (Han var då redan död, och hans barn anges därför också.) I Edwas egen post i dödsregistret (död 8/9 1950) står som föräldrar bara hans biologiska föräldrar Alfred Muir och Elisabeth D W A de Klerk. (Ingenstans talas om adoptivföräldrar eller adoptivbarn.)

Vi vet inte heller när Edwa kom till Viktor och Marthie, men han var 11 år när de gifte sig och gissningsvis kom han ganska snart därefter och levde sin tonårstid hos dem.

Appendix VI. Viktors skulder

Viktor var född 1856. Han studerade i Uppsala från 1877 och avlade medicine kandidatexamen 1885,⁵⁷⁶ och hade sedan flera korta förordnanden som läkare på olika platser; 1890 avlade han medicine licentiatexamen och var då färdigutbildad och hade sedan nya tillfälliga läkartjänster. Men han verkar ha haft svårt att få ekonomin att gå ihop och han skaffade sig före emigrationen till Sydafrika en del skulder som han inte kunde betala. Det talas i Viktors brev om flera olika lån. Två stora lån är från 1886 resp. 1890 (och förblev åtminstone delvis obetalda under minst ca 25 år); hur gamla de andra skulderna är är okänt. Det är också okänt varför han lånade pengar, liksom om hans dåliga ekonomi berodde på brist på inkomster eller höga utgifter. Det är möjligt att skulderna, åtminstone delvis, är redan från studietiden i Uppsala, men de två lån som kunnat dateras är alltså från åren mellan medicine kandidatexamen i Uppsala och licentiatexamen i Lund.⁵⁷⁷ Vi vet inte var Viktor bodde denna tid⁵⁷⁸ och vad han gjorde mer än att han alltså hade flera läkarvikariat och att han förberedde sig för licentiatexamen; kanske var vikariaten korta och inkomsterna små dessa år.

I ett brev till pappa skrivet i London på väg till Sydafrika 8/3 1894 talar Viktor om skulderna som en anledning till att emigrera; han ser inte någon möjlighet att betala dem om han stannar i Sverige. Viktor skriver också att han inte tycker det är till någon nytta att betala av med det lilla han har, utan att det är bättre att använda pengarna till att skaffa mera. (Alltså genom att emigrera.) Det är en inställning som han visar i handling flera gånger senare också - tyvärr lyckas hans olika investeringar inte så bra.

I nästan varje brev hem till pappa (1894-1913) talar Viktor om sina skulder, och att han snart ska skicka pengar. Ibland gör han det också (se t.ex. brev 33, 23/6 1899 och brev 34, 1/10 1899), men inte så mycket som han hoppats kunna skicka.⁵⁷⁹ Han betalar sina räntor (åtminstone ibland; kanske inte alltid) men sällan något mer. Dock verkar hans ekonomi bli bättre de sista åren av den period (1894-1913) som breven till pappan omfattar, och han gör en del avbetalningar. Vi vet inte säkert vad som hände sedan, och om resten av skulderna någonsin betalades eller inte, men i breven efter första världskriget (1919-1937) nämns inget om skulder.

Vi vet inte säkert hur många och hur stora skulderna var, men följande slutsatser kan dras av Viktors egna brev till pappa och brodern Richard, och av några brev mellan Viktors pappa Erland Theodor (1821-1914) och Viktors bröder Richard (1854-1907) och Erland (1866-1938) där Viktors skulder omtalas. Sammanställningen nedan tyder på att de totala skulderna var minst 10 000 kronor, vilket motsvarar närmare 700 000 kronor i köpkraft i dagens penningvärde (2015). Jämfört med lönerna motsvarar skulderna en ännu större summa idag;⁵⁸⁰ Viktor nämner i ett brev till pappa (11/3 1895, brev 11) att lönen i Älvdalen (där han arbetat men inte fått fast tjänst) var 3 000 kronor⁵⁸¹ [per år] (motsvarande ca 200 000 kr. 2015); enligt listan nedan hade han alltså 2 eller 3 skulder på vardera en årslön.

⁵⁷⁶ Viktors yngre bror Fredrik avlade medicine kandidat examen efter 5 år i Uppsala, så Viktors studier tog 3 år längre tid.

⁵⁷⁷ I Uppsala hade Viktor 1882-85 Helmfelts stipendium (troligen 150 kr/termin, motsvarande ca 9 000 kr/termin 2015). Detta räckte knappast att leva på, men var ett bidrag till ekonomin. Det är också troligt att föräldrarna bidrog.

⁵⁷⁸ Viktor är skriven hos föräldrarna hela studietiden och till 1891, men det behöver inte betyda att han verkligen bodde där.

⁵⁷⁹ Viktor skriver t.ex. 1895 (brev 17) att han hoppas kunna skicka pengar snart, och att han har flera hundra pund utestående i fordringar, men att det går trögt att få in pengarna. (Han verkar inte se ironi i detta.)

⁵⁸⁰ Eftersom reallönerna stigit kraftigt sedan dess, även för läkare (och mycket mer för en genomsnittlig arbetare); köpkraften har ökat kraftigt på drygt 100 år.

⁵⁸¹ Detta stämmer ganska bra med lönestatistik för läkare på sjukhus 1896 [SCB, BISOS X Aflönings- och pensionsstatistik 1899] där typiskt en överläkare har 4 000 kronor och en underläkare 1500-2500 (+ bostad), per år. Det är dock okänt om dessa läkare kunde räkna med inkomster utöver lönen, t.ex. från privatpatienter.

Räntesatsen för de flesta lånen är inte känd, men en vanlig utlåningsränta på 1800-talet var 6%, och troligtvis betalade Viktor det, eller ungefär det, på de flesta lånen (kanske inte till sin bror?).⁵⁸² Det verkar alltså som om Viktor betalade omkring 600 kronor (motsvarande ca 40 000 kr. 2015) om året i ränta, vilket skulle vara 20% av hans lön i Älvdalen.

Viktors olika skulder:

Örebro arbetshus ("Örebrolånet"), 3 000 kronor (motsvarar ca 200 000 kr. 2015).⁵⁸³ Örebro arbetshus var en stiftelse grundad 1803 för att ge fattiga vuxna och barn hjälp och arbete; rätt snart blev det enbart ett barnhem för fattiga barns uppfostran och sysselsättning. Det låg från 1806 till 1930-talet i ett gammalt stenhus vid ån, mitt emot Örebro slott.

Beloppet 3 000 kr. framgår av ett brev från pappa Erland Theodor 21/4 1896 (brev 21), där han skickar en förlaga till ny revers. Se bild nedan.

Lånet var taget hösten 1886 och förföll 1896, men omsattes, se brev 16-19 (29/9 1895 – 10/3 1896).⁵⁸⁴ Det omsattes fler gånger, se brev 1/10 1899 (brev 34) och 6/1 1905 (brev 42). Räntan var 6%, men sänktes till 4,5% när lånet sattes om 1896;⁵⁸⁵ den verkar senare ha stigit till 6% igen.⁵⁸⁶

Detta lån sköttes av Viktors far Erland Theodor, så Viktor skickar honom pengar och nya reverser ibland; Viktor skriver 8/11 1895 (brev 17) till honom "De behöfva ju inte veta att jag är i Africa".

Viktor skickar 100 £ (1800 kronor, motsvarande 100 000 kronor 2015) till Örebrolånet 6/7 1902 (brev 38 och 39). Å andra sidan verkar skulden fortfarande vara 3000 kr. 1905,⁵⁸⁷ så vad som hände är oklart. Sedan har Viktor i alla fall betalat av i omgångar. Sommaren 1909 återstod 1500; då betalade Viktor 1000 kr. så att bara 500 kr. återstod.⁵⁸⁸ 1/9 1913 återstod fortfarande en skuld på 500 kr. (motsvarande ca 25 000 kr. 2015), så tydligen hade inget mer betalats av då.⁵⁸⁹

⁵⁸² Detta stämmer också med riksbankens diskonto, som i början av 1890 var 4%, och varierade fram till 1913 mellan 3,5% och 6%. Utlåningsräntan (speciellt på lån utan säkerhet) bör ha varit högre.

⁵⁸³ Innan bankväsendet i Sverige utvecklades under andra halvan av 1800-talet förvaltade olika stiftelser sina fonder bl.a. genom att låna ut pengar till privatpersoner. Detta skedde tydligen fortfarande.

⁵⁸⁴ Pappa Erland Theodor skriver 21/4 1896 (brev 21) till Viktor att reversen är skriven 29/9 1886 och därför förfaller 29/9 1896. Tydligen gällde reverser bara i 10 år, och måste sedan förnyas. Andra Matabelekriget pågår och Viktor skickar minst fyra reverser, se brev 20, 23, 26, 27, för att någon av dem skall komma fram.

⁵⁸⁵ Brev 21 från pappa Erland Theodor till Viktor 21/4 1896. (Just 1896 var diskonton rekordlångt, 3,5%.) I brev 33 (23/6 1899) nämner Viktor att Örebrolånet har billig ränta, vilket tyder på att andra av hans lån har högre ränta, troligen 6%.

⁵⁸⁶ Den 22/10 1905 (brev 43) skickar Viktor 10 £, ungefär 180 kr, till ränta. Troligen är beloppet fortfarande 3000 kronor och räntan nu 6% igen. (Diskontot var nu 5%, och hade de senaste åren varit 4,5-6%.)

⁵⁸⁷ Den 22/10 1905 (brev 43) skickar Viktor som sagt 10 £, ungefär 180 kr, till ränta. Om räntan är 6% var skulden 3000 kronor. Den 9/5 1906 (brev 44) skickar Viktor 25 £, ungefär 450 kr. för förfallna räntor. Eftersom räntorna annars betalas i december verkar det som om Viktor legat efter med betalningarna.

⁵⁸⁸ Pappa Erland Theodor skriver 8/11 1909 i ett brev till sin son Erland att sedan 1000 kr. betalades i somras (d.v.s. sommaren 1909) är skulden 500 kr. (på vilket pappan skall skicka ränta till 1/12).

⁵⁸⁹ Pappa Erland Theodor skriver 17/5 1913 till sin son Erland att Viktor skickat en växel på 10 £, och fortsätter "Jag hade hoppats han skulle sändt 30 så att jag kunnat till fullo betala hans Örebroskuld." 30 £ var 540 kr., ungefär 500 kronor + ränta.

Formulär

Till Arskattshöfveringen i Örebro eller
 andra betalt utbetalad efter 6 (se) månader för
 skuld uppsägning en lönefångens samman för betalden
 (5000) kronor med dess löpande 4 1/2 proc. ränta
 från 1 Veckan januari till 15 maj 1896 och skad
 ränta för hvarje år sedan den 4 Dec. vara till
 förskottningen inbetalad. Valuta betalden förskottas
 Givels d. 1896
 U. E. K.
 (Sjön)

Reversen af

Revers för Örebrolånet. Förlaga skriven av Viktors far Erland Theodor 1896.

John Petree, minst 3 000 kronor (motsvarar ca 200 000 kr. 2015). John Petree (1833-1912) var godsägare; han ägde Bollstanäs utanför Upplands Väsby 1882-1903, och sedan Svarttorp vid Överjärna till sin död.⁵⁹⁰

Detta lån omtalas ofta i Viktors afrikabrev. Petree blev med tiden blev missnöjd och ville ha tillbaka sina pengar.⁵⁹¹ Pappa Erland Theodor och Viktors bröder Rickard, Carl, Fredrik och Erland hade gått i borgen, och 1905 kräver tydligen Petree dem på pengarna.⁵⁹² I ett brev 1905 till sin far säger Richard att han inte vill vara med och betala eftersom Viktor redan är skyldig honom mycket, och att de andra bröderna väl kan betala 1 000 kronor var istället för 750. (Pappan hade nog inga pengar att bidra med.) Detta visar att skulden var 3 000 kronor 1905, men Viktor har möjligtvis betalat en del redan tidigare.

Gissningsvis gjorde pappan och bröderna en uppgörelse med Petree 1905 och betalade halva lånet då.⁵⁹³ I John Petrees bouppteckning⁵⁹⁴ 1912 står bland osäkra fordringar: "V Klingberg enl. 2 rev d. 20/7 1890 Kr 1.590".⁵⁹⁵

⁵⁹⁰ John Petree var född Johan Pettersson och kom från Månshöjden i Gåsborns socken, bara en mil från Gustafsströms bruk (också i Gåsborns socken) där familjen Klingberg bodde 1866-1886. Visserligen hade John Petree då redan flyttat hemifrån, men det verkar troligt att Viktor kände John Petree genom hans familj i Gåsborn. John Petree var utomlands i många år och blev förmögen där; han flyttade tillbaka till Sverige 1882 och köpte Bollstanäs och kom då närmast från Kimberley i Sydafrika där han enligt uppgift blivit rik på att gräva diamanter.

⁵⁹¹ Se t.ex. brev 1 (8/3 1894), brev 33 (23/6 1899) där Viktor också skriver att han sänt Petree ett mindre belopp, brev 35 (12/3 1900) där Viktor skriver att han måste sända Petree över 2000 kr. i juni (om han gjorde detta framgår inte, men det verkar tveksamt) och brev 41 (17/4 1904).

⁵⁹² Pappa Erland Theodor skriver 31/1 1905 till sin son Erland att mycket är oklart och att han inte anser att de är skyldiga att betala så länge Viktor finns i livet, åtminstone inte innan han får en avskrift av reversen så att han kan se hur den är formulerad. Han har begärt en sådan avskrift från Petree, men Petree skickar ingen utan bara ett "oförskämt" brev där han tydligen kräver betalning.

⁵⁹³ Erland Theodor skriver 31/1 1905 till Erland också att han inte vill processa vid sin ålder, utan vill göra ett erbjudande, vilket tydligen alla utom Rickard går med på. Erland Theodor tycker att 750 kr. per man är för mycket, men att man kan föreslå ett mindre belopp. Det verkar som om Petree accepterade det.

⁵⁹⁴ Öknebo häradsrätt F2:46 (1912-1912) sida 59 (ArkivDigital bild 620).

Det är okänt om detta någonsin betalades. En av John Petrees söner skrev till Viktor och krävde honom, men Viktor hävdar (brev 54, 10/3 1912) att kapitalet är betalat sedan länge, och att reversen är för gammal och inte längre giltig, och att unge Petree försöker få ränta på ränta.⁵⁹⁶ Vad som hände sedan är okänt.

John Petree.

7 December förrättad

Transport	15.082 45	64.537 25	
V. Håberg enl. 2 rev. d. 20/7 1890			59
Kr. 1.590			
Advokaten Leopold Nordgren enl. kontokr.			
Kr. 1.045		15.082 45	
<u>Fastighet.</u>			
Enl. svarttorp N:o 1 i Örverjerna socken,			
häringsvärde		12.500 --	
<u>Summa Kronor.</u>		92.119 70	

Utdrag ur John Petrees bouppteckning 1912 (källa: Arkiv Digital)

Lindstedt, okänt belopp (kanske 3 000 kronor, motsvarar ca 200 000 kr. 2015). Lindstedt skulle kunna vara Adolf Fredrik Lindstedt (1847-1915), läkare i Uppland; han är äldre än Viktor men också läkare. Detta är dock inte helt säkert.

Skulden till Lindstedt nämns ofta i Viktors brev, och åtminstone en gång skickar Viktor pengar; den 12/3 1900 (brev 35) skriver Viktor till pappa att han sänt Lindstedt 10 £ (ca 180 kr, motsvarande ca 10 000 kronor 2015). Om detta är ränta eller en avbetalning är okänt, men man kan misstänka ränta; det skulle kunna vara 6% ränta på 3 000 kr.

Detta är sista gången Viktor nämner Lindstedt i de bevarade breven; vad som hände sedan med lånet är okänt. (Det är ju möjligt att de 10 £ Viktor skickade 1900 betalade av hela lånet, men det verkar troligare att lånet var av samma storleksordning som de till Petree och Örebro.)

Hellberg, okänt belopp. Hellberg skulle kunna vara Erik Florentin Hellberg (1856-1923), läkarstuderande i Uppsala samtidigt med Viktor och senare läkare, men detta är inte säkert.

⁵⁹⁵ Summan 1590 är gissningsvis 1500 + 90 kronor ränta (6%).

⁵⁹⁶ Att både säga att skulden är betald och att hänvisa till att reversen är för gammal låter inte helt övertygande. Med "ränta på ränta" menar Viktor möjligtvis att en del tidigare räntor inte betalats i tid.

I ett brev 25/10 1894 skriver Viktor om det "Hellbergska lånet", men Viktor tycker att Hellberg inte borde ha så bråttom eftersom Viktor lånade honom pengar i Uppsala (under studietiden?), och att det tog flera år innan Viktor fick tillbaka sina pengar då. Annars okänt.

Rickard, Viktors bror, 20 000?? kronor.

Viktor var skyldig sin bror Rickard pengar. Richard skriver 1905 till sin far att han inte vill bidra till att betala lånet till Petree, eftersom Viktor redan är skyldig honom ca 20000 "som jag väl aldrig får ut". (20000 kronor låter orimligt mycket, det skulle motsvara ca 1 100 000 kr. 2015, och är kanske en felskrift för 2000?)

När Rickard dött 1907 skriver Viktor till deras far (brev 47) att han sörjer Rickard mycket, ty han har varit mycket hjälpsam. (Behöver ju inte bara vara ekonomiskt.) Viktor skriver vidare att han vet att han är skyldig Rickard pengar, och undrar hur änkan och barnen har det ställt ekonomiskt. Viktor sänder dem också en del pengar (se brev 48, från Viktor till pappan, 8/2 1908), men det är okänt hur mycket.

Pappa Erland Theodor skriver 8/11 1909 till sin son Erland "Jag tror att han sänder pengar till Richards enka, ty han var skyldig Richard".

Elsa, Viktors syster, okänt belopp.

Viktor skickar i brev 33 (23/6 1899) till pappa med £ 10 (180 kronor, motsvarar 10 000 kr. 2015) till Elsa. Detta kan knappast vara annat än betalning eller delbetalning av ett lån, eller möjligen ränta (men i så fall var lånet stort, troligen 3000 kr).

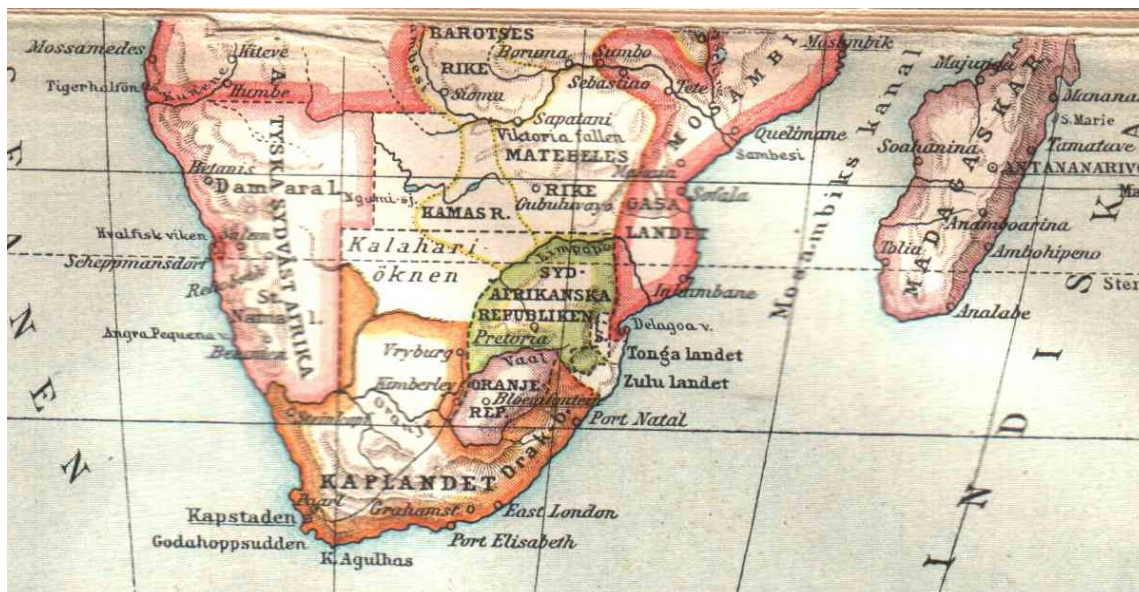
Epilog

Som sagt så verkar Viktor få bättre ekonomi de sista åren före första världskriget, då hans praktik i Dordrecht tycks gå bra, och han börjar äntligen betala av på skulderna. Det är också då han gifter sig. I breven till bröder 1919-1937 (när Viktor är 63-81 år) talas inte längre om pengar eller skulder så det verkar som om Viktors ekonomi nu är stabil; han säger också att han har en god praktik. Skulderna är troligen betalade (eller möjligen avskrivna). När Viktor dör 1947 så visar bouppteckningen en nettobehållning på £ 3071.6.10 (3071 pund, 6 shilling och 10 pence),⁵⁹⁷ vilket motsvarar ca 45 000 kronor 1947 och knappt 900 000 kronor 2015.

⁵⁹⁷ Främst hans hus i Johannesburg. Viktor och Marthie hade äktenskapsförord så hennes tillgångar är inte medräknade.

Appendix VII. Södra Afrika på Viktors tid (1894-1947)

(En sammanfattning med tonvikt på platser som nämns i hans brev.)

Södra Afrika ca 1890. Ur *Geografisk handatlas öfver jorden*, Bonniers 1895.

Länder och kolonier 1894

Nuvarande republiken Sydafrika bestod i slutet av 1800-talet av fyra olika områden: de engelska kolonierna *Kapkolonin* och *Natal*, och de självständiga länderna *Oranje-fristaten* och *Transvaal* (officiellt *Sydafrikanska republiken*). Norr om dessa låg bland annat *Tyska Sydvästafrika*, det brittiska protektoratet⁵⁹⁸ *Bechuanaland*, *Matabeleland*, *Mashonaland* och *Portugisiska Östafrika* (eller *Moçambique*), och ännu längre norrut *Barotseland*. Namnet Sydafrika (*South Africa*) användes i en allmän betydelse för hela detta område, alltså betydligt mer än nuvarande landet Sydafrika.

Kort beskrivning av de olika områdena och deras bakgrundshistoria till ca 1894

Kapkolonin, en engelsk koloni, omfattade ungefär den sydvästra halvan av nuvarande Sydafrika, med *Kapstaden* (eng. *Cape Town*) som huvudstad. Kapstaden grundades 1652 av det holländska ostindiska kompaniet, och europeiska (främst holländska) nybyggare började kolonisera området, som under de följande århundradena blev större och större, ofta under strider och lokala krig med den inhemska befolkningen som fördrevs eller förslavades⁵⁹⁹. Dessa nybyggare och deras efterkommande kallas *boer*⁶⁰⁰; de talade en holländsk

⁵⁹⁸ Ett protektorat styrdes av en inhemska härskare som var beroende av England som därigenom hade indirekt kontroll, till skillnad från en koloni som styrdes direkt av brittiska tjänstemän, tillsatta av regeringen i London. (Ibland, som i Kapkolonin, med visst självstyre för kolonisatörerna.) Skillnaden mellan protektorat och koloni var dock ofta mer formell än reell.

⁵⁹⁹ Många slavar importerades också från Östafrika och Ostindien.

⁶⁰⁰ Ett nyare namn är *afrikander*, som brukar användas om nutida förhållanden. Vanligen ses namnen som synonyma, med betydelsen "afrikaanstalande vit"; för äldre historia (som här) används normalt *boer*.

dialekt som har utvecklats till vad som numera räknas som ett eget språk kallat *afrikaans*⁶⁰¹. 1795 erövrades Kapkolonin av England, och därefter följde inflyttning av brittiska nybyggare. Kapkolonin fortsatte att expandera genom annektering av nya områden (och ibland nya krig) under hela 1800-talet. Kapkolonin hade sedan 1853 visst självstyre, med en egen regering och ett eget parlament där vuxna män med viss förmögenhet hade rösträtt, oberoende av ras; rösträttskraven var dock satta så att de vita dominerade.⁶⁰² Av de vita var ca 60% av holländskt ursprung och 40% av brittiskt.⁶⁰³

Många boer kände sig förtryckta av engelsmännens dominans och deras mer liberala styre, bl.a. förbjöds slaveriet 1834, och från 1835 till ca 1840 flyttade många boer bort från Kapkolonin och längre in i landet där de efter strider så småningom besegrade olika afrikanska kungariken och bildade två stater: *Oranjeristaten* och *Transvaal* (officiellt *Sydafrikanska republiken*), som omfattade den norra delen av nuvarande Sydafrika.⁶⁰⁴

Natal, i östra nuvarande Sydafrika, "upptäcktes" och fick sitt namn (som betyder jul på portugisiska) juldagen 1497 av den portugisiska upptäcksresande Vasco da Gama på hans första resa till Indien. Den första permanenta europeiska bosättningen skedde 1824, när en grupp engelsmän fick tillstånd av zulukungen Shaka att slå sig ned där; de grundade staden *Port Natal*, som 1835 bytte namn till *Durban*. 1839 kom en del boer till området från Kapkolonin och grundade en egen republik, men 1843 annekterade England området, efter ett krig med boerna. (Dessa drog nu vidare inåt landet.) Natal blev en separat koloni, som senare utvidgades med bl.a. Zululandet efter Zulukriget 1879.

*Matabeleland*⁶⁰⁵ (i nuvarande *Zimbabwe*), väster om Portugisiska Östafrika och norr om Transvaal, hade varit ett stort rike under kung Lobengula⁶⁰⁶. Sedan ca 1890 styrdes Matabeleland tillsammans med *Mashonaland* (i nuvarande östra Zimbabwe) och *Barotseland* m.m. (i nuvarande Zambia) som en privat koloni styrd av *British South Africa Company* (BSAC), ofta kallat *Chartered Company*⁶⁰⁷. BSAC var ett privat brittiskt aktiebolag som

⁶⁰¹ När landet Sydafrika bildades 1910 kallades de officiella språken engelska och holländska; 1925 beslöt parlamentet att "holländska" inkluderade afrikaans. I grundlagen från 1961 står afrikaans (och engelska), men även där ses afrikaans och holländska som samma språk. Först i grundlagen 1983 talas enbart om afrikaans och inte om holländska. Hela bibeln översattes till afrikaans första gången 1933; innan dess användes biblar på holländska.

⁶⁰² Kraven höjdes senare och krav på skrivkunnighet tillkom för att förhindra att för många svarta fick rösträtt. 1910 var 5% av de röstberättigade i Kapprovinsen svarta och 10% färgade (d.v.s. av blandras). I Natal var 99% av de röstberättigade vita och i boerstaterna hade bara vita rösträtt.

⁶⁰³ Samma förhållande råder idag mellan de som talar afrikaans och engelska som förstaspråk i hela Sydafrika (13,5% resp. 9,6% av hela befolkningen), men av dessa är majoriteten icke-vita.

⁶⁰⁴ England försökte annektera Transvaal 1877, men detta ledde till Första boerkriget 1880-1881 som England förlorade, och Transvaal förblev självständigt.

⁶⁰⁵ Matabele är ett afrikanskt folkslag, numera kallat ndebele. (Deras språk kallas ndebele eller sindebele.) Matabele är en form av namnet som användes av grannfolken, och som därifrån kom till engelsmännen.

⁶⁰⁶ Matabeleriket grundades 1840 av Lobengulas far Mzilikazi som varit en av zulukungen Shakas generaler men som 1823 bröt med Shaka och flydde norrut med några hundra man. (Shaka skapade med en rad krig ett mäktigt zulurike där han förenade och underkuvade många stammar, medan andra flydde.) Mzilikazi och hans stam kom till Transvaal, som de dominerade och ödelade under ett decennium av häftiga strider, men drevs vidare norrut när boerna kom dit, så att de till slut hamnade nästan 1000 km från ursprunget. Denna flytt där många andra stammar besegrades och absorberades var också ursprunget till folket ndebele (matabele).

⁶⁰⁷ Viktor använder detta namn. Chartered company betyder ett handelskompani som fått speciella privilegier av drottningen (regeringen). BSAC var det sista och största sådana bolaget i brittiska imperiet, och det enda i södra Afrika.

grundades 1889 av Cecil Rhodes, en brittisk-sydafrikansk affärsman och politiker, i första hand för att exploatera guld och andra mineraltillgångar i området.⁶⁰⁸ BSAC fick privilegium av den engelska regeringen att sluta avtal med lokala afrikanska härskare, och att administrera sina områden på brittiska regeringens vägnar. BSAC:s område kallades *Rhodesia* från 1895.⁶⁰⁹ Bolagets område var enormt, ca 1 150 000 km² (2,5 gånger Sveriges yta, eller som Storbritannien, Frankrike och Tyskland tillsammans). Kung Lobengula i Matabeleland var en av dem som slöt avtal med BSAC, men han kände sig snart lurad (på goda grunder) vilket ledde till första Matabelekriget oktober 1893 – januari 1894, som slutade med engelsmännens seger och Lobengulas död, vilket öppnade Matabeleland för kolonisation.⁶¹⁰ BSAC lät återuppbygga Lobengulas huvudstad *Bulawayo* som en stad för européer.⁶¹¹

Mashonaland (i nuvarande Zimbabwe) mellan Matabeleland och Portugisiska Östafrika var befolkat av shonafoket, men behärskades av matabelekungen Lobengula. BSAC började sin verksamhet med att invadera Mashonaland 1890 med 200 nybyggare (åtföljda av 150 svarta och 500 poliser/soldater) och grundade *Salisbury* (sedan 1982 *Harare*), som sedan dess varit huvudstad i Rhodesia och Zimbabwe.

Karikatur av Cecil Rhodes och hans ambitioner. (Kallad *the Rhodes colossus*, tidskriften *Punch* 1892.)

⁶⁰⁸ Cecil Rhodes (1853-1902) var född i England och kom som tonåring tomhänt till Sydafrika. Han skapade en enorm förmögenhet genom att han lyckades köpa upp alla diamanfyndigheter i Sydafrika och bildade företaget de Beers (fortfarande världens största producent och försäljare av diamanter). Cecil Rhodes ägnade sig också åt politik och var 1890-1896 premiärminister i Kapkolonins regering. Rhodes verkar inte ha sett något problem i att kombinera Kapkolonins och sina företags intressen.

⁶⁰⁹ Området uppkallades alltså efter Cecil Rhodes.

Rhodesia administrerades av BSAC till 1923-1924, då den brittiska staten tog över och de två delarna Sydrhodesia och Nordrhodesia blev normala brittiska kolonier. Nordrhodesia blev självständigt 1964 under namnet *Zambia*; Sydrhodesia kallades därefter Rhodesia. De vita kolonisatorerna i Rhodesia utropade en självständig stat 1965 (republik från 1970), vilken varade till 1979, varefter makten övergick till den svarta majoriteten under ledning av Robert Mugabe (som fortfarande styr landet); namnet ändrades då till *Zimbabwe*.

⁶¹⁰ BSAC hade färre än 2000 soldater (inklusive svarta från Khamas land, under ledning av kung Khama), mot uppskattningsvis 100 000 i Lobengulas armé. Men den nya Maximkulsprutan visade sig mycket effektiv i kriget, och uppskattningsvis 10 000 matabelekrigare (matabeler) dödades mot högst 100 vita. (Första Matabelekriget var det första krig där Maximkulsprutan användes.)

⁶¹¹ Bulawayo har fortsatt att vara viktigaste stad i Matabeleland och är nu Zimbabwes andra stad efter huvudstaden Harare.

Bechuanaland (självständigt sedan 1966 under namnet *Botswana*) låg väster om Transvaal, och alltså mellan Kapkolonin och Matabeleland. Bechuanaland var sedan 1885 ett brittiskt protektorat som bestod av flera riken med afrikanska kungar under brittiskt beskydd; till en början fick rikena styra sig själva. Det viktigaste riket styrdes av Khama III (1837-1923) och kallades *Khamas land* (*Khamas Country*).⁶¹² BSAC byggde en järnväg genom Bechuanaland till sin besittning Matabeleland, som var klar 1897. BSAC, vars ledare Cecil Rhodes även var Kapkolonins premiärminister, ville överta även hela Bechuanaland, men Khama och kungarna Bathoen och Sebele från två andra riken i Bechuanaland reste till England 1895 och lyckades efter en propagandatur⁶¹³ övertala den brittiska regeringen att Bechuanaland skulle fortsätta vara under direkt brittisk kontroll.^{614 615}

Portugisiska Östafrika, även kallat *Moçambique*, vid ostkusten norr om nuvarande republiken Sydafrika, var en portugisisk koloni sedan början av 1500-talet. (Numera självständigt sedan 1975.) Fram till 1890-talet hade portugiserna i praktiken dock bara kontroll över små områden vid kusten. Huvudstaden flyttades 1898 från *Moçambiqueön* i norr till *Lourenço Marques* (sedan självständigheten *Maputo*) i söder, som snabbt växte sedan järnvägen från Pretoria öppnats 1895. En annan viktig hamnstad är *Beira* som grundades ca 1890 och blev slutpunkt för järnvägen från Rhodesia som byggdes av BSAC (öppnad 1899).

Tyska Sydvästafrika (självständigt sedan 1990 under namnet Namibia), vid västkusten, var en tysk koloni sedan 1884.

Diamanter och guld

Från 1866 upptäcktes stora diamantfyndigheter i Sydafrika, främst vid *Kimberley* i ett gränsområde kallat *Griqualand West* som strax annekterades av England och infogades i Kapkolonin, och 1886 upptäcktes stora guldfyndigheter vid *Witwatersrand* i Transvaal, där staden *Johannesburg* grundades.⁶¹⁶ Detta ledde till inflyttning av tiotusentals diamantgrävare respektive guldgrävare och andra lycksökare, främst brittiska. (Johannesburg växte från 0 till 100 000 innevånare på 10 år.) Dessa *uitlanders* blev fler än boerna i Transvaal, men fick inga politiska rättigheter, och spänningarna växte, liksom spänningarna mellan Transvaal och den engelska Kapkolonin, som gärna ville få kontroll över guldgruvorna (som till stor del ägdes av brittiska bolag). Guld hittades också på fler ställen i södra Afrika, bland annat i Matabeleland och Mashonaland⁶¹⁷, men gruvorna där blev aldrig betydande (till BSAC:s besvikelse).

⁶¹² Förutom protektoratet Bechuanaland bildades 1885 även *Brittiska Bechuanaland*, som var en engelsk koloni söder om protektoratet. Brittiska Bechuanaland införlivades redan 1895 med Kapkolonin, och är alltså numera en del av Sydafrika.

⁶¹³ Resan arrangerades av London Missionary Society som verkade bl.a. i Bechuanaland; de tre kungarna var övertygade kristna.

⁶¹⁴ Kungarna fick gå med på att avträda stora områden till BSAC, men förutom ett område längs järnvägen upphävdes detta några veckor senare efter BSAC:s fiasko med Jamesonräden (se nedan). Planer fanns även senare att Bechuanaland skulle överföras till Rhodesia eller Sydafrika, men detta skedde aldrig; istället blev Bechuanaland självständigt (som Botswana) 1966. Huvudstad var ända till 1965 Mafeking, som originellt nog inte låg i Bechuanaland utan strax utanför, i Kapkolonin, senare Sydafrika.

⁶¹⁵ På sätt och vis är Botswana fortfarande Khamas land; Botswanas förste president efter självständigheten 1965 var Seretse Khama (1921-1980), sonson till Khama III, och den nuvarande, fjärde, presidenten är hans son Ian Khama (1953-).

⁶¹⁶ Omkring 50% av allt guld som någonsin utvunnits i världen kommer från Witwatersrand.

⁶¹⁷ Detta var anledningen till bildandet av BSAC, se ovan.

Diamantgruvorna och sedan ännu mer guldgruvorna ledde till en snabb industrialisering av vad som varit avlägsna och fattiga jordbrukssamhällen. Detta ledde till ökat välstånd för många, men också till snabba sociala förändringar och nya motsättningar.

Johannesburg ca 1890.

Viktiga händelser under Viktors tid

Jamesonräden, december 1895 – januari 1896. Den 29 december 1895 gick BSAC:s förvaltare (*Administrator*) i Sydrhodesia Leander Starr Jameson (1853-1917) in i Transvaal från Bechuanaland med en privat armé på drygt 500 man, huvudsakligen BSAC:s egen poliskår. Planen var att oupptäckta komma till Johannesburg och att de brittiska *uitlanders* där då skulle göra revolt.⁶¹⁸ De upptäcktes dock och stoppades innan de kom fram, och styrkan fick efter en strid⁶¹⁹ ge sig till fånga 2 januari 1896. Dessutom var många uitlanders tveksamma, och någon revolt skedde aldrig. Räden hade uppenbarligen planerats tillsammans med (eller kanske av) Cecil Rhodes, som fick avgå både som premiärminister i Kapkolonin och som direktör i BSAC, men han behöll det reella inflytandet i BSAC.⁶²⁰ Den brittiske kolonialministern Joseph Chamberlain hade också varit informerad om räden, men tog avstånd från den och klarade sig undan ansvar.⁶²¹ Fångarna frigavs snart från Transvaal, men Jameson m.fl. dömdes till fängelse i London, och BSAC fick betala ca en miljon pund⁶²² i böter och skadestånd till Transvaal.⁶²³ Jamesonräden var ett fullständigt fiasko både militärt och politiskt, och ledde bland annat till ökade motsättningar mellan boer och engelsmän i Kapkolonin, liksom mellan boerstaterna och England, samt till minskat inflytande för BSAC. Detta försök till privat krig kan ses som ett förspel till Boerkriget knappt fyra år senare.

⁶¹⁸ Ursprungsplanen var att *uitlanders* skulle göra revolt först, och då skulle styrkan komma till deras hjälp. Men när detta inte hände försökte Jameson istället skapa en revolt med sitt intåg.

⁶¹⁹ Styrkan stoppades 1 januari vid Krugersdorp (en gruvstad grundad 1887) ca 30 km från Johannesburg av en boerstyrka, och efter en strid drog Jamesons styrka sig undan. Dagen därpå mötte de boerna igen i en ny strid 15 km längre söderut vid Doornkop, vilket slutade med att Jameson gav upp. (Båda platserna ligger nu i utkanten av Johannesburg.)

⁶²⁰ Cecil Rhodes var fortfarande en stor aktieägare i BSAC och fick en styrelsepost igen några år senare.

⁶²¹ Det brittiska kolonialdepartementet hade i november givit BSAC kontrollen över ett område vid Pitsani i Bechuanaland, vid gränsen till Transvaal, officiellt för att skydda BSAC:s järnväg från Kapkolonin till Matabeleland som höll på att byggas. Jameson samlade sin styrka i Pitsani och anföll Transvaal därifrån, och antagligtvis var Chamberlain från början medveten om att detta var planen.

⁶²² Motsvarar ca 1,2 miljarder kronor 2015.

⁶²³ Jameson frigavs efter några månader. Han gjorde politisk comeback och blev premiärminister i Kapkolonin 1904-1908, och han adlades till baronet 1911 (och fick därigenom titeln Sir).

Boskapspest (rinderpest) 1896-1897. Boskapspest (rinderpest) är en mycket smittsam virussjukdom hos kor (och en del besläktade vilda djur) med hög dödlighet. En stor epidemi spred sig söderut genom Afrika på 1890-talet och nådde Matabeleland i februari 1896; den spred sig snabbt vidare, bland annat eftersom alla transporter skedde med oxdragna vagnar. Innan epidemien var under kontroll 1898 hade ca 2,5 miljoner nötkreatur dött i Sydafrika; i Kapkolonin (som hade mest tid att förbereda motåtgärder) dog bara 40% av korna, men i vissa områden 90%. Sjukdomen ruinerade både vita och svarta bönder, men de svarta hade mindre marginaler och drabbades hårdare av följderna, däribland brist på kött och mjölk och ibland svält. Många svarta trodde att boskapspesten medvetet spreds av de vita för att skada dem, vilket var en av anledningarna till andra Matabelekriget 1896.⁶²⁴

Andra Matabelekriget, mars 1896 - oktober 1897.⁶²⁵ En följd av Jamesonräden var att Sydrhodesia lämnades nästan utan försvarare. Detta utnyttjades av matabelefolket, som dessutom var drabbade av boskapspesten (se ovan) och skylldes den på de vita, och 24 mars 1896 startade ett nytt uppror; ett par hundra vita nybyggare dödades och deras farmer brändes, och Bulawayo belägrades. (Det fanns då ca 4000 vita nybyggare i Sydrhodesia.) De vita förskansade sig i Bulawayo och på några andra platser, däribland Gwelo (se Viktors brev). Förstärkningar anlände i maj, bl.a. en styrka under ledning av Cecil Rhodes, och upproret slogs ned under sommaren, varefter Cecil Rhodes slöt fred med matabelefolket; fredsförhandlingar pågick från 22 augusti till 13 oktober 1896. 16 juni 1896 spreds dock upproret till Mashonaland, där kriget fortsatte ett år längre, till oktober 1897. Sammanlagt dödades ca 400 vita och 50 000 svarta under kriget.

Cecil Rhodes förhandlar om fred med matabelekrigarna. Skiss av Robert Baden-Powell.

⁶²⁴ Boskapspest förekom i Sverige på 1700-talet. I modern tid har boskapspest bekämpats med en stor internationell vaccinationskampanj, och viruset förklarades utrotat i hela världen 2011.

⁶²⁵ Första Matabelekriget utkämpades oktober 1893 – januari 1894, se Matabeleland ovan.

Andra boerkriget,⁶²⁶ **oktober 1899 - maj 1902.** Motsättningarna mellan de engelska kolonierna och boerstaterna ledde till öppet krig 1899. Den direkta anledningen var att England krävde rösträtt för *uitlanders* (av vilka de flesta var briter) i Transvaal,⁶²⁷ men i bakgrunden låg Englands önskan att ta över guldgruvorna. Kriget startades av Boerrepublikerna som efter ett ultimatum 9/10 1899 förklarade krig 11/10 1899 och sedan invaderade Kapkolonin och Natal, men kriget välkomnades av många engelsmän som ville ha krig. De första månaderna hade boerna stora framgångar, och ca 12 000 boer i Kapkolonin gjorde uppror och anslöt sig till boerstyrkorna, men stora förstärkningar kom från England och boernas arméer blev snart besegrade.⁶²⁸ Boerrepublikernas huvudstäder Bloemfontein och Pretoria intogs 13/3 resp. 5/6 1900 och de sista reguljära boerförbanden besegrades 27/8 1900. Boerna gav dock inte upp utan fortsatte med gerillakrig där de till en början hade avsevärda framgångar; engelsmännen tillgrip då "brända jordens taktik" och förstörde farmer i stor skala för att hindra boersoldaternas försörjning; 30 000 farmer brändes och minst 118 000 boer och 116 000 afrikaner sattes i koncentrationsläger. Gerillakriget pågick i två år tills boerna kapitulerade och fred slöts 31/5 1902.⁶²⁹ Freden innebar att Oranjefristaten och Transvaal nu blev brittiska kolonier.⁶³⁰ I Boerkriget dog sammanlagt över 20 000 brittiska soldater och 14 000 boersoldater (majoriteten dock av sjukdomar och inte i strid); vidare dog 28 000 civila boer (varav 22 000 barn) och ett okänt antal (minst 13 000) svarta av svält och sjukdomar i koncentrationslägren.

Krig och folkmord i Tyska Sydvästafrika 1904-1907. Mellan 1904 och 1907 pågick ett blodigt krig i Tyska Sydvästafrika där två afrikanska folkgrupper (Herero och Nama) gjorde uppror mot den tyska kolonialmakten. Upproret slogs ned ovanligt brutalt, och de överlevande drevs ut i Kalahariöknen där de flesta dog eller sattes i koncentrationsläger; sammanlagt dog ca 80-85% av Hererofolket och ca 2/3 av Namafolket under och efter kriget.

Sydafrikanska unionen 1910-. Efter Boerkriget blev, som sagt ovan, även Transvaal och Oranjefristaten engelska kolonier, och 31/5 1910 förenades de med Kapkolonin och Natal till ett självstyrande rike *Sydafrika*⁶³¹ i brittiska samväldet.⁶³² Sydafrika styrdes, liksom de tidigare kolonierna, av den vita minoriteten.⁶³³

⁶²⁶ Oftast kallat Boerkriget, eftersom det mycket mindre Första boerkriget (1880-1881) är mindre känt.

⁶²⁷ Båda sidor insåg nog att detta så småningom skulle leda till att boerna skulle förlora kontrollen över Transvaal.

⁶²⁸ Vid krigets utbrott uppgick de brittiska styrkorna i Sydafrika bara till ca 24 000 man, mot ca 40 000 soldater från boerstaterna, men senare hade briter över 450 000 man, mot boernas ca 88 000.

⁶²⁹ Boerkriget är numera bland annat känt för att överste Robert Baden-Powell, som försvarade Mafeking under 217 dagars belägring, några år senare använde sina erfarenheter från Boerkriget (och andra Matabelekriget där han varit en av befälhavarna) till att skapa scoutrörelsen. I Boerkriget deltog också den då 25-årige Winston Churchill som krigskorrespondent; han blev tagen krigsfånge men flydde från fånglägret i Pretoria i Transvaal och lyckades ta sig till Lourenço Marques i Moçambique, bland annat genom att åka godsvagnar som han hoppade på i farten. Därifrån for han tillbaka till den engelska sidan, där han sedan tjänstgjorde som officer i kriget.

⁶³⁰ Oranjefristaten döptes då om till Oranjeflodskolonin. Det gamla namnet togs tillbaka när Sydafrika blev självständigt 1910 och Oranjefristaten blev en av de fyra provinserna. (Sedan 1994 heter provinsen Fristatsprovinsen.)

⁶³¹ Officiellt *Sydafrikanska unionen* till 1961; därefter *Republiken Sydafrika*. De tidigare fyra kolonierna blev provinser i Sydafrika. Provinsindelningen gjordes om 1994, och Sydafrika har sedan dess 9 provinser.

⁶³² England hade viss formell överhöghet, men den försvann gradvis, och från 1931 var Sydafrika även formellt helt självständigt. Sydafrika lämnade brittiska samväldet och blev en republik 1961, efter kraftiga protester från Storbritannien och andra samväldesländer mot apartheidsystemet.

Motsättningarna mellan afrikaanstalande (boer, även kallade afrikander) och engelsktalande fanns kvar, men kombinerades med andra politiska skillnader där många engelsktalande var mer liberala i bl.a. rasfrågor. Boerna var i majoritet bland de vita⁶³⁴ och boerna dominerade parlamentet och alla regeringar från självständigheten 1910 tills allmän rösträtt för alla, oberoende av ras, infördes 1994.⁶³⁵ Den viktigaste politiska skiljelinjen gick därför mellan moderata boer (med stöd av en hel del engelsktalande) och extrema boernationalister, där de moderata ville behålla banden med England och strävade efter ett närmande mellan boer och engelsktalande. Sydafrikas första premiärminister Louis Botha (1862-1919) var en av de moderata; han hade varit general och överbefälhavare i Transvaal under Boerkriget, och hade alltså då stridit mot England, men var nu Englandsvän. Han mötte opposition från boernationalister under ledning av Barry Hertzog, som 1914 bildade Nationalistpartiet, och som var premiärminister 1924-1939.⁶³⁶

Första världskriget 1914-1918. Sydafrika gick lojalt med på Englands sida i Första världskriget. Några ledande generaler, som var extrema boernationalister och varken ville kriga för England eller mot Tyskland, gjorde uppror i oktober 1914, men deras styrkor (som uppgick till ca 12 000 man, de flesta frivilliga) besegrades under hösten av regeringstroga trupper (de sista upprorsmännen gav upp 4/2 1915). Sydafrika erövrade därefter Tyska Sydvästafrika under februari-juli 1915.⁶³⁷ Sydafrika skickade också trupper till Europa och andra krigsskådeplatser.

⁶³³ De tidigare fyra kolonierna, nu provinser, behöll sina olika rösträttsregler, se ovan; i Kapprovinsen gällde samma regler (om förmögenhet mm) för alla, formellt oberoende av ras, men de vita utgjorde en stor majoritet av de röstberättigade (och endast vita var nu valbara); i Transvaal och Oranjeristaten hade bara vita rösträtt, liksom i praktiken i Natal (där mindre än 1% av de röstberättigade var icke-vita, däribland 6 svarta). 1930 infördes rösträtt för vita kvinnor, och 1931 för alla vita män, men för de icke-vita i Kapprovinsen gällde de gamla reglerna, och 1936 försvann de svartas rösträtt helt (utom för val av tre särskilda, vita, representater för dem).

⁶³⁴ Någon ordentlig statistik verkar inte finnas, men det tycks som om de afrikaanstalande (boerna) utgjorde 60% och de engelsktalande 40% av de vita. (Vi bortser från andra vita invandrare, som Viktor.) Dessa andelar uppges för Kapkolonin, där mer än halva den vita befolkningen bodde. Även i Transvaal tycks förhållandet ha varit ungefär detsamma, medan boerna var en stor majoritet i Oranjeristaten (kanske 80%) och en liten minoritet i Natal (kanske 10%). (Detta är delvis egna uppskattningar byggda på uppgifter om de olika kyrkornas storlek.)

⁶³⁵ England vann alltså boerkriget och erövrade de två boerstaterna, men resultatet blev ett självständigt land som styrdes av boer.

⁶³⁶ Herzog var mot deltagande i Andra världskriget, liksom han varit mot deltagande i Första världskriget, men han tvingades avgå 5/9 1939, några dagar efter krigsutbrottet, och ersattes av den brittiskvänlige boern Jan Smuts varefter Sydafrika gick med i kriget. Nationalistpartiet vann valet 1948 på ett program om *apartheid*, strikt rasåtskillnad med all makt hos de vita, vilket också genomfördes. Apartheid avskaffades 1990-1994, varefter allmän rösträtt infördes och politiken helt kom att domineras av den svarta majoriteten.

⁶³⁷ Sydvästafrika (som det nu hette) tilldelades efter kriget Sydafrika som ett mandat från Nationernas Förbund. Sydvästafrika blev aldrig formellt införlivat med Sydafrika, men styrdes som en femte provins i Sydafrika till 1990, då Sydvästafrika blev självständigt under namnet Namibia.

Area och folkmängd i några områden ca 1900

	Area (km ²)	Folkmängd	varav vita	asiater
Kapkolonin	717 414	2 409 804	579 741	24 171
Natal	91 607	1 191 958	98 582	141 568
Transvaal	287 996	1 269 951	297 277	
Oranjefristaten	130 515	387 315	142 679	
Sydrhodesia	384 807	ca 600 000	12 623	ca 2 000
Bechuanaland	730 000	120 776	1 004	
Tyska Sydvästafrika	384 807	ca 200 000	7 110	
Portugisiska Östafrika (södra delen)	ca 375 000	ca 1 700 000	ca 10 000	
Sverige	450 295	5 136 441		

Folkmängden ökade snabbt under denna tid, delvis beroende på fortsatt invandring av guldgrävare och andra lycksökare. Uppgifterna i tabellen gäller 1904 (1907 för Tyska Sydvästafrika). Sydrhodesia är Matabeleland + Mashonaland. (1896 när Viktor var där fanns 4000 vita i Matabeleland.)

Nuvarande Sydafrika består av Kapkolonin, Natal, Transvaal och Oranjefristaten, med sammanlagt 5 259 028 innevånare 1904, varav 1 118 279 (21%) vita. Sydafrikas befolkning 2011 var tio gånger så stor: 51 770 560, av vilka 79% svarta, 9% färgade, 9% vita, 3% asiater och övriga; arean är 1 220 813 km².

Kuriosa. Ett utdrag ur Nordisk Familjebok (1912):

Matabele (M a t e b e l e), en till sulukaffrerna hörande negerstam, som på 1820-talet lämnade sina boplatser i Natal under höfdingen Mosilikatse (d. 1868) och drog norrut, där den bemäktigade sig området emellan Limpopo och Sambesi. Där lefde de hufvudsakligen som krigare, årligen ute på röfvartåg mot sina grannar, hvilkas barn de bortförde som slafvar. Äfven kannibalismen florerade bland dem. Den tid männen hade öfrigt från krigståg egnade de åt boskapsskötsel. Eljest var hela deras sociala organisation anlagd på att få så stor härs-makt som möjligt. Då deras land hade godt klimat och rikedom på guld samt i öfrigt var lämpligt för europeisk kolonisation, förklarades det 1889 falla under Englands intressesfär och tillföll Brittiska sydafrikanska kompaniet. Efter kufvandets af 1896 års matabeleuppror har folket småningom vants vid fredligt jordbruk och boskaps-skötsel. Se vidare M a t a b e l e l a n d och R h o - d e s i a. E. Rld.

Källor till fotnoter och appendix och mer läsning

Som källor har använts bland andra:

Nationalencyklopedien

Nordisk Familjebok (1904-1926)

Svensk Uppslagsbok (1947-1955)

Encyclopædia Britannica (senaste nätupplaga samt 1911 och 1922)

Wikipedia (främst engelska, men även svenska och afrikaans)

History, South African Government, <http://www.gov.za/node/68>

South African History Online, <http://www.sahistory.org.za/>

Anglo Boer War, <http://AngloBoerWar.com>

Riksarkivet: kyrkoböcker, sok.riksarkivet.se

Encyclopedia of World Biography, <http://www.notablebiographies.com>

WorldStatesmen.org

Rodney Edwinsson, Prisomräknare från medeltiden till 2100, <http://www.historia.se/Jamforelsepris.htm>

<http://utahrails.net/articles/central-africa-railroads.php>

E. Cohrs och N. Torpson, *Geografisk handatlas öfver jorden*, Bonniers 1895. (Mitt exemplar har ägts av Sara Serrander, senare gift med Viktors brorson Carl Klingberg.)

Robert S. S. Baden-Powell, *The Matabele campaign, 1896; being a narrative of the campaign in suppressing the native rising in Matabeleland and Mashonaland*. Meuthen, London, 1900.

Neil Parsons, *King Khama, Emperor Joe and the Great White Queen*, University of Chicago Press, Chicago, 1998.

Winston S. Churchill, *London to Ladysmith via Pretoria*, Longmans, London, 1900.

C. van Onselen, Reactions to Rinderpest in Southern Africa 1896-97, *The Journal of African History*, 13 (1972), pp. 473-488.